

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 19.

Lördagen den 22 mars f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Borell* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 222, angående anslag till anläggande av uthamn för Haparanda och Tornedalen vid Karl Johans stad;

nr 240, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.;

nr 241, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister;

nr 255, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

nr 260, angående anslag till socialstyrelsen m. m.; samt

nr 261, angående anslag till överståthållarämbetet.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 245, om godkännande av en konvention angående internationella utställningar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 247, angående försäljning av ett kronan tillhörigt och av lotsverket disponerat markområde vid Oxelösund.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 252, angående exploatering av Ladugårdsgärdet m. m.; och

nr 253, angående åtgärder i anledning av Markaryd—Veinge järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten.

Föredrogs herr *Möllers* anhållan om utsträckning av tiden för väckande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 242, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen).

Herr **Möller**: Herr talman! Jag skall be att få återtaga den anhållan, jag gjort om motionstidens utsträckning i detta fall, då jag hoppas att inom den ordinarie motionstiden hinna väcka den motion, som jag genom min anhållan avsåg att bereda tid för. Det visar sig, att tiden i alla fall blir omkring 13 dagar och att en utsträckning därav till 15 dagar inte skulle spela någon större roll.

På gjord proposition medgav kammaren, att herr Möller finge återtaga sin nu ifrågavarande anhållan.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 17 ävensom sammansatta banko- och första lagutskottets utlåtande nr 1.

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande å vissa trafiksvaga ban-delar.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal av vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar m. m.

I en till riksdagen den 7 februari 1930 avlåten proposition, nr 83, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, utom annat, dels besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1930,

att i den vid avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade tjänsteförteckningen skulle upptagas följande nya befattningar, nämligen

vid postverket:

i 27:e lönegraden: kamrer;

vid telegrafverket:

i 26:e lönegraden: trafikinspektör,

i 15:e » : verkstadsmästare,

i 7:e » : förrådsförman;

samt att ur nämnda förteckning skulle vid postverket i 26:e lönegraden utgå befattningen kamrer;

dels fastställa antalet av vissa i propositionen angivna befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar från och med den 1 juli 1930 på sätt propositionen närmare utvisade.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

att riksdagen måtte, utom annat,

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om uppflyttning av en kamrerare-tjänst vid postverket i 27:e lönegraden besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1930,

att i den vid avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade tjänsteförteckningen skulle upptagas följande nya befattningar, nämligen

vid telegrafverket:

i 26:e lönegraden: trafikinspektör,

i 15:e » : verkstadsmästare,

i 7:e » : förrådsförman;

b) fastställa antalet av vissa i utlåtandet angivna befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar från och med den 1 juli 1930 på sätt utlåtandet närmare utvisade.

Vid behandlingen i statsrådet av ifrågavarande ärende hade föredragande departementschefen anmält uppkommen fråga om användning av billigare

arbetskraft än för närvarande för utförande av konduktörsgöromål å trafiksvaga bandelar av statens järnvägar, och hade departementschefen i detta hänseende anfört:

»Till en början vill jag erinra, att Kungl. Maj:t under senare tid meddelat årliga beslut, innefattande bemyndigande för järnvägsstyrelsen att, i den mån så provas lämpligt, dels vid uppkommande ledighet å befattning inom högst 20:e lönegraden utbyta den lediga befattningen mot tjänst inom lägre lönegrad, dels ock inom berörda lönegrader utbyta viss befattning mot annan av samma lönegrad.

Vad den föreliggande frågan angår, finner även jag angeläget, att åtgärder vidtagas för att i möjligaste mån nedbringa driftkostnaderna för trafiksvaga bandelar. Järnvägsstyrelsens i sådant syfte framställda förslag att å dylika bandelar för konduktörsgöromål använda trafikbiträden (6:e lönegraden) i stället för konduktörer (8:e lönegraden) finner jag vara lämpligt. Därest riksdagen ej har något att erinra mot det framlagda förslaget, vars genomförande ej synes påkalla ändringar i gällande avlöningsförfattningar, har jag därför för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att låta utfärda bestämmelser i huvudsaklig enlighet med vad järnvägsstyrelsen ifrågasatt.

Enligt vad jag inhämtat avses den ifrågasatta anordningen att i första hand komma till användning å delar av inlandsbanan samt vissa norrländska tvärbanor. Å redan beslutade men ännu ej färdigställda bandelar i Norrland skulle tågbemanningen framdeles ordnas på samma sätt. Enligt verkställda beräkningar skulle för konduktörstjänsten å dessa linjer erfordras sammanlagt 16 tjänstemän. Den årliga besparing, som skulle vinnas genom tjänstens bestridande av trafikbiträden i stället för av konduktörer, skulle vid nämnda antal befattningshavare uppgå till omkring 6,700 kronor årligen.»

Utskottet hade i motiveringen i det nu föredragna utlåtandet yttrat, att den föreslagna anordningen beträffande konduktörsgöromålets bestridande å vissa trafiksvaga bandelar ej givit utskottet anledning till erinran.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Olof Olsson, Rosén, Rydén, Bergström, Björck, Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud, Wigfors, Eriksson* i Stockholm och *Andersson* i Höör ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade. I det av reservanterna förordade yttrandet hade utskottets nyss anförda uttalande utbytt mot följande:

»I fråga om den föreslagna anordningen beträffande konduktörsgöromålets bestridande å vissa trafiksvaga bandelar, anser utskottet emellertid att med frågans avgörande bör anstå, intill dess efter tillkomsten av ett nytt avlöningsreglemente säkrare möjlighet finnes att bedöma, huruvida den ifrågasatta anordningen må provas skälig och lämplig. Utskottet finner en sådan ståndpunkt påkallad jämväl på grund därav, att formuleringen rörande den ifrågasatta anordningens omfattning synes allt för svävande för att kunna av riksdagen godtagas.»

Herr **Rosén**: Herr talman! I detta förslag ingår en liten reform vid statens järnvägar. Man avser att vid så kallade trafiksvaga bandelar överlåta tjänsten som konduktör, vilken är placerad i åttonde lönegraden, på trafikbiträden, vilka stå i sjätte lönegraden. Denna anordning skulle tillämpas på vissa delar av inlandsbanan och på vissa norrländska tvärbanor. Man kan säga, att den nedflyttning, som den ifrågasatta anordningen i verkligheten gäller, omfattar 16 tjänstemän och hela besparingen beräknas uppgå till 6,700 kronor om året.

Nu är det så, att de ifrågavarande tjänsterna kräva mycket kunniga och

Ang. konduktörsgöromålens bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.
(Forts.)

Ang. konduktörsgörörelsen
bestridande å
vissa trafiksvaga
bandelar.
(Forts.)

dugliga innehavare. Av förslaget får man nog den uppfattningen, att då det är så långt mellan stationerna, som ju händelsen är på de åsyftade bansträckorna, skulle konduktörerna å dessa sträckor ha mycket litet att uträtta. Men det förhåller sig knappast på det sättet. Det är visserligen så, att vid inlandsbanan och de åsyftade tvärbananorna förekomma ganska få stationer men desto flera håll- och lastplatser. Vid en del stationer liksom vid dessa håll- och lastplatser finnes i regel ingen personal, som kan hjälpa till vid tågens betjänande. Åtskilliga håll- och lastplatser förestås av kvinnor. Vid alla dessa stationer är det konduktören ensam, som skall sköta utom tågtjänsten även stations-tjänsten. Han skall ensam av- och tillkoppla vagnar, utföra växling, lossa och lasta gods, inköra gods i magasinet, hämta gods i magasinet och lasta det på tåget, av- och tillkoppla vagnar på linjen för lastning eller lossning, han skall vid tågförseningar på order av tågledaren omlägga tågs möten till annan station, sälja biljetter till de olika stationerna och så vidare. Nu vill man, att dessa befattningshavare skola sättas i en lägre löneställning än de konduktörer, av vilka det kräves mindre omfattande och mindre mångsidigt arbete.

Vill man göra besparingar här, förefaller det mig, att det vore riktigare att i första hand börja med ledningen för dessa trafiksvaga bandelar, ty på denna ledning ställas inga sådana extra krav som beträffande tågpersonalen. Men i fråga om distrikts- och sektionsledningen föreslår man ingen nedflyttning i löneställning.

Vad menas för övrigt med »trafiksvaga» bandelar? Ja, allmänna meningen är ju den, att därmed avses norra inlandsbanan och tvärbananorna mellan norra stambanan och denna del av inlandsbanan. Även järnvägsstyrelsen och statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet omfatta denna allmänna mening. Men är den också riktig? På den frågan svarar jag obetingat: nej. Får man döma av statens järnvägars egen årsberättelse, som i vissa avseenden är mycket intressant, och tager del av driftresultatet vid de olika bandelarna, så får man klart för sig, att järnvägsstyrelsens och statsrådets uppfattning inte stämmer med verkliga förhållandet. Man måste ju bedöma resultatet av en järnvägs drift efter avkastningen å det i företaget nedlagda kapitalet. Resultatet framgår av förhållandet mellan inkomster och utgifter efter avdrag av avsättning till förnyelsefonden, en avsättning, som äger rum även vid inlandsbanan. Av den uppgjorda statistiken i detta sammanhang framgår, att den trafiksvagaste bandel, som vi år 1928 hade här i landet — och detsamma gäller flera föregående år — var inte inlandsbanan, utan det var bandelen Skövde—Karlsborg, vilken det året gav ett underskott på 4.04 procent. Därefter kom bandelen Boden—Haparanda med sidolinjer samt Gällivare—Jokkmokk med minus 3.38 procent. I tredje rummet kom södra inlandsbanan Kristinehamn—Brunflo med sidolinjer, där resultatet var minus 3.18 procent. Därefter kom bandelen Bräcke—Storlien och Östersund—Hoting med minus 2.20 procent och i femte rummet kom bandelen Bräcke—Boden med sidolinjer samt Hoting—Blattnicksele, där resultatet utgjorde minus 2.11 procent. För att taga ännu en bandel, som ger underskott, kan jag nämna Göteborg—Strömstad med minus 0.83 procent. Nu är det ju en högst egendomlig hopblandning av bandelar, som förekommer i denna årsberättelse. I statistiken avbrytes norra inlandsbanan helt enkelt vid Hoting. Den södra delen Östersund—Hoting hänföres till linjen Bräcke—Storlien och den norra delen från Hoting till Blattnicksele, eller, som ändpunkten nu heter, Sorsele, hänföres till linjen Bräcke—Boden med sidolinjer. Det är en fullkomligt obegriplig förändring, järnvägsstyrelsen här genomfört från och med 1925. Varför bröt man av inlandsbanan i räkenskaperna, då det kunde varit av så stort intresse att veta, vilket ekonomiskt resultat, den i sin helhet komme att ge? Före 1925 hade man den

förnuftiga ordningen, att man räknade ut driftresultatet på linjen Östersund—Storuman, det vill säga på hela norra inlandsbanan för sig. Denna bandel gav då ett underskott av allenast 2.77 procent, det vill säga den var ur ekonomisk synpunkt betydligt bättre än linjen Bräcke—Boden med sidolinjer. Det är sålunda fullkomligt felaktigt att framställa denna bana, inlandsbanan, som alldeles särskilt trafiksvag.

Ang. konduktörsgöromålen's bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.
(Forts.)

Enligt min uppfattning ha vi en så utomordentligt förträfflig konduktörspersonal, att man borde vara aktsam beträffande varje åtgärd, som avser att försätta denna personal i en sämre löneställning, låt vara att åtgärden för ögonblicket blott gäller ett fåtal.

Ur den nu angivna synpunkten kan jag, herr talman, inte vara med om järnvägsstyrelsens av utskottet förordade förslag, utan jag yrkar bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr statsrådet **Borell**: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är icke av någon stor innebörd sakligt sett, men den har viss principiell betydelse.

Sedan överrevisorerna vid statens järnvägar i sin år 1927 avgivna berättelse rörande granskning av statens järnvägars räkenskaper och förvaltning yttrat sig om inrättandet av konduktörsbefattningar med lägre kompetensfordringar och lägre avlöningsförmåner, således befattningar, vilka skulle bättre kunna anpassas efter arbetet vid de trafiksvagare järnvägslinjerna, upptog Kungl. Maj:t denna fråga efter ett utlåtande från järnvägsstyrelsen och beslöt den 18 maj 1928 att uppdraga åt järnvägsstyrelsen att verkställa utredning angående de åtgärder, som kunde vidtagas i fråga om användande av billigare arbetskraft för trafikarbetet vid trafiksvaga bandelar samt att inkomma med yttrande i ämnet. Den nu av järnvägsstyrelsen gjorda framställningen härleder sig av denna order från Kungl. Maj:t. Det är således fråga om att se till, att man i största möjliga utsträckning anpassar personalbeståndet efter det föreliggande arbetets kvantitativa och kvalitativa beskaffenhet eller, med andra ord, att i största möjliga omfattning undvika att använda överkvalificerad arbetskraft. Det uppdrag till järnvägsstyrelsen, som jag omnämnde, gavs av den regering, av vilken den föregående ärade talaren var medlem. Jag förmodar således, att han har samma uppfattning som jag i princip eller att man vid statens affärsdrivande verk i allmänhet och ej minst vid statens järnvägar bör se till, att man för varje slag av arbete använder personal, som äger de kvalifikationer, vilka erfordras för detta arbete, men ingenting mera. Detta är en ekonomisk princip, som väl i allmänhet är klok och riktig, och den står naturligtvis i överensstämmelse med den fordran, riksdagen många gånger uttalat i avseende å de affärsdrivande verken, nämligen att dessa om möjligt skola förränta det i dem investerade kapitalet. För att nå det målet är det givetvis nödvändigt att iakttaga ett ekonomiskt förfarande och nödig sparsamhet även i detaljer, ty av många bäckar små blir en stor å.

Jag förmodar således, att herr Rosén och jag i princip icke äro oense i denna sak. Han har uttalat den där förståndiga uppfattningen för inte så länge sedan. När det nu gäller att i detalj sätta den i verket, är han emellertid icke jängre överens med regeringen och järnvägsstyrelsen. Han säger nu, att denna i och för sig riktiga princip i det föreliggande fallet fått en mindre lämplig tillämpning. I detta fall är det ej fråga om många banor eller om många platser. Det blir efter den plan, som nu är upplagd, inalles 16 befattningar, där konduktörsgöromålen skulle bestridas av så kallade trafikbiträden, vilka tillhöra lönegrad 6. Det är således inte alls fråga om att skapa någon ny lönegrad eller att flytta ned konduktörerna i lägre lönegrad, utan meningen är endast att vid de bandelar, där konduktörsgöromålen äro mindre påfrestande

Ang. konduk-
törsgöromålens
bestridande
å
vissa trafik-
svaga ban-
delar.

(Forts.)

än de äro vid de mera trafikerade bandelarna, ersätta dem med annan arbetskraft. I stället för att tillskapa en ny sorts konduktörer, har man då valt den utvägen att använda trafikbiträden, vilka i stället för sin tjänst på stationerna få tjänstgöra på banorna med oförändrad avlöning. En liknande utväg har man vidtagit i stationstjänsten. Man har i de fall, då stationstjänsten inte varit av mera krävande beskaffenhet, i ganska stor omfattning ersatt högre tjänstemän med lägre, och det är naturligtvis i princip riktigt att följa samma system även i tågtjänsten.

Nu säger herr Rosén, att de bandelar, där det är fråga om att ersätta konduktörer med trafikbiträden, inte äro de trafiksvagaste, om man bedömer trafiksvagheten efter järnvägens avkastning. Men det är inte denna synpunkt, som allena får vara avgörande, då man söker utröna, om man kan ersätta konduktörer med andra tjänstemän av lägre grad, utan den bestämnade synpunkten är göromålens beskaffenhet. Och det är ur den synpunkten, som järnvägsstyrelsen ansett sig på de nu angivna bandelarna kunna ersätta konduktörer med trafikbiträden. Detta beror naturligtvis närmast på den ringa resandefrekvensen och de långa avstånden mellan stationerna. På en trafiksvag bana med tätare avstånd mellan stationerna låter sig en sådan anordning inte lika bra genomföras som på en bana med långa avstånd mellan stationerna, där göromålen på tågen sålunda äro mindre intensiva, uppehållen förekomma mera sällan och så vidare. Jag tror, att man väl får säga, att järnvägsstyrelsen och järnvägsbefälet äga bästa möjligheten att bedöma, när det är möjligt att vidtaga en besparingsåtgärd sådan som denna. Det är väl dock alldeles givet, att man måste anpassa behovet av arbetskraft efter de för handen varande förhållandena.

Jag betonar, att den föreliggande frågan inte är en lönefråga, utan det är en ren organisationsfråga. När nu järnvägsstyrelsen gjort denna framställning och styrelsen således anser, att det går för sig att i praktiken genomföra denna omorganisation, tror jag, att det är välbetänkt, om riksdagen medger, att så må ske, och jag tillåter mig därför hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag i denna del.

Herr Bårg: Herr talman! Jag fäste mig vid, att herr statsrådet sade, som ju riktigt är, att detta spörsmål egentligen är en fråga av mindre ekonomisk betydelse, men att den är av principiell betydelse. Det är nog också därför, som det här spörsmålet, såvitt jag kunnat finna, förts fram, ty den egentliga vinst, som statsverket skulle göra på den här — om man nu kan kalla den så — reformen, är så pass obetydlig, att man måste säga, att den inte spelar någon som helst roll.

Jag kanske får lov, herr talman, att säga, att jag under senare åren konsekvent avstått från att yttra mig i frågor, som gällt järnvägspersonalen, och det har jag gjort därför, att ingen skall kunna med rätta mot mig använda det gamla uttrycket: Han talar för sin sjuka mor! Jag skulle inte heller ha tagit till orda här, om jag inte visste, att den här frågan väckt stor oro ute bland järnvägspersonalen, och att det kan vara riktigt, att kammarens ledamöter få sin uppmärksamhet fästad på den här saken. Jag tillåter mig i detta sammanhang också säga, att det kan ifrågasättas, om det är klokt att i denna tid, då missnöje börjar spira ute bland statstjänarna — något som tager sig uttryck på många olika sätt — irritera dem med en fråga, som är av så ringa ekonomisk betydelse som denna är.

Jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på, vilka tjänstinnehavare det här gäller. Det är inte några högt avlönade sådana, som man genom denna ändring i avlöningsreglementet tänker sig kunna på rimligt sätt reducera avlöningen för, ty ytterst är det ändå en sådan åtgärd, som åsyftas med denna

anordning. Jag skall närmare förklara den saken senare, i fall mitt yttrande förefaller något dunkelt i den punkten.

Förhållandet är ju, att i tåg-tjänst skola i allmänhet tågmästare och konduktörer tjänstgöra, men i stor utsträckning förekommer det, att i stället för konduktörer användas trafikbiträden eller stationskarlar. Jag kan säga, att hela tågreserven består av sådana icke ordinarie konduktörer, det vill säga stationskarlar och trafikbiträden. Dessa personer åtnjuta vid sin tjänstgöring förmånen att uppbära en liten vikariatsersättning. Då ett trafikbiträde tjänstgör för en konduktör eller upprätthåller hans befattning, liksom då en stationskarl gör det, åtnjuta dessa en vikariatsersättning av 50 öre per dag. Det är ingenting, som hindrar, att järnvägsstyrelsen, om den nu föreslagna anordningen icke vinner gillande — låt vara mot personalens protest — i stor utsträckning använder sig av stationskarlar och trafikbiträden för att upprätthålla konduktörstjänst. Men då få statens järnvägar punga ut med 50 öre per person och dag. Jag sade, att det gäller icke några tjänst innehavare med högre löneställning. Herrarna kunna inte ha löneskalan i huvudet, därför skall jag här nämna några siffror. Om jag frånser det rätt obetydliga dyrtidstillägg, som utgår, är en stationskarls avlöning följande: Lägsta lön på billigaste ort utgör 1,980 kronor och högsta lön på billigaste ort 2,460 kronor. Lägsta lön på dyraste ort uppgår till 2,520 kronor och högsta lön på dyraste ort utgör 3,144 kronor. De trafikbiträden, det här gäller, eller de, som i regel uppehålla här omtalade konduktörstjänst, åtnjuta följande löner: Lägsta lön på billigaste ort uppgår till 2,100 kronor och högsta lön på billigaste ort till 2,580 kronor. Lägsta lön å dyraste ort utgör 2,676 kronor, och högsta lön å dyraste ort uppgår till 3,300 kronor.

Det är nu dessa tjänsteinnehavare det gäller. När de tjänstgöra som konduktörer och på grund härav få förmånen att åtnjuta en vikariatsersättning av 50 öre per dag, får jag lov att säga, att det förvånar mig, att det kan vara så angeläget att åstadkomma denna förändring just nu, när en utredning pågår och en kommitté sitter och arbetar för att granska lönebestämmelserna. Denna kommitté lär väl också, som jag förmodar, komma fram med åtskilliga ändringsförslag. Det är ju en gammal god regel i riksdagen, att när utredning pågår bör man inte i onödan vidtaga förändringar på det område, utredningen avser. Och så angeläget förefaller det mig icke vara att åstadkomma den här reformen, att man inte bör kunna avvakta det förslag, som kommer att föreläggas riksdagen i anledning av den pågående utredningen.

Herr statsrådet nämnde, och det framgår av propositionen, att den vinst, man skulle göra genom att nedflytta 16 konduktörer till trafikbiträden, skulle uppgå till mellan 7- och 8,000 kronor om året, eller till cirka 400 kronor per person och år. Detta är ju för dessa löntagare den summa, det egentligen gäller. Nu säger statsrådet, att det är inte meningen att reducera konduktörernas lön. Nej, tacka för det, det lär väl knappast gå för sig utan riksdagens medgivande. Men det gäller här, som jag sade, att få riksdagens godkännande av, att man kan nedflytta graderna på detta sätt. Herrarna förstå att det är inte underligt, om denna till synes rätt obetydliga fråga irriterar personalen. Redan nu har järnvägsstyrelsen visat mycken stor håg att i befattningar, som hava högre avlöning på löneskalan, använda lägre och billigare arbetskraft. Skall nu riksdagen genom att fastslå detta som en erkänd princip ge stöd åt detta tillvägagående, så antager personalen och detta med rätta, att gärdet är uppriivet, utan att man har prövat frågan i dess helhet, vilket bör ske vid en löne-reglering. Och så kommer den här ordningen att tillämpas i fortsättningen till stor nackdel givetvis för personalen, men jag fruktar också till skada för verket.

Herr Rosén var även inne på detta och vidrörde den sidan av saken. Visser-

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande av vissa trafiksvaga banddelar.
(Forts.)

Ang. konduktörsgöromålens bestridande å vissa trafiksvaga banor delar.
(Forts.)

ligen kan man rycka på axlarna och säga: Det betyder ingenting, om man skulle införa en ordning, där kraven på plikttrohet och duglighet vid rekryteringen till här omtalade befattningar eftersätts. Men det kan med tiden visa sig, att det var oklokt, att man företagit sådana arrangemang, där personalkvalifikationerna eftersätts och där man inte beflitar sig om att upprätthålla den högre standard, som jag tror, att man kan säga, att personalen i detta hänseende intager.

Jag tillåter mig, herr talman, att hemställa, att kammaren vid detta tillfälle inte blåser under den missnöjesstämning, som råder bland personalen, detta endast för att göra den bagatellartade ekonomiska vinst, som det här är fråga om, en årsvinst, som man här beräknar utgöra 7,000 kronor eller något däröver.

Jag anhåller, herr talman, att få ansluta mig till den reservation, som är fogad till detta betänkande.

Häri instämde herr *Strömberg*.

Herr Widell: Herr talman! Efter den redogörelse, som från statsrådsbänken lämnats angående innebörden av det föreliggande förslaget, kan jag inskränka mig till endast några ord med anledning av den föregående ärade talarrens anförande.

Huvudpunkten i hans yttrande torde vara, att han ansåg det vara olämpligt att nu taga upp denna sak till behandling, då en kommitté sitter för att utreda lönespörsmålen för personalen vid statens järnvägar och man därigenom kommer i tillfälle att i sinom tid få taga ståndpunkt till denna fråga. Nu vill jag gentemot detta argument till en början erinra om, att, såsom herr statsrådet omnämnde, är ju denna fråga inte ett lönespörsmål utan en ren organisationsfråga. Och även om den vore ett lönespörsmål, torde det inte finnas ringaste anledning att antaga, att 1928 års lönekommitté skulle komma i tillfälle att gå in på en sådan detalj, som här är fråga om. Den kommittén har tillräckligt svåra och tillräckligt många ärenden ändå, utan att den också skulle ingå på behandlingen av en detalj sådan som denna. Jag tror därför alldeles bestämt, att, om man nu vägrar godkänna detta förslag med den motiveringen, att man framdeles får pröva saken, när 1928 års lönekommitté avgivit sitt betänkande, är ett sådant yttrande ett slag i luften. Det innebär bara definitivt avslag på förslaget. Då det emellertid här gäller genomförandet av en reform, som riksdagen så många gånger uttalat sig för, nämligen att man inte vid arbete i statens tjänst skall använda mera kvalificerad arbetskraft än i varje fall för arbetet kräves, skulle det väl vara ganska egendomligt, om kammaren nu skulle gå emot vad Kungl. Maj:t föreslagit. Statsutskottets uttalande har också redan bifallits av andra kammaren, och jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Denna fråga har ett principiellt och ett praktiskt underlag. Det är nämligen efter min uppfattning alldeles obestridligt, såsom herr statsrådet nyss yttrade, att denna fråga är en principfråga och i mindre omfattning en ekonomisk fråga. Vad som gör, att jag anser det ytterligt betänkligt och oriktigt av riksdagen liksom också av Kungl. Maj:t att utan att på något sätt ha sökt kontakt med personalen lägga fram frågan, är, att den berör en av de grunder, på vilka kommunikationsverkens avlöningsreglemente är uppbyggt.

Vi ha ju här i Sverige i motsats till åtskilliga andra länder inte en lagstadgad förhandlingsordning mellan staten och befattningshavarna. Den kommer alldeles säkert, den har kommit i Danmark och den är införd på åtskilliga andra

håll. Men fastän vi inte ha formulerat en förhandlingsordning, kan man inte vara blind för, att faktiskt ha de stora lönerreformerna, i vad de avse kommunikationsverkens personal, föregåtts av sådana förarbeten, genom att personalen varit representerad i kommittéerna, genom att personalen blivit hörd o. s. v., att inför mitt medvetande framstår i viss mån ett avlöningsreglemente som det nu gällande såsom den form, under vilken vi för närvarande lösa frågan om ett avtal mellan staten-arbetsgivaren och tjänstemännen-arbetstagarna. Om jag har rätt i denna uppfattning, och det tror jag man inte kan komma ifrån, även om man som sagt inte formellt fastslagit en förhandlingsordning, så anser jag det vara principiellt oriktigt, att staten här går in för att rubba grunderna för det fastställda avlöningsreglementet utan att låta en sådan ändring föregås av förhandlingar i den ordning, som för närvarande gäller, d. v. s. att personalen blir i tillfälle att höras. Här har personalen inte fått säga ett enda ord, och jag vet, att man har inlämnat en protestskrivelse till järnvägsstyrelsen på grund av detta. Det är så mycket egendomligare, som man i allmänhet kunnat konstatera, att det under den nuvarande järnvägschefens regim har utvecklats sig ett i många hänseenden bättre förhållande mellan personalen och järnvägsledningen än vad det varit under åtskilliga av hans företrädare.

Efter min uppfattning föreligger här inte bara, som herr Widell sade, ett organisationsspörsmål, utan det föreligger verkligen ett lönespörsmål. Jag drar denna slutsats av vad som yttrades av den stora Ekmanska kommittén, kommunikationsverkens lönekommitté, då denna trafikbiträdesbefattning inrättades. Det finns i dess betänkande nederst på sidan 167, och där yttrar kommittén: »Med anledning av att från visst håll inom kommittén yppats betänklighet mot inrättandet av ifrågavarande nya tjänst på grund därav, att härigenom kunde befaras, att den obefordrade gruppens löneförmåner skulle komma att nedtryckas och jämväl försämrade befordringsmöjligheter för densamma uppkomma, vill kommittén framhålla, att förslaget om inrättande av trafikbiträdestjänsterna icke i någon mån påverkat kommitténs åsikt i fråga om den lön stationskarlsgruppen bör tillerkännas, ävensom ytterligare betona, att nämnda omständighet icke synes böra verka hämmande på befordringarna till de i kommitténs fjärde lönegrad upptagna befattningarna.» Detta uttalande av kommittén i samband med denna tjänstegrads inrättande ger efter mitt sätt att läsa ett alldeles klart belägg för den uppfattningen, att det inrymmer ett löfte från dem, som i detta fall företråda staten, att inrättandet av trafikbiträdestjänsterna inte skulle försämrade befordringsmöjligheterna till konduktörsgraden och icke få verka nedtryckande på lönerna. Om jag har rätt i denna min uppfattning, så måste jag se saken på det sättet, att staten bör inte och kan inte heller, från de utgångspunkter jag företräder, genomföra en förändring, som medför de facto en försämring i lönemöjligheter och befordringsmöjligheter. Detta kan göras i samband med att ett nytt avlöningsreglemente införes och efter sådana förhandlingar, som då böra gå före, men att ensidigt genomföra detta, medan avlöningsreglementet i övrigt består, anser jag vara ett brott mot en riktig grundsats för avtalsuppgörelser mellan järnvägen och tjänstemännen.

Detta om den praktiska sidan.

Om man i statsutskottet fått veta i tid, att saken verkligen åstadkommit så mycken oro i järnvägsmannakretsar, som den gjort — det är inte tal om annat, än att den kan komma att svälla ut till en sak, som vällar mycken strid och många svårigheter — så undrar jag, om man kommit till detta uttalande. Men jag förstår verkligen, att man kan utan att ha talat med någon människa från personalhåll göra den reflexionen, att det inte är korrekt av staten att i ett avlöningsspörsmål förfara på det sätt, som man här vill göra. Det har naturligtvis aldrig varit avsikten, vare sig från statsrådets

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande å vissa trafiksvaga banddelar.
(Forts.)

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.

(Ports.)

sida eller från överrevisorerna eller från järnvägsstyrelsen — det utgår jag ifrån som en självfallen sak — men när det nu på goda grunder av personalen betraktas på detta sätt, så ställer jag upp den frågan, om det är skäl att i saken handla.

Jag får ett stöd i denna min tveksamhet eller rättare sagt min obenägenhet att biträda Kungl. Maj:ts förslag i ett annat förhållande också, och det är att själva ordet »trafiksvaga bandelar» kan inte av mig till sin betydelse fastställas. Antingen är det så, att det kan tolkas inom den snäva ram, som statsrådet gjorde, att det betyder 16 befattningar. I så fall skulle jag vilja säga, att statens besparing är alldeles för ringa för att man skall åstadkomma missämja och svårigheter och oenighet och bitterhet bland personalen. Det är mycket större värden, som här stå på spel, när det gäller vår utmärkta statsbanepersonal, än vad vi ha att vinna med en åtgärd, som sätter den i harnesk mot ledningen och mot statsmakterna. Ger man saken denna begränsade tolkning, så är det, menar jag, för litet att vinna, för att man skulle skapa ett stridsläge. Är det däremot så, att man vill tillmäta den en större ekonomisk innebörd, vilket dock inte kan göras, så vagt och otydligt som detta uttryck är formulerat, så är det klart, att det i allra högsta grad blir en rubbning av grunderna för det gällande avlöningsreglementet. Jag skall ta ett exempel, som herr statsrådet måste erkänna är fullkomligt analogt. Om vi tänka oss, att järnvägsstyrelsen går in för den linjen, att på de trafiksvaga statsbanedelarna inte vilja ha lokförare att föra loken utan ersätta dem med lokeldare, vilka som bekant skola vara kompetenta att kunna träda i lokförarnas ställe, kan man säga, att införandet av en sådan ordning på vissa delar av statsbanenätet inte skulle innebära en verklig rubbning? Det vore inte en organisationsfråga utan en fråga om rubbning av grunderna för hela lönesystemet.

Jag har, herr talman, måst komma till det resultatet, att antingen är den ekonomiska vinsten så obetydlig, att man inte för den skull bör ställa till bitterhet och stridigheter med personalen, eller också är det en fråga av så stor innebörd, att den betyder något i pengar, och då måste personalen ha rätt i sin uppfattning, att en sådan rubbning inte får vidtagas, utan att frågan undergått de förarbeten, som äro vedertagna i vårt nutida samhälle. Det har utgjort skälet för mitt ståndpunktstagande.

Jag slutar med att ännu en gång säga, att jag tycker det ligger så stora rent ideella tillgångar i en personal, som till den grad som järnvägarnas har med den svenska allmänheten och den utländska allmänheten också att göra i det dagliga arbetet, att man bör hålla den personalen uppe och ha anspråk på, att det verkligen är prydligt och bra folk i alla hänseenden. Dessa fördelar äro för mig så stora, att jag inte tycker det är riktigt att gå in för att åstadkomma en konflikt med personalen, vilket av allt att döma skulle komma som en följd av detta beslut. Jag hemställer för min del, om inte även de, som inte precis gilla min uppfattning om den rättsliga innebörden, av rena klokhetskäl borde låta saken förfalla genom att biträda reservationen.

Herr statsrådet **Borell**: Om jag förstår herr Rydén rätt, så menar han, att ett avlöningsreglemente sådant som det, som nu gäller för kommunikationsverken och alltså även för statens järnvägar, som vi nu närmast ha att göra med, inte bara bestämmer, hur stor avlöning tjänstemännen i de olika klasserna och graderna skola äga att uppbära, utan också arten av det arbete, som skall utföras av varje tjänsteman inom de särskilda klasserna och graderna. Jag måste för min del bestrida, att avlöningsreglementet har eller kan ges en sådan innebörd. Detta står också helt och hållet i strid mot riksdagens och regeringens

ställningstagande under de år, som följt efter avlöningsreglementets fastställande. Regeringen har år 1925 — det var med statsrådet Viktor Larsson såsom kommunikationsminister — gjort ett uttalande, som i princip innebär, att man skall se till, att man icke använder överkvalificerad arbetskraft. Däråt har ju också såsom jag redan tidigare sagt den regering, av vilken herr Rosén var medlem, givit ett alldeles bestämt uttryck. I fråga om det nu föreliggande förslaget har även kommunikationsverkens lönenämnd, den högsta auktoritet vi ha i kommunikationsverkens lönefrågor, uttalat sig, och dess majoritet har framhållit »att man vid ett följdriktigt tillämpande av de utav Kungl. Maj:t angivna riktlinjerna för personalbesparing inom statens järnvägars förvaltning framför allt bör se till, att vid nybesättning av befattningar å nya linjer personalbeståndet anpassas efter arbetskvantiteterna och arbetets kvalitetsgrad. Alldeles särskilt synes», heter det, »omsorgen bära ägnas åt detta förhållande, då, såsom här är fallet, det gäller att ordna driften å bandelar, vilka på långt när icke kunna förränta det i dem nedlagda kapitalet. Det synes nämnden uppenbart, att, liksom man exempelvis inom stationstjänsten i stor utsträckning utbytt tjänster i högre lönegrad mot befattningar i lägre, motsvarande åtgärder bära kunna vidtagas i fråga om tågbemanningen medelst personal i lägre grad än konduktör.» Detta strider ju alldeles bestämt mot den principiella uppfattning, som herr Rydén framförde rörande avlöningsreglementets innebörd. Med hans tolkning skulle järnvägsstyrelsen överhuvud taget vara förhindrad att använda en person i en viss lönegrad eller löneklass till något annat arbete än det, som vid det tillfälle, då avlöningsreglementet fastställdes, i regel utfördes av personal i denna lönegrad eller löneklass. Detta, jag upprepar det, strider alldeles bestämt mot riksdagens och regeringens hållning i dessa frågor.

Beträffande herr Bärags anförande är det ju alldeles riktigt, som han sade, att konduktörsklassen rekryteras från stationskarlsklassen och från trafikbiträdesklassen, och att de stationskarlar eller trafikbiträden, som få tjänstgöra som vikarier för konduktörer, få vikariatsersättning för denna sin tjänstgöring. Men så blir ju förhållandet även hädanefter. Här är endast frågan om, huruvida ett företag, här statens järnvägar, för visst arbete, som kräver mindre kvalificerad arbetskraft, men som har en viss yttre likhet med det, som utföres av konduktörer, skall vara nödsakad att uppehålla de mindre krävande befattningarna med konduktörer, endast därför att konduktörsklassen blivit inrättad för att i allmänhet utföra konduktörstjänst. Det är dock en mycket stor skillnad mellan å ena sidan de starkt trafikerade järnvägarna, de stora linjerna överhuvud taget med relativt små avstånd mellan stationerna och tågen fyllda med passagerare, och å andra sidan en avlägsen ödebygdslinje med många, många mil mellan stationerna. Vilja herrarna verkligen påstå, att det är en riktig affärsprincip att på det sättet tvinga en förvaltning till slöseri med arbetskraft? Det är ingenting annat det är fråga om. Det är ju givet, att personalen och särskilt konduktörerna kunna resonera som så, att det är ju mycket bra för oss, att staten bygger ödebygdsbanor eller kulturbanor eller inköper banor med liten trafik, ty då blir det nya konduktörplatser, och följaktligen bättre befordringsmöjligheter. Det förstår jag mycket väl, att de kunna säga. Men är det ekonomiskt riktigt och rimligt att göra på det sättet? Är det överhuvud taget ekonomiskt riktigt och rimligt i ett enda affärsföretag att göra på det sättet. Är det inte en av huvudreglerna i all affärsdrift, att personalbeståndet skall anpassas efter arbetets art och inte överkvalificerad arbetskraft användas?

Jag upprepar mitt bestridande av riktigheten av herr Rydéns tolkning av avlöningsreglementets innebörd. Naturligtvis kan man, när man tar upp avlöningsreglementet till ny prövning, ifrågasätta, huruvida trafikbiträdena, om

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.
(Forts.)

Ang. konduktörsgöromålens bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.

(Forts.)

de få mera krävande arbete än hittills, skola ha högre lön, men det kan väl aldrig bli fråga om att ta ifrån järnvägsförvaltningen möjligheten att anpassa personalbeståndet efter arbetets beskaffenhet. Lönefrågan och organisationsfrågan äro således enligt min mening bestämt skilda, de böra och måste alltid vara skilda, och jag tillåter mig därför att upprepa min hemställan, att kammaren måtte biträda utskottets förslag, som jag tror är klokt och välbetänt och en fullkomligt följdriktig tillämpning av det ställningstagande i denna och liknande frågor, som regeringen och riksdagen alltid har haft.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Efter vad här är anfört från statsrådsbänken kan det kanske vara överflödigt av mig att säga något, men med den ställning jag intar till denna fråga anser jag mig skyldig att säga några ord.

Jag ber då först att få fästa uppmärksamheten på, hur denna fråga kom till. Orsaken sammanhänge ju, som här förut anförts, med de trafiksvaga linjerna uppe i Norrland, där distriktschefen tillsatte trafikbiträden att sköta konduktörstjänsterna. Personalen klagade över detta, och järnvägsstyrelsen gav personalen rätt. Det var då överrevisorerna togo upp frågan. Det ingår ju i överrevisorernas skyldigheter att följa med järnvägarnas ekonomiska drift. Sedan har frågan kommit fram på sätt här är relaterat. Det är ju inte alls frågan om att på något sätt sänka lönestandarden eller lönegraden för konduktörerna, utan det gäller ju bara dessa trafiksvaga bandelar. Jag förmodar också, att i den mån dessa bandelar komma att lämna högre avkastning och bli mera bärkraftiga, så kommer man att frånga trafikbiträdena och återgå till konduktörer. Det tycker jag är en given sak. Det är ju endast ett ekonomiskt spørsmål det gäller, en besparingsåtgärd, något som vi väl alla ändå få räkna med, då det gäller statens affärer. Ingen torde väl kunna bestrida, att vår järnvägspersonal är duglig och pliktrogen i mycket hög grad. Vi ha en högklassig järnvägspersonal, det måste vi säga, men jag kan inte förstå, att det på något sätt bör såra dess känslor, om järnvägsstyrelsen vidtar besparingsåtgärder, som visserligen innebära användande av en billigare personal, men inte i något avseende inkräkta på konduktörernas rättigheter och skyldigheter. Hur är det nu med arbetet däruppe? Det konduktörsarbete, som vi äro vana att se här i Syd-Sverige, innebär ju bara, att konduktörerna gå igenom vagnarna och ta upp biljetter och se till de resande. Men däruppe är det huvudsakliga arbetet att biträda vid stationerna med inlastning och omlastning av gods. Man kan inte säga, att det är samma slags arbete, som det är här nere på de mera bärkraftiga linjerna. Det är något helt annat där uppe än det är här nere.

Så vill jag säga ett par ord gentemot herr Roséns kritik av järnvägsstyrelsen. Den som haft tillfälle att på närmare håll följa järnvägsstyrelsens arbete, måste ge styrelsen det vitsordet, att den sköter sina uppgifter på ett mycket förtjänstfullt sätt. Det är ju klart att ingen människa är ofelbar, och det kan ju finnas vissa saker, där man tvistar om, vilket som är rätt eller orätt. Men i stort sett måste man ge järnvägsstyrelsen det bästa vitsord, och jag anser därför herr Roséns kritik i detta fall obefogad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr Winberg: Herr talman! Såväl herr kommunationsministern som herr Widell ha särskilt tryckt på, att det inte här är någon fråga av större innebörd, sakligt sett, men de ha erkänt, att den har en viss *principiell* betydelse. Jag är fullkomligt överens med dem om det senare, och just därför, att den har så stor *principiell* betydelse och är så viktig till sina konsekvenser och verkningar, men är rätt liten, om man för ögonblicket ser på dess ekonomiska

innebörd, måste jag ställa mig på samma sida som dem, vilka anse, att det skulle vara synnerligen oklokt, om riksdagen nu går att besluta på sätt, som här föreslagits av utskottet.

Vad beträffar frågans principiella innebörd, så utgör den ingenting mer och ingenting mindre, än att man försöker i hast, då riksdagen kanske inte beräknat, vilka konsekvenser det kan medföra, genomföra en åtgärd, som fullkomligt bryter sönder den grund, man tidigare byggt upp i fråga om personalens inrangerande i vissa löneklasser och i fråga om dess uppgifter. För den, som i likhet med mig haft tillfälle att studera denna personalfråga vid statens järnvägar, speciellt då det gällt inrättande av dessa trafikbiträdesbefattningar, är det mycket intressant att se, vart vi nu kommit. Redan när dessa trafikbiträdesbefattningar inrättades, var det en mycket allmänt utbredd uppfattning bland personalen, att detta var en olycka, därför att denna anordning rev sönder stationskarlsgruppen. Gentemot de farhågor, man då uttalade för att denna grupp skulle komma att betraktas som en befordrad grupp och sålunda bryta sönder och hindra de befordringsmöjligheter, som stationskarlsgruppen tidigare haft, gjorde man bestämt gällande, vilket också framgick av vad herr Rydén i dag anförde ur kommittéutlåtandet av 1919, att det inte alls var fråga om den saken. Det var från början fråga om att till dessa trafikbiträden skulle befordras personal, som hade alldeles särskilt ansvarsfullt arbete inom stationskarlsgruppen. Dessa skulle inte bli någon kategori, som skulle ersätta de befordrade grupperna. Sålunda försökte man på detta sätt lugna de farhågor, som personalen hyste. Nu i dag ha vi fått direkt belägg på, och det är inte det första förresten, att nu vill man, att riksdagen skall ge stöd för, att man får handla precis stick i stäv mot de försäkringar, man då avgav.

Det är inte tu tal om, att man är inne på en väg att låta den där gruppen bilda någonting, som man kan använda till allting, för att taga bort en del av de befordrade gruppernas tjänstgöringsförhållanden. När man här särskilt från kommunikationsministerns och även herr Widells sida talar så vackert om, att det är en princip, som vi alla varit eniga om, att man inte skall använda högre kvalificerad arbetskraft, än som behöves för ifrågavarande tjänst, så låter det så ofantligt vackert, men jag skulle till herr kommunikationsministern och herr Widell vilja säga, att så länge det förekommer en sådan massa enligt min mening överkvalificerad arbetskraft för att fullgöra en del andra uppgifter vid statens järnvägar; så länge det förekommer, att i den ena biljetluckan står en kontorist, eller ett trafikbiträde, och i den andra en stationsskrivare eller en kontorsskrivare — vilket är någonting, som förekommer varenda dag på kontor och expeditioner överallt — så länge detta förekommer, har man också bättre möjligheter att tillämpa den där principen att inte använda överkvalificerad arbetskraft, och det förefaller mig, som om det vore en mera förnuftig anordning att se till, att man på det området drar in den överkvalificerade arbetskraften, än att här stick i stäv mot vad som tidigare uttalats föra in någonting alldeles nytt med konsekvenser, som man i dag inte kan beräkna.

Jag skulle också vilja säga, när man här talar om, om det bara är fråga om några trafiksvaga linjer uppe i Norrland, att det är en något egendomlig synpunkt, man anlägger för bedömandet av personalens tjänsteställning, när man talar om trafiksvaga järnvägar. Man vill sålunda här börja praktisera ungefär samma metod, som man har tillämpat vid en del enskilda järnvägar, nämligen att om en järnväg har något svagare ekonomi, skall personalen därstädes ha lägre lön. Detta är enligt min mening en alldeles oriktig utgångspunkt för bedömande av personalens löneställning. Det avgörande är väl, vilket arbete man kräver och vilka fordringar man ställer på personalen i fråga. Då har erfarenheten verkligen lärt mig, att i många fall är det så, att de s. k. trafik-

Ang. konduktörsgörömlärens bestridande å vissa trafiksvaga ban-delar.

(Forts.)

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande å vissa trafiksvaga banor.
(Forts.)

svaga järnvägarna, d. v. s. de ekonomiskt svaga järnvägarna, utnyttja personalens arbetskraft i betydligt starkare tempo och betydligt större utsträckning än de järnvägar, som ha god ekonomi. Den omständigheten kan sålunda inte vara något skäl för, att denna personal skall sättas i en lägre löneställning. Det skulle åtminstone ibland snarare finnas skäl för ett alldeles motsatt förfaringsätt.

Jag är inte av den uppfattningen, att det överhuvud taget föreligger skäl att gå in på denna väg, men om man nu från andra sidan ovillkorligen håller på, att här måste göras någonting för att nedbringa kostnaderna, så får man väl ändå se sig för. Jag får säga, att det är väl att sila mygg och svälja kameler, om man vidtar en principiellt så viktig åtgärd som denna bara för att spara mellan 7,000 och 8,000 kronor per år. Men om man håller på det, så måste det ske på annat sätt. Då kan man taga upp hela frågan beträffande utnyttjandet av personalen vid statens affärsdrivande verk, speciellt statens järnvägar, och grundligt undersöka, på vilka platser man kan utnyttja personer i lägre beföringsställning för utförande av det praktiska arbete, som behöves. Sedan man gjort det och samtidigt till bedömande upptagit lönefrågan och dess inrangerande i den allmänna planen, kan man lägga fram frågan i dess helhet, men man kan, såvitt jag förstår, inte med bibehållen heder på detta sätt kringgå förut i princip fastställda bestämmelser bara för att åstadkomma ett så futtigt resultat som att här spara 7,000 à 8,000 kronor. Jag befarar visserligen, att riksdagen i dag kommer att göra det, men huruvida detta kommer att gagna statens järnvägar och huruvida det är ägnat att uppmuntra den personal, som där tjänstgör, det är någonting, som herrarna litet längre fram få tillfälle att bedöma.

Då jag, herr talman, inte finner några som helst vare sig praktiska eller principiella skäl tala för, att riksdagen i en fråga som denna utan att grundligt satta sig in i det spörsmål, det gäller, går att fatta ett beslut, som har dessa verkningar, hemställer jag om avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Bårg: Jag föranledes, herr talman, av herr Widells anförande att be att få säga några ord. Herr Widell tycktes med tämligen stor säkerhet kunna säga, att den lönekommitté, som nu arbetar, icke kommer att upptaga detta eller liknande spörsmål till behandling. Jag vet inte, vilken fullmakt herr Widell har att tala å den lönekommitténs vägnar, men jag tillåter mig med lika stor visshet säga, att denna lönekommitté nog kommer att få syssla med en rad liknande spörsmål, och då vet jag inte, varför inte även denna fråga skulle kunna inrangeras bland den mängd dylika frågor, som äro bragta inför kommittén. På det att kammarens ledamöter icke skola odelat få den uppfattningen, att om detta spörsmål inte avgöres nu, kommer det att helt och hållet »sumpas», vill jag ha sagt som min uppfattning, att detta herr Widells uttalande inte bör tillmätas alltför stort vitsord.

Jag vill säga herr statsrådet, att det är alldeles klart, att det förevarande förslaget inte innebär, att man skall taga bort vikariatsersättningarna för alla trafikbiträden eller alla dem, som sedan i den ena eller andra graden komma att tjänstgöra i högre grad. Men i alla de fall, där man degraderar konduktörsbefattningar till trafikbiträdesbefattningar, kommer vikariatsersättningen att falla bort, och det är ju det vi tala om nu.

Jag förmodar, att herr Rydén själv kommer att svara på de anmärkningar, som framställdes mot resonemanget, att avlöningsreglementets bestämmelser inte dirigerade tjänsternas beskaffenhet. I avlöningsbestämmelserna har man tjänstetitlarna angivna, men man har icke för varje tjänstetitel uppräknat vad

var och en skall göra. Detta regleras genom andra bestämmelser. Men nog är det väl ändå på det sättet, att när man vid avlöningsreglementets tillkomst resonerade om konduktörer, tågmästare och trafikbiträden, så avsåg man med bestämmandet av lönerna i varje fall, att dessa befattningshavare skulle upprätthålla en viss sorts tjänst, även om man inte i det sammanhanget i samband med avlöningsbestämmelserna hade preciserat respektive tjänsts uppgift. Nog må man väl säga, att dessa saker hänga samman — det skulle väl annars bli tämligen tröstlöst att ge sig in på löneregleringar, om man inte i samband med fastställandet av lönerna även tänkte på de arbetsuppgifter, som äro pålagda resp. personalgrupper. Och så har det ju ändå varit här.

Jag skulle, när det är fråga om dessa tjänster, vilja säga några ord. Herr Larson i Lerdala sökte ge en bild av, hur det ter sig med dessa konduktörstjänster, som man här vill degradera. När man reser utefter dessa ödebygds-linjer, ser man, att den, som tjänstgör som konduktör, får gå av vid stationerna och sköta växlingarna, göra växlarna rena, när det kräves för att verkställa denna växling, sköta in- och uttagning av gods, sköta säkerhetstjänsten, sälja biljetter o. s. v. Han kan inte vara så snyggt klädd som våra konduktörer här nere, han får smutsa ned sig och göra grovarbete. Det är klart, att det då ligger nära till hands att tänka, att detta simpla arbete skall skötas av en befattningshavare i lägre lönegrad. Men om herr Larson skulle vilja fråga, om våra konduktörer här nere på de mera trafikerade bandelarna med bibehållande av sin konduktörslön ville byta till sig dessa tjänsteplatser där uppe, skulle han få klart för sig, att det bland personalen icke betraktas som en sinekur att få en konduktörstjänst däruppe utan tvärtom som ett tjänsteåliggande, som man skulle vilja betinga sig högre ersättning för än den s. k. mera betungande tjänstgöringen här nere. Jag tror, att detta är en synpunkt, som man har rättighet att lägga på detta spörsmål, när man bedömer det.

Herr Larson kan inte förstå, att det här irriterar personalen. Jag vill inte säga någon elakhet åt min vän herr Larson, men om inte herr Larson förstår det, tvivlar jag på, att han förstår innebörden av det förslag, han talar för. Ibland personalen, och det må ju vara förklarligt, betraktas detta försök som inledningen till en degradering över lag. Vi veta ju, att på lokomotiven tjänstgöra nu rätt ofta i stället för eldare vagn- och stallkarlar i flera dylika befattningar. Det gnyr ibland personalen, järnvägsstyrelsen har vidtagit den åtgärden just i det syfte, som här är påpekat av revisorerna, och när nu riksdagen skall sätta sitt sigill under att så bör man gå till väga, bör nog herr Larson förstå, att det blir en liten smula oro i lägret.

Jag vill, herr talman, också säga, att när man klandrande talar om järnvägsstyrelsens handlande i allmänhet, så är dock icke det nu föreliggande uppslaget järnvägsstyrelsens egen uppfinning, fastän den har gått med därpå. Den har fått tryck på sig — jag skulle nästan vilja säga, att nog vet järnvägsstyrelsen, att den kan spara 7.000 kronor åt statsverket genom arrangemang på denna linje, men på andra tjänster, där en sådan vinst åt statsverket kan åstadkommas genom en förändring på en å två platser. Jag tror knappast, att det skulle ha fallit järnvägsstyrelsen in att oombedd komma fram härmed. När den pekar på dessa 16 befattningar, förefaller det mig, som om järnvägsstyrelsen ville visa, huru litet detta egentligen betyder. I varje fall är det fråga om att gå till mötes en påtryckning från herrar revisorer, och alla ämbetsverksstyrelser äro ju känsliga för erinringar från det hållet. Detta känner jag behov av att säga, då man bedömer järnvägsstyrelsens handlande.

Jag vill, i likhet med vad herr Rydén yttrade, säga, att det förefaller mig icke klokt och i varje fall icke lämpligt att med detta och andra dylika nålstygn underblåsa en missnöjesstämning, som man sedan har mycket litet glädje av och varav behållningen är synnerligen liten.

Ang. konduktörsgörömläns bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.

(Forts.)

Ang. konduktörsgöromålens bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.
(Forts.)

Herr **Rosén**: Herr talman! Det tycks råda full överensstämmelse mellan herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet och herr Edward Larson i Lerdala därom, att det kräves mindre kvalifikationer att sköta ett mera mångsidigt arbete — varpå jag tillät mig lämna en liten specifikation, som jag dock naturligtvis inte gör anspråk på att få i någon mån beaktad — än att sköta det arbete, som utföres exempelvis av en konduktör på en trafikstark linje, där hans göromål begränsas till det enda att klippa biljetter. Jag har emellertid en annan uppfattning, och jag är övertygad om, att om de båda herrarna ville närmare studera förhållandena, skulle de få anledning justera sin mening. Även jag har den uppfattningen, att man icke skall använda överkvalificerad personal, men jag tycker, att man då skulle ha börjat reformera vid de trafiksvaga bandelarna med att taga bort exempelvis en eller ett par baningenjörer, ty att ha *ingenjörer* vid nyöppnade trafiksvaga bandelar, där något ingenjörsarbete sällan förekommer, det förstår jag inte, vad det skall tjäna till. Den kvalifikationen kan betydligt sänkas. Man bör också kunna draga in en eller annan trafikinspektör, vilkens arbete kan skötas av lägre personal med lika stor fördel.

Jag har den uppfattningen beträffande kvalificerad och överkvalificerad personal, att det fordras större kvalifikation, herr statsråd, att föra ett snälltåg, d. v. s. sköta lokomotivet, än att sälja biljetter, men den person, som innehar den förra befattningen, tillhör en lägre grad än den senare. Här gäller det i själva verket frågan om befordringsmöjligheterna för en mycket stor grupp. Det är inte många av stationskarlarna, som kunna bli trafikbiträden, och det är inte alla trafikbiträden, som kunna bli konduktörer. Ännu färre konduktörer kunna bli tågmästare — där sluta de och komma inte längre. Nu är det dock meningen att begränsa dessa befordringsmöjligheter i första hand genom att beskära 16 sådana platser, men i fortsättningen kommer det att bli flera, det ser man i propositionen. Jag undrar, om det är riktigt att utan vidare göra detta, då här alltjämt förekomma klagomål, t. ex. från militärt håll för att inte tala om alla andra håll, innebärande, att befordringsmöjligheterna blivit alltför kraftigt beskurna på sista tiden. Skulle man inte kunna tänka en liten smula på konsekvenserna här. Börjar man här och säger a, skola vi, herr statsråd, också i fortsättningen komma att säga b.

Beträffande herr Larsons uttalande om vad jag sagt har jag litet svårt att förstå, vad han menade. Hans yttrande kan endast förklaras av, att han inte hört vad jag i mitt första anförande uttalat.

Slutligen vill jag tillåta mig göra ett värdsamt påpekande till herr statsrådet. Det förekommer så ofta, att herr statsrådet åberopar, att jag varit med i regeringen om att besluta och vidtaga det och det. Ja, men jag var inte kommunikationsminister, utan jag hade en annan post i regeringen. Om det någon gång i fortsättningen skulle falla mig in att börja examinera herr statsrådet beträffande vissa åtgärder inom t. ex. försvarsdepartementet eller dylikt, så kanske det inte bleve så trevligt för honom.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr kommunikationsministerns yttrande. Han försökte pressa uttrycken och i dem inlägga andra meningar än den haft, som fällt uttrycken i fråga. Jag skall inte inlåta mig i diskussion om den saken, om en statsbaneledning eller ett affärsverk skall ha rätt att vidtaga sådana jämkningar i fråga om organisation och dylikt under en löpande avtalsperiod, jämkningar, som betingas av en affärsmässig skötsel och dylikt, och jag skulle, i den mån man kan följa järnvägsmanaförbundets egen framställning, vilja säga, att detta förbund har sett, som jag tror, betydligt över 10,000 människor klavbindas, utan att det ifrån

detta förbunds sida gjorts en sådan erinran, som man nu gör i denna ekonomiskt så obetydliga fråga. Men vad jag menar är, att när detta avtal gjordes upp och när avlöningsreglementet fastställdes, då funnos redan dessa trafiksvaga bandelar i Sverige. Då inrättades trafikbiträdesbefattningarna under uttryckligt uttalande och förutsättning, att inrättandet av dessa platser icke skulle medföra försämrade befordringsutsikter för den personal, som fanns. Här är sålunda inte någonting nytt, som under den löpande avtalsperioden har inkommit, utan detta läge fanns redan från början, och då menar jag, att när avlöningsreglementet utfärdades från dessa faktiska förutsättningar, så bör inte staten använda sin makt till att genom ett ensidigt beslut rubba dessa. Jag kan inte förstå, varför herr statsrådet lagt fram denna sak för riksdagen, ifall inte herr statsrådet självt haft en känsla av, att det här är fråga om en saklig rubbning i avlöningsreglementet. Jag frågar bara. Jag tror inte, att det är möjligt att komma till annat resultat, än att jag har rätt i den uppfattningen, att det i verkligheten är fråga om en rubbning av grunderna, och jag menar, att då bör personalen i detta hänseende åtminstone bli i tillfälle att göra sig hörd, innan man går in för en ändring av avlöningsreglementets bestämmelser i denna punkt.

Slutligen vill jag säga — jag har det inte aktuellt för mig, men det förhåller sig så, om mitt minne inte sviker mig, och jag kan kanske bli rättad, om det skulle vara fel — att någon av de myndigheter, som blivit hörda i denna sak, antingen det är järnvägsstyrelsen eller kommunikationsverkens lönenämnd eller någon annan, uttryckligen betecknar det antal, som det här är fråga om, endast såsom en början, och det är klart, att just detta skärper de farhågor, som personalen i detta hänseende hyser.

Jag ber sålunda, herr talman, att få vidhålla mitt här förut gjorda yrkande.

Herr statsrådet **Borell**: Med anledning av vad herr Rosén yttrade ber jag att få säga några ord. Herr Rosén säger, att enligt hans uppfattning konduktörstjänstgöringen på de trafiksvaga banorna är mera prövande och krävande än på de livligt trafikerade banorna, där det bara gäller att klippa biljetter. På de trafiksvaga banorna skola konduktörerna nämligen både sälja och klippa biljetterna samt hjälpa till med in- och avlastningen av godset. Herr Rosén vet liksom jag, att för att bli konduktör fordras genomgåendet av en viss utbildningskurs. Om man tror, att konduktörerna på t. ex. nattågen Stockholm—Göteborg eller Stockholm—Malmö endast ha att klippa biljetter, är det en rätt så egendomlig uppfattning om vad konduktörstjänsten innebär. Konduktören har att vaka över hela ordningen på tåget. Han skall anvisa platser till folk, han skall lämna råd och upplysningar, han skall ha sådana kvalifikationer, att han i situationer, som ofta äro ganska omdömesprövande, kan finna de rätta metoderna att jämna ut eventuella misshälligheter mellan passagerarna, tvister om placeringar och dylikt. Hans göromål äro naturligtvis i mycket hög grad mera kvalificerade än de göromål, som förekomma på de enkla och trafiksvaga banor, som det här är fråga om. Med trafiksvaga banor i detta sammanhang, jag ber att få upprepa det, menas naturligtvis sådana banor, där arbetet är av ringa omfattning på grund av ringa antal resande och långa avstånd mellan stationer.

Gentemot herr Rydén skall jag be att få säga, att om inte innebörden av herr Rydéns yttrande är den av mig nyss anförda, så förstår jag inte, att herr Rydéns resonemang kan föras. Herr Rydéns yttrande måste i sina konsekvenser leda till den uppfattning, som jag gjorde gällande, annars förstår jag inte, som sagt, att det överhuvud taget är hållbart.

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande å vissa trafiksvaga banor.
(Forts.)

Beträffande herr Rydén's fråga, varför man låtit denna sak gå till riksdagen, kan jag svara honom, att detta har man naturligtvis gjort därför, att man egentligen skulle ha infört en ny lönegrad. Man skulle ha infört en lägre tjänst av konduktörer, en personalgrupp, vars villkor vore avpassade i förhållande till det mindre kvalificerade arbetet på dessa banor. Med den försiktighet man från Kungl. Maj:ts sida alltid visar gentemot riksdagen, ville man inte, då man nu av praktiska skäl inte använde utvägen att skapa en ny lönegrupp, utan i stället använder en personalgrupp, som redan finns, göra detta utan att låta riksdagen veta om det. Det är helt enkelt förklaringen till, att frågan här kommit före.

Frågan är ju nu egentligen, som väl alla herrarna ha förstått: skall man, därför att man har en lönegrupp, som heter konduktörer, använda dem under alla förhållanden? Skall man använda dem, om staten börjar driva en bana, där arbetet är synnerligen litet påkostande och icke av kvalificerad art? Om staten t. ex. anlägger en ny bana, eller får övertaga en sådan, i vilken finnes endast ett fåtal stationer och få passagerare, och där det således är mycket ringa arbete för konduktören, skall man då använda personer i den ursprungliga konduktörsgruppen för ett sådant arbete? Jag vidhåller, att det inte kan vara ekonomiskt och klokt.

Herr Olsson, Olof: Den reservation, herr talman, som finnes vid detta utlåtande och som jag anslutit mig till, anger mycket kort men också mycket tydligt de betänkligheter, som man har, då det gäller att ta ståndpunkt i det här ärendet. Det finnes ingen, som motsätter sig vad som står i propositionen och vad departementschefen strukit under, nämligen att man bör »avveckla överkvalificerad arbetskraft» och att man bör »anpassa personalbeståndet efter arbetskvantiteterna och efter arbetets kvalitetsgrad». Det finnes ingen, som motsätter sig detta. Men när det som i detta fall inte gäller några teoretiska betraktelser, som ska läggas om, utan det gäller människor, i vilkas levnadsförhållanden det gripes in, då tycker jag för min del, att man skall veta precis vad man gör — i varje fall skall man inte lösa en sådan här fråga genom ett penndrag — och den diskussion, som nu har ägt rum, har givit mig ytterligare belägg på, att saken är rätt tvivelaktig.

Herr Rosén frågade i sitt första anförande vad som menas med trafiksvaga bandelar. Man kan naturligtvis säga, att varje bandel är svagare än den, som är starkare. Men någonstans måste ju gränsen ligga, och det är nog på detta område, som det flyter. Ty inte kan jag av det jag hört i dag, få den uppfattningen, att de 16 platserna skulle vara den fasta klippan, som aldrig kommer att någonsin röra sig.

Herr Widell sökte göra gällande, att det här inte var något löneregleringsärende, utan att det var en organisationsfråga. Men också i den punkten har uppfattningen suddats bort. Departementschefen var inne på saken, när han talade om, att för den händelse det skulle vara på det viset, att dessa trafikbiträden finge för mycket att göra, om man således belastade dem med för mycket arbete, då finge man väl på något vis taga hänsyn därtill, när det gällde att bestämma lönerna.

Herr Rydén pekade i sitt första anförande på de befordringsförhållanden, som äro tangerade av det här ärendet, nämligen stationskarlarnas, och herr Rosén var sedan i sitt anförande inne på samma sak, när han förde fram de båda grupperna konduktörer och tågmästare. Hur förhåller det sig i de avseenden, som dessa båda ha pekat på? Fästa vi oss vid det sista, herr Rosén's framdragande av konduktörer och tågmästare, så veta vi, att det står skrivet, att detta är två tjänster, som besättas efter sin olika vikt och olika ansvar. Men det kan också omskrivas så, att man säger, att tågmästare-

tjänsten är någonting, som våra konduktörer ha att sträva efter. De ha däri- genom tillfälle att bemöda sig och lägga i dagen skicklighet och duglighet och ha således utsikter att få en bättre ställning. Detta är inte någon ovä- sentlig sak. Men om vi nu tänka oss trafikbiträdena utvidgade till antalet — och jag tror som sagt inte, att de komma att i evighet begränsas till 16 — då betyder ju detta, att befodringsmöjligheterna för konduktörer bli sämre; de måste flyttas över till de andra bandelarna, de trafikstarka, och således belasta befodringsutsikterna på dessa bandelar. Men detta berör i sin tur i hög grad löneförhållandena. Ty en personals löner bestämmas i viss mån efter de befodringsmöjligheter, som finnas på det område, där personalen har sina platser.

Jag menar således, att när vi stå inför en angelägenhet, som inte bara lägger om arbetsområdena, utan också tangerar löneförhållandena, då är det väl inte mer än rimligt, att detta kommer att återspeglas i det nya löneregle- mentet. Och när det nu är så, att vi ha en kommitté, som har att syssel- sätta sig med dessa ting, så är det väl också rimligt, att vi vänta, till dess denna kommitté har gjort det arbete, som den skall göra. Och när dess arbets- resultat ligger inom räckhåll — det är ju utlovat att vara färdigt nästa år — kan jag inte förstå, att vi i denna sak ska ha brådare än vi ha i andra saker, som röra enahanda förhållanden.

Jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Det förefaller mig, som om man hade gjort mer av den här frågan, än som kan synas vara av behovet påkallat. När man diskuterade frågan på avdelningen inom statsutskottet, fäste man sig vid, att kommunikationsverkens lönenämnd hade uttalat sig för denna omläggning för att få en bättre organisation av verkets arbete, och det står i full överensstäm- melse med vad riksdagen så ofta beslutat.

Nu uttalas det farhågor för, att detta skall bli inledningen till en löne- sänkning, som kan bli äventyrlig för personalen. Jag vill knappast tro, att järnvägsstyrelsen kommer att vidtaga några åtgärder av större räckvidd, utan man kommer nog att inskränka sig till att där det är möjligt att hava något lägre kvalificerad arbetskraft insätta sådan i överensstämmelse med vad riks- dagen har givit anvisning om mer än en gång. Jag tror således ej, att det föreligger någon så stor fara, som här har profeterats om, därest man går med på Kungl. Maj:ts förslag.

Den siste ärade talaren yttrade, att ingen motsatt sig en sådan ändring, som det här är fråga om, nämligen att ha lägre kvalificerad arbetskraft där en högre ej behöves. Men när det kommer till kritan så motsätter man sig ju saken i alla fall. Då reses det alla möjliga hinder, och man ser perspek- tiv framför sig, som man anser omöjliggöra, att man kan gå med på en aldrig så liten ändring.

Här föres också fram, att man ej har specificerat alla de trafiksvaga banor, där åtgärden skulle vidtagas, så att man ej precis visste, var den lägre per- sonalen skulle insättas och den högre tagas bort. Jag skulle tro, att det bleve svårt för första kammaren att dirigera detta. Det bör bli järnvägsstyrelsens sak att se till, var det kan vara lämpligt att en högre eller lägre kvalificerad arbetskraft blir använd.

Jag har gått med på detta förslag därför, att jag ej däri sett någon så stor fara, som det här påstås komma att bli. När kommunikationsverkens löne- nämnd har kunnat gå med på detta förslag och ej ansett, att man borde ha uppskov, så ha vi ansett, att det var en enkel organisationsfråga, som stode i överensstämmelse med riksdagens uppfattning om att man bör söka ratio- nalisera de affärsdrivande verken på samma sätt, som man överhuvud taget

*Ang. konduk-
törsgörömälens
bestridande å
vissa trafik-
svaga ban-
delar.
(Forts.)*

Ang. konduktörsgörörelsens bestridande å vissa trafiksvaga bandelar.

(Forts.)

gör det i den privata industrien, om också ej kanske i samma utsträckning. Man har i alla fall ansett, att det ej föreligger någon anledning att icke gå med på vissa små ändringar, som kunde vara förestavade av behovet av en mera rationell skötsel. Nu ha invändningarna blivit starkare, än vad man tänkt sig, men jag har för min del inte kunnat finna, att dessa invändningar äro befogade, utan jag tror, att man i viss mån överdriver farhågan för följderna av denna lilla förändring.

Därför får jag, herr talman, yrka bifall till utskottet.

Herr Rosén: Den siste ärade talarens anförande styrkte mig i den farhågan, att behandlingen av detta ärende på fjärde avdelningen har varit allt för lättvindig. Det finnes nämligen här angivet, vilka bandelar som åsyftas, så att det är ju egentligen ej den saken, som första kammaren skall taga ställning till. Vad striden här egentligen till en början stått om var frågan om vad som menas med trafiksvaga bandelar. I det avseendet har jag gått in för en helt annan uppfattning än den, som omfattas av järnvägsstyrelsen och kommunikationsministern. Att deras mening är felaktig, har jag visat med siffror. Jag kan i det sammanhanget tillägga, att medan trafiken på Inlandsbanan och andra s. k. trafiksvaga bandelar oavbrutet ökas, så synes den gå tillbaka vid sådana linjer som Göteborg—Strömstad m. fl.

Herr Winberg: Så vitt jag fattat herr Lindblad rätt, har det för honom varit utslagsgivande, att kommunikationsverkens lönenämnd gått med på detta förslag. Men då förefaller det mig, som om det vore naturligare av herr Lindblad att titta efter, huruvida det var några reservationer vid lönenämndens utlåtande, och om han det hade gjort, så hade han funnit, att personalens båda representanter reserverat sig, och det förefaller mig, som det skulle ha förelegat en viss skyldighet för herr Lindblad att taga någon hänsyn till, vilken personalrepresentanternas ställning varit. Men herr Lindblad har under senare tiden allt mer och mer glömt bort att titta efter vad personalrepresentanternas uppfattning är i sådan här frågor, så det är inte så märkvärdigt.

Vidare får jag också säga, att när herr Lindblad sade, att han hade den förhoppningen, att järnvägsstyrelsen ej komme att utvidga den här rätten på sådant sätt, att det innebure några som helst faror, så är det ju gott och väl att herr Lindblad har en så god tanke om järnvägsstyrelsen, men det kan aldrig ett ögonblick avskaffa det faktum, att både personalen och en hel del andra, som se och — märk väl — förstå den här frågan något så när, ej kunna vara så övertygande om, att det är så ofarligt, som herr Lindblad nu vill göra gällande.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan och särskilt beträffande motiveringen.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i herr Olof Olssons m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övertygande ja besvarad.

Herr *Olsson, Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition: *Ang. konduktörsgöromålens bestridande å vissa trafiksvaga ban- delar.*

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 44 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som förordats i herr *Olof Olssons* m. fl. reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 9 e. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss del av statslån till Varberg—Åtrans och Eksjö—Österbymo järnvägsaktiebolag; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för telegrafverkets räkning av vissa tomter i Göteborg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen jämte en i ämnet väckt motion. *Om nedläggande av centralfängelset å Långholmen.*

I en till riksdagen avlåten, den 14 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 120, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden samma dag, föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen i huvudsaklig överensstämmelse med av fångvårdsstyrelsen framlagt förslag för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag å 210,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *F. Ström* väckt motion, nr 76, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta

att avslå Kungl. Maj:ts proposition om anslag å 210,000 kronor till nybyggnader inom centralfängelset å Långholmen;

att, därest detta förslag icke vunne bifall, besluta uttala, att beviljandet av dessa medel icke i något avseende skulle innebära, att centralfängelset skulle kvarbli för längre tid å Långholmen;

att riksdagen måtte besluta hemställa till Kungl. Maj:t att upptaga förhandlingar med Stockholms stad avseende stadens förvärv av centralfängelsets markområden;

Om nedläggande av centralfängelset på Långholmen.
(Forts.)

att riksdagen likaledes genom skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning rörande fångvårds- och fängelseförhållandena i vårt land avseende modernisering och ernående av bättre förhållanden för såväl fångarna som för statsverket; och slutligen

att riksdagen i denna skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära undersökning om nedläggandet av centralfängelset på Långholmen och fångvårdsverksamhetens å Långholmen överflyttande till statens övriga fängelser eller interneringsanstalter.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1:o) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herr Ströms berörda motion, I:76, i vad densamma avsåge anslag till nu ifrågavarande ändamål, till bestridande av kostnaderna för vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen i huvudsaklig överensstämmelse med av fångvårdsstyrelsen framlagt förslag bevilja ett anslag å 380,000 kronor samt därav för budgetåret 1930/1931 såsom extra reservationsanslag anvisa 210,000 kronor; ävensom

2:o) att herr Ströms motion i övrigt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion, som går ut på, att man skulle låta anstå med de utvidgningar, som föreslås beträffande centralfängelset. Det är två omständigheter, som föranlett mig att väcka denna motion. Dels är det den omständigheten, att fångvårdsstyrelsen vid förutvarande tillfällen ansett det påkallat, att man bygger ett nytt centralfängelse, dels är det den omständigheten, att byggnadsstyrelsen har varit synnerligen skeptisk gentemot att nu med ytterligare bebyggelse fastläsa centralfängelset på den plats där det nu ligger. Det finnes dessutom ett tredje skäl, och detta tredje skäl är det, att centralfängelset får ett för Stockholms stad allt mer olämpligt läge ju mer bebyggelsen fortskrider, och jag tror, att denna bebyggelse runt omkring fängelset även måste anses vara olämplig ur fångvårdens synpunkter.

Det är klart, att när stadens bebyggelse endast sträckte sig till de centrala delarna av Södermalm och de främre delarna av Kungsholmen, så låg fängelset bakom staden och nästan isolerat. Nu har bebyggelsen nått så långt, att Bergsund alldeles mitt för fängelset på södra sidan reser sig med sina väldiga husmassor alldeles inpå fängelsets portar. Vi veta också, att Stockholms stad har förvärvat och exploaterar de stora områdena i kvarteret Göken och Körsbärsträdet, och att även de stora områdena på södra sidan av Kristineberg inemot Mälaren också skola bli exploaterade, och här komma hela nya städer att växa upp. När då också, som vi veta, Essingeöarna snart komma att exploateras för byggnadsändamål, så kommer praktiskt taget Långholmen att ligga mitt inne i huvudstaden, och jag ifrågasätter, om det kan vara rimligt och lämpligt att ha ett stort centralfängelse liggande mitt inne i staden endast några stenkast ifrån ett väldigt komplex av bostäder på den södra sidan. Det har tidigare alltid ansetts vara olämpligt att ha fängelser alldeles inne i de centrala och bebyggda delarna, framför allt i närheten av bostadskvarter, men nu vill man bevara detta centralfängelse mitt inne i staden. Vi veta, att man har flyttat åtskilliga fängelser både här i Stockholm tidigare och även i landsorten, därför att det ej har ansetts lämpligt, att de ligga alldeles intill den centrala bebyggelsen.

Dessutom måste man ju säga sig, att det ej kan vara lämpligt, att man har ett centralfängelse liggande, sedan huvudstaden har vuxit så, som den har

gjort, mitt i själva inloppet till staden. Och det måste därför vara ett även stadens intresse att kunna medverka till, att här vidtagas åtgärder, som möjliggöra ett annat användande av denna plats än vad för närvarande är fallet.

Härtill kommer, att genom stadens växt och genom de nya trafikledernas framdragande trafiken ökas allt mer och mer alldeles inpå porterna av fängelset. Vi veta, att det endast kommer att dröja ett par tre år, innan vi ha Västerbron färdig, som kommer att gå över Långholmen alldeles intill fängelset med endast ett litet utrymme emellan. Västerbron kommer att bli en av de mest trafikerade broar vi ha. Det kan väl ändå ej vara rimligt, att man har ett fängelse alldeles intill en stor trafikpulsåder. Det kan i varje fall jag ej för min del finna.

Vidare må påpekas, att Långholmen allt mer och mer har blivit en särskilt sommartid livligt besökt naturpark med avseende på de icke bebyggda delarna, och den, som känner, hur det är, vet, att sommartiden har numera här utbredd sig ett idrotts-, bad- och friluftsliv av mycket stor omfattning, och det är ingen hemlighet, att det strävas efter, att denna i och för sig synnerligen natursköna och vackra holme skall i allt större utsträckning få användas som en naturpark och komma allmänheten till godo.

Under sådana förhållanden måste det i ännu högre grad sägas vara olämpligt, att man har kvar centralfängelset på denna plats. Nu har också byggnadsstyrelsen framhållit detta och ställt sig skeptisk emot att kosta på ytterligare mycket stora summor med risk att därigenom fastlåsa fängelsets kvarblivande på denna plats. Statsutskottet har i sitt utlåtande omtalat, att statsmakterna redan nedlagt en miljon kronor på förbättringar av detta gamla centralfängelse. Nu skall ytterligare nära 400.000 läggas ned. Det är klart, att på det sättet fastlåser man undan för undan fängelset vid denna holme, och det blir allt svårare och svårare att kunna få bort det. Det blir vidare allt dyrare och dyrare att kunna få ett nytt fängelse till stånd. Jag tror ej, att detta är den riktiga vägen, och det strider i själva verket mot vad fängvårdsstyrelser och fängvårdsmän tidigare ansett vara riktigt. Man måste ju bli ganska förvånad, när man i betänkandet ser, att fängelset anses ha ett alldeles särskilt gott läge, och att läget alltså är ur flera synpunkter fördelaktigt. Det kan väl ändå ej med allvar påstås, att, sådana förhållandena äro, detta är riktigt. Men det är klart, att om man har en sådan uppfattning och sedan dessutom lägger ned betydande summor på att reparera fängelset och vidmakthålla det, så blir det till slut förenat med mycket stora svårigheter att få det loss och bort från platsen. Det är tydligen ej heller meningen, om man får tro statsutskottet, ty statsutskottet säger, att man bör kunna under avsevärd tid disponera fängelset, d. v. s. platsen, för sitt nuvarande ändamål. Därmed skulle det då vara fastslaget, att fängelset icke bör förflyttas ännu. Det måste vara synnerligen olyckligt att på det sättet fastslå en sådan sak.

Statsutskottet säger också, att trafiken på bron icke kommer att inverka störande på fängelset. Det kan jag ej heller förstå, att utskottet kan säga. Det synes mig, att trafiken på denna bro måste i allra högsta grad inverka störande på fångarna, ävensom att närheten till fängelset måste bliva mindre tilltalande för allmänheten.

Det synes mig även ur fängvårdens synpunkt finnas åtskilliga skäl, som tala emot, att fängelset fastlåses på detta sätt vid den nuvarande platsen. För det första är ju fängelset gammalt och omodernt och motsvarar ingalunda de krav man har rätt att ställa på ett nutida fängelse. Man torde också vid en försäljning av denna mark, där fängelset ligger, och statens övriga innehav av mark på holmen kunna få in så pass stora summor, att den fyllnads-summa, som erfordras för att kunna bygga ett nytt fängelse, ingalunda blir

Om nedläggande av centralfängelset på Långholmen.

(Forts.)

Om nedläggande av centralfängelset på Långholmen.
(Forts.)

så stor, att den bör verka avskräckande. Och framför allt bör det kunna motiveras, att man gör en undersökning, om det ej är möjligt att på en annan väg än den man nu är inne på lösa frågan om ett centralfängelse här i landet. Frågan är också, om ej fara är för handen, att om man nu går in på denna linje, det kommer att under den närmaste framtiden läggas ned ytterligare kostnader, som ännu mera komma att låsa fast fängelset vid den nuvarande platsen. Det har talats om, att det skall göras en stor uppfartsväg till fängelset, och att detta ej kommer att kosta så litet. Det har vidare sagts, att åtskilliga andra tämligen omfattande nybyggnads- och reparationsarbeten äro påkallade. Det är möjligt, att man avser att kunna med de tillgängliga reparationsmedlen åstadkomma detta, men det anser jag skulle vara en oriktig väg, och dessutom måste det vara rätt oförenligt med ett konstitutionellt rätt handhavande av detta spörsmål.

Vidare kan man ju fråga sig, om det är så riktigt och lämpligt att nu, när det gäller sinnessjukhusvården inom fängelset, lägga ned dessa rätt betydande summor och icke i stället gå på den linjen, att man försöker få till stånd ett nytt centralfängelse och därmed också få frågan om sinnessjukvården inom fängelset löst på ett vida lämpligare och bättre sätt, än vad som hittills varit fallet och som komme att bli fallet med den utväg, som här föreslås.

Det har också vid många tillfällen framhållits, att fängelsets nuvarande belägenhet och byggnadernas karaktär utgöra ett mycket stort men, när det gäller för bevakningsmanskaper att kunna ha den uppsikt, som är nödvändig; det är också en fråga, som inte är alldeles likgiltig. Man måste även härvidlag se till, att man möjliggör genom själva fängelsets och byggnadens karaktär för bevakningspersonalen en större överskådlighet och bereder en starkare möjlighet att kunna hindra flyktförsök o. dyl. Jag tycker därför, att ur fångvårdens egen synpunkt borde det kunna finnas rätt så starka skäl, som tala för, att man nu icke fastläser fängelset vid den plats, där det nu ligger.

Det är beklagligt, att statsutskottet ej har kunnat finna en utväg, som åtminstone i någon mån skulle tillgodose de synpunkter, som dock omfattas av en ganska stark opinion och som äro särskilt angelägna för dem, som bo i Stockholm, och framför allt för alla dem, som bo i närheten av fängelset. Jag måste för min del beklaga, att statsutskottet har sett så ensidigt på denna sak, som det gjort, och att det låtit sig av ekonomiska synpunkter fullkomligt föras bakom ljuset i det avseendet, att det här dock skulle ha varit möjligt att komma till ett bättre resultat, därest man hade kombinerat de ekonomiska synpunkterna med även andra synpunkter. Och jag tror, att även de ekonomiska synpunkterna skulle bättre kommit till sin rätt, om man hade närmare gått in på hela detta problem och sökt nå fram till en lösning, som även tagit sikte på det moderna fångvårdsproblemet och hela den svenska fångvårdens reformering. Såvitt jag kunnat förstå av tidningsnotiser, har ju Kungl. Maj:t uppdragit åt justitieministern att företaga vissa utredningar och undersökningar på hithörande områden, och då talar detta i ännu högre grad för, att man borde kunna vänta och se, om icke någon bättre lösning skulle kunna stå till buds än den, som statsutskottet nu framlägger.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion.

Herr **Petrén**: Herr talman! Motionären har i sin motion värtaligt skildrat vilka stora fördelar det skulle vara för Stockholm, att Långholmens fängelse flyttades, och man har i sitt anförande här också understrukit dessa synpunkter. Som gammal stockholmare — jag har i tjugufem år varit bosatt i denna stad — kan jag till fullo sentera dessa synpunkter. Men när jag såsom riksdagsman skall taga ståndpunkt till denna fråga, anser jag mig skyldig att helt

och hållet se bort från Stockholmssynpunkterna och uteslutande fästa avseende vid vad som i detta fall kan vara riktigast, från statens sida sett.

Nu har ju motionären velat göra gällande, att det skulle vara olämpligt även från fängsvårdens synpunkt, att detta fängelse är kvar. Han säger, att det är gammalt, modernt och olämpligt, och han ger i sin motion en mörk skildring av det svenska fängsvårdsväsendet. När man läser motionen, skulle man kunna få det intrycket, att det vore önskligt, att alla våra fängelser raserades och att det byggdes upp nya fängelser. Han gör också det påståendet, att fängsvården i vårt land är mera inhuman och sämre än i utlandet. Jag har besökt ett stort antal svenska fängelser och även studerat fängsvårdsväsendet i andra länder, och jag vill säga, att jag kan icke skriva under det påstående motionären gjort, att vår fängsvård skulle vara sämre än andra länders. Naturligtvis kunna i vissa hänseenden anmärkningar göras mot en del av de nuvarande fängelserna, att de äro mindre hygieniska. Jag syftar särskilt på alla dessa äldre fängelser, vilkas celler endast ha små fönstergluggar. Sådana fängceller äro naturligtvis icke lämpliga ur hygienisk synpunkt. Det verkar å mängden deprimerande på sinnet att sitta i en halvmörk cell, och det är icke heller lämpligt för fängarnas arbete. Men den synpunkten har också beaktats av fängsvårdsstyrelsen. Nyare fängelser ha fått större fönster. Så är t. ex. fallet med kvinnofängelset i Växjö. Jag har varit där och sett det. Där är det fullt dagsljus i alla fängcellerna. Det har varit en strävan att undan för undan i det hänseendet förbättra fängelserna, och ärligen hugges det ned fönstergluggar, så att det blir större fönster. Jag vill erinra om, att i nästa ärende begäres det pengar för att i stor utsträckning hugga ned dessa cellgluggar på Långholmen, och jag hoppas, att man även i fortsättningen kommer att begära anslag härför, så att vi kunna få bort alla de små gluggarna och få större fönster i fängcellerna. Därmed är en betydande förbättring åstadkommen inom fängelserna.

Vad nu fängelset på Långholmen beträffar, är också skildringen av dess ommodernitet och gammalmodighet alltför mörk. Det har dock sedan 1913 i väsentlig mån moderniserats. Genom ombyggnadsarbeten och anordnandet av nya verkstäder har man fått mycket goda arbetslokaler. Det kräves emellertid än mera arbetslokaler, men det vinner man bland annat genom att flytta ut sinnessjukavdelningen. Får man sedan vissa ändringar i gemensamhetsavdelningarna, torde man icke med fog kunna klaga på fängelsets inredning.

Vad så frågan om platsen för fängelset angår, betonade motionären i sitt anförande, hur olämpligt det är att ha ett stort centralfängelse mitt i en storstad, och han erinrade om att Östermalmsfängelset av denna anledning nedlagts. Naturligtvis är det olämpligt att ha ett stort fängelse inne i en storstad, därest det ligger på en sådan plats, att det står i direkt förbindelse med de kringliggande stadsdelarna, men förhållandet är ju det, att detta fängelse ligger på en ö, som endast med en brygga är förbunden med södra landet och vid sidan om detsamma ligger en folkpark. Från den synpunkten att fängelsets område till stor del är omgivet av vatten är dess läge, trots att det ligger i en storstad, enligt mitt förmenande lämpligare, än om fängelset låge ute på landet utanför Stockholm, varför jag ej kan dela den uppfattningen, att läget är olämpligt, även om det på öarna omkring blir mera bebyggelse.

Det har också talats mycket om att läget blir omöjligt på grund av den nya bro, som skall gå över Långholmen. Nu vill jag emellertid fästa uppmärksamheten på att det broförslag, som nu tyckes vara aktuellt, icke är Smedsuddsförslaget, enligt vilket bron skulle något skära fängelseområdet, utan ett annat förslag, enligt vilket bron icke går över fängelsets område utan i genomsnitt på 85 meters avstånd därifrån. Vidare ligger fängelsegården nedsprängd i berget till $4\frac{1}{2}$ meters djup. Detta gör, att det ej kan uppstå någon olägenhet vare sig ur fängsvårds- eller trafiksynpunkt. Och när det så mycket talats

Om nedläggande av centralfängelset på Långholmen.
(Forts.)

Om nedläggande av centralfängelset å Långholmen.

(Forts.)

om byggnadsstyrelsens avvisande hållning i denna fråga, vill jag säga, att jag har mig bekant, att innan fångvårdsstyrelsen avgav sitt första utlåtande i ärendet, hade fångvårdsstyrelsens undersökning varit synnerligen ytlig.

Nu nämnde talaren även, att man borde uppskjuta denna frågas avgörande, därför att det icke vore skäl att nu lägga ned ytterligare kostnader på att fastlåsa fängelset å denna plats. I sin motion föreslår han, att sinnessjukavdelningen måtte flyttas till Norrköpings centralfängelse, där det enligt uppgift skulle finnas betydande utrymmen att tillgå. Det nämndes icke vem som lämnat den uppgiften, men den är lika ovederhäftig som de i motionen förekommande uppgifterna, vilka lämnats av namngivna personer. Det är nämligen så, som riksdagens ledamöter veta — motionären är ny för denna riksdag, så att han har ej varit med om besluten — att Norrköpings fängelse numera är förvaringsanstalt för psykiskt abnorma fångar, och hela fängelset, fränsett det lilla häktet, behöves för det ändamålet. Det har tidigare vid denna riksdag beslutats att anordna nya lokaler där, därför att det är behov av sådana för ändamålet. Där finnes det således icke någon möjlighet att mottaga sinnessjuka fångar. Ett uppskov med sinnessjukfrågans lösning är icke möjligt, ty det behöves nu ett ökat antal platser för sinnessjuka inom fångvården på grund av den nya sinnessjuklagen, som träder i kraft den 1 januari 1931. Enligt denna skall det i vissa fall bli obligatorisk rättspsykiatrisk undersökning, och sådan undersökning kommer alltså att ske i större utsträckning än hittills. Det föreskrives vidare, att den skall verkställas av personer, som äro kompetenta här för, som hava samma kvalifikationer som överläkarna på sinnessjukhusen. Undersökningarna måste alltså förläggas till sådana platser, där man har tillgång till läkare, som fylla dessa kompetensvillkor. Vad sinnessjukläkaren vid Långholmens centralfängelse beträffar, är han särskilt högt kvalificerad, i det denna tjänst är förenad med lärarbefattningen i rättspsykiatri vid Karolinska institutet. Därför böra rättspsykiatriska undersökningar just här ske i största utsträckning. Därtill kommer, att ett stort centralfängelse har behov av en sinnessjukavdelning, till vilken man kan föra över dem, som insjukna under straffets avtjänande. Av alla dessa skäl kan det icke ske uppskov med ordnandet av denna nya sinnessjukavdelning. Härtill kommer, att den nuvarande sinnessjukavdelningen ligger synnerligen olämpligt, mitt i ett stort byggnadskomplex. Dess lokaler behövas också för arbetsdriften, i det verkstäderna och arbetssalarna, som ligga i samma byggnad i dess övriga våningar, behöva utvidgas. Det läge, som föreslagits för den nya sinnessjukavdelningen på den nuvarande tomten är synnerligen lämpligt, och det kan alltså från fångvårds-synpunkt icke anföras något skäl emot detta förslag.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Stendahl: Med anledning av den näst föregående ärade talarens anförande skall jag be att få upplysa dels kammaren, dels honom, att just från en del av de utgångspunkter, han anförde, i vad det avsåg ett speciellt stockholmsintresse, har statens fastighetskommission vid upprepade tillfällen gjort förfrågan hos Stockholms stads förhandlingsdelegater, huruvida icke dessa å sin stads vägnar skulle ha intresse av att med staten inleda förhandlingar om Stockholms stads övertagande från staten av större eller mindre delar av Långholmen. Men vid alla de tillfällen, då vi sökt få Stockholms stads förhandlingsdelegater att ge sig in på en sådan förhandling — låt vara utan fixerande av villkor och utan fixerande av förutsättningar — således bara undersökt, om man icke skulle kunna träffas och komma till ett för Stockholms stad och staten gemensamt fördelaktigt avtal i denna fråga, ha Stockholms stads delegater genast vinkat av alla förhandlingar och sagt blankt nej till att överhuvud diskutera frågan. Det förefaller mig således, som om

man på detta håll icke hade samma uppfattning som den ärade talaren. Jag delar den ärade talarens uppfattning, och det vore alldeles förtjusande, om han, som sitter i Stockholms stadsfullmäktige och sitter i Stockholms stadskollegium, på dessa tvenne platser ville lägga in en liten smula av sin energi på att få Stockholms stads förhandlare att på denna punkt intaga en enligt min mening någon resonligare ståndpunkt än de hittills intagit.

Om nedläggande av centralfängelset å Långholmen.

(Forts.)

Herr Leander: Jag har icke kunnat underlåta att begära ordet för att inlägga en gensaga mot de mindre fördelaktiga omdömen, som den ärade motionären fällt rörande vår fångvård. Jag skall nu icke mycket syssla med Långholmen. Herr Petréns har ju redan tagit Långholmen i försvar, och jag antager, att denna ö ej svävar i någon fara.

Nu säger motionären: »På grund av en trettioårig tidningsmannabana har jag varit i tillfälle att taga del av fängelseförhållanden inom skilda delar av landet och under olika tidsperioder. Alltid har det slagit mig, att fångvårdsförhållandena äro olämpliga, mera inhumana än de äro i utlandet och än de skulle behöva vara i vårt land med en modernare syn på tingen.» Jag undrar, om herr Ström under sina resor i utlandet har studerat fångvårdsförhållandena, så att han på grund av egna iakttagelser kunnat anställa jämförelser. Det vill förefalla mig, som om han ej hade gjort det, ty i så fall hade han säkerligen ej kunnat uttala sig så som han här gjort. Det är rätt många utlänningar, fackmän på det penitentiära området, som gästa vårt land för att idka studier här, och dessa besöka i främsta rummet Långholmen. Såvitt jag vet, ha alla dessa förklarat, att den svenska fångvården enligt deras uppfattning står mycket högt. Det är ej så många dagar sedan en engelsman var på Långholmen, och han fann allting gott där. Ifall nu herr Ström mera fäster sig vid vad en dam säger, kan jag också omnämna, att det var en fransk dam, som i studiesyfte besökte Långholmen i början av året. Det kan ju hända, att franska damer ha lätt för att uttala sig i superlativa ordalag, men enligt vad jag hört och enligt vad direktören där ute omnämnde blev hon alldeles stormförtjust i Långholmen och tyckte, att förhållandena där voro i allo prisvärda. 1927 hade vi här i Stockholm en nordisk fångvårdskongress, då fångvårdsmän från de övriga nordiska länderna i ganska stor mängd besökte oss och mötte upp till denna kongress. Det var deltagare från Danmark, Norge och Finland. Mötesdeltagarna voro då bland annat även ute på Långholmen för att se, hur det var där. Då de fingo den upplysningen vid detta tillfälle, att det var fråga om att slopa Långholmen, menade dessa utlänningar, att Sverige måste ha mycket gott om pengar, som ansåg sig kunna slopa ett dylikt fängelse. I synnerhet finnarna uttalade i de officiella tal, som förekommo, gång på gång, att Sverige var ett lyckligt land och att Sverige också hade lyckliga fångar.

Vi svenskar äro ju kända för att underskatta vårt eget och beundra allt utländskt, och jag undrar, om icke den ärade motionären, åtminstone när det gäller fångvårdsförhållanden, fått en släng med av denna sjukdom. Det är ju åtskilliga redaktörer, som för längre eller kortare tid sökt inackordering på våra fängelser, särskilt i Ystad, som vi veta, och ifall nu också herr Ström hade skaffat sig en sådan sejour på något av våra fängelser, är jag säker på, att han skulle ha blivit belåten och att han skulle ha fällt helt andra omdömen rörande våra fångvårdsförhållanden än han nu gjort.

Man kan tvista om, huruvida enrummsstraffet bör tillämpas i en sådan omfattning som hos oss. Jag vill dock erinra om, att detta straff är så betydligt mildrat på sista tiden, att närhelst det visar sig, att en fånge lider av cellen psykiskt eller fysiskt, tages han genast ut och överföres till gemensamhetsav-

Om nedläggande av centralfängelset på Långholmen.

(Forts.)

delningen. Det finns ju många andra länder, där detta straff, enrumsstraffet, tillämpas mycket strängare än hos oss.

Herr Petrén har redan erinrat om, att åtskilliga av våra fängelser visserligen äro gamla och kanske icke fullt ändamålsenliga, men man söker ju modernisera dem allt vad man hinner. Detta är emellertid en kostnadsfråga. Allt kan ej ske på en gång, men man söker genom vissa omändringar förbättra fängelserna och särskilt genom upphuggning av fönstren så ordna det, att cellerna skola bli försedda med mer ljus än de hittills varit.

En riksdagskamrat — en statsutskottsledamot, som har rest omkring mycket och sett sig om i våra fängelser, enär han varit statsrevisor och haft andra uppdrag — har förklarat för ett par dagar sedan, att överallt var han kom i de svenska fängelserna, hade han funnit renlighet, snygghet och god ordning. Jag hörde, att en av de statsutskottsledamöter, som besökte Långholmen med anledning av herr Ströms motion, yttrat, att hellre ville han vara med om att rasera riksdagshuset än fängelset på Långholmen. Man kan väl icke vänta, att ett fängelse skall inredas som ett fint hotell. Det är naturligtvis ej meningen.

Nu föreslås också av motionären, att långholmsfångarna skulle flyttas bort till andra fängelser. Ja, det blir ganska kinkigt att göra det, åtminstone för närvarande. Jag ringde upp kanslibyråchefen i fängvårdsstyrelsen för ett par dagar sedan och frågade, om det fanns många tomma celler i landet, och han förklarade, att överhuvud finns intet cellöverflöd nu. På de små kronohäkterna kan det ju finnas en och annan tom cell, men dit kan man icke skicka några långtidsfångar. För närvarande finns det 550 fångar på Långholmen, och även om femtio av dem skulle kunna skickas till andra fängelser, så har man femhundra kvar. Fångarna äro ju också människor, så att man får icke ställa dem på bar backe utan se till, att även de ha tak över huvudet. Ett sätt vore att släppa dem, förstås, men en sådan fängvård vill väl varken herr Ström eller någon annan vara med om. Herr Ström lär icke själv ha besökt Långholmen, enligt vad jag hört, utan fått upplysningar av andra. Han nämner dessa personer i sin motion. Ja, jag skall icke draga dessa personers sakkunskap i tvivelsmål. Jag yttrar mig ej därom, men jag tror knappast, jag misstager mig, om jag påstår, att dessa i sin ordning blivit informerade av en annan herre, vars verksamhet man emellanåt skönjer även här i riksdagen.

Man brukar ju säga om dem, som icke själva ha barn, att de allra bäst förstå barnuppfostringskonsten, och jag har, herr talman, verkligen funnit, att de, som knappast sett en fånge, mycket väl veta, hur fångar skola skötas och hur fängvården skall inrättas. Jag tror dock, att om dessa reformatorer finge omdana våra fängvårdsförhållanden efter sitt sinne, det icke alls skulle bli bättre för fångarna och icke heller bättre med hänsyn till arbetsdriften inom fängelserna. Sveriges fängvård är väl icke felfri, långt därifrån, men jag tror, att den är inväxlad på rätt spår och verkligen ärligt strävar efter att fylla sin uppgift och på grund därav även gör sig förtjänt av det namn den bär: *svensk fängvård*.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Den siste ärade talaren tyckes ha den uppfattningen, att jag skulle anse den nuvarande fängvården vara på något sätt inriktad på att göra livet olidligt för fångarna. Det är ej fallet. Jag har endast den uppfattningen — och jag tror, att åtskilliga ha den — att fängvården, kanske på grund av att statsmakterna ställt för litet penningar till dess förfogande och visat sig alltför ogina mot förslag, som fängvårdens representanter själva framlagt, har kommit i en sådan situation, att vi på många områden icke befinna oss på höjden av modern fängvård. Det gäller — och det är det jag pekat på

— icke minst de förhållanden, som råda i landet i sin helhet med avseende på antalet fängelser och antalet fångvårdsmän.

Jag har sökt taga reda på saken och har kommit till följande resultat. Vi ha 6 centralfängelser i landet, 12 straffängelser, 17 kronohäkten, 2 arbetskolonier, 1 rannsakningsfängelse, 59 stadshäkten och 118 häradshäkten, eller tillsammans 215 anstalter. Antalet fångar var 1929 omkring 2,300, fördelade på dessa anstalter. Det finnes en tjänstemannastab på icke mindre än 795 personer, som skola handha dessa olika häkten och dessa fångar, och av dessa tjänstemän äro 33 stationerade inom fångvårdsstyrelsen. Räknar man med dem, så blir det en fångvårdsman på tre fångar. Det kan man ju icke säga, herr Leander, är något egentligt praktiskt sätt att sköta fångvården. Jag kan icke tro, att man kan vara nöjd med förhållandena sådana de i det avseendet äro, och det ha ju icke heller statsmakternas organ varit. Både besparingskommittéer och statsrevisorerna ha ju upprepade gånger gjort anmärkningar på dessa förhållanden. Och nu har ju, som jag nämnde — och icke jag har missförstått en notis i tidningarna — Kungl. Maj:ts regering gått in för att i någon mån undersöka och utreda dessa förhållanden eller rättare dessa missförhållanden.

Vad sedan angår herr Leanders tal om att vi stå på så hög nivå med avseende å våra fängelser, att finnarna icke kunna förstå, att vi ha råd till så dyrbara anordningar, får jag verkligen säga, att jag icke tror, att vi skola taga just finska förhållanden som jämförelsematerial. De finska fängelserna ha icke det bästa rykte, det torde nog herr Leander känna till, och vi måste be Gud bevara oss från att i något avseende komma in på samma linjer som den finska fångvården är inne på. Jag tror sålunda, att det är ett ganska olyckligt val av jämförelseobjekt. Jag tror för min del, att det kan ligga mycken sanning i vad herr Leander här sagt om att vi med avseende på behandlingen av fångarna inom fängelserna icke äro sämre än andra. Det finns emellertid annat, som man kan anmärka emot, t. ex. däremot, att man behåller kvar gamla omoderna, otjänliga häkten och fängelser. Det är ju ändå icke något bevis för att vi följa med vår tid och att det inte finns behov av reformer på detta område. Vi böra ju dock komma ihåg, att även fångarna äro människor och att vad som var modernt med avseende på fängelserna för många tiotal, ja, hundratal år sedan, kan man säga, ju icke kan vara modernt, riktigt och lämpligt nu. Detta var vad jag hade att säga med anledning av herr Leanders anförande.

Jag skulle vilja till min ärade vän herr Petréén säga det, att det ena goda behöver ju icke förskjuta det andra. Man kan naturligtvis tillse, att sjuksjukvården bland fångarna förbättras utan att därför ovillkorligen behöva säga, att ur statsnyttans synpunkt måste vi ha detta centralfängelse på Långholmen och bevara det. Jag kan icke finna, att detta strider emot en god sjuksjukvård inom fångvården, och jag har för min del inte bestridit ett ögonblick, att de, som ha hand om denna speciella del av fångvården, vilja göra och göra sitt allra bästa för att komma till ett gott resultat.

Vad sedan angår herr Stendahls yttrande nyss, så finns det ju här i kammaren en medlem av Stockholms stads fastighetsnämnd. Jag hörde, att han begärde ordet och antager därför, att han kommer att lämna herr Stendahl svar på den fråga han framställt. I övrigt vill jag säga det, att kunde vi enas om att upptaga dessa förhandlingar, som även herr Stendahl finner vara riktiga, så vore det ju lämpligt att upptaga dem först och att först därefter vidtaga åtgärder, som ytterligare fastläsa centralfängelset på den nuvarande platsen.

Herr Thorberg: Jag skall icke ingå på diskussion om fångvården och icke heller yttra mig om frågan, huruvida de nuvarande lokalerna på Långholmen kunna anses tjänliga för sitt ändamål eller icke, men nog är det väl otvivelaktigt,

Om nedläggande av centralfängelset å Långholmen.

(Forts.)

Om nedläggande av centralfängelset på Långholmen.
(Forts.)

att, om detta fängelse icke låg på sin nuvarande plats och fråga vore om att skaffa ett nytt centralfängelse, icke någon människa skulle komma på den idén att då vilja föreslå dess förläggning till Långholmen. Jag har den bestämda uppfattningen, att försvararna av ett bibehållande ur fångvårdssynpunkt av fängelset på Långholmen nog lida av den konservatismen, att de icke vilja ändra på gamla och förutvarande förhållanden.

Det är ju ändock så, att man inom fångvårdskretsar diskuterat tanken på att man skall taga ut fångarna till arbete på landet, och då är det väl icke lämpligt, att fängelset ligger här mitt inne i Stockholms stad. Det torde väl i övrigt också finnas flera skäl för att det åtminstone icke kan vara något livsbehov för fångvårdsstyrelsen att ha fängelset kvar på Långholmen.

Ur Stockholms stads synpunkt är det däremot mycket önskligt, att fängelset flyttas ifrån Långholmen. Jag vill därför i anledning av herr Stendahls uttalande uttrycka min glädje över att man ifrån statens förhandlingsdelegations sida varit villig och är villig att upptaga förhandlingar med Stockholms stad angående ordnandet av Långholmen. När herr Stendahl här yttrade, att man ifrån statens byggnadsdelegations sida skulle ha erbjudit Stockholms stad förhandlingar men att dessa blivit avböjda, så satte jag mig i förbindelse med borgarrådet Sandberg, som är Stockholms stads underhandlare, och frågade honom vad som kunde ha föranlett honom att ha avvisat de gjorda erbjudandena. Han svarade på denna min fråga, att han inte hade något som helst minne av att sådan framställning eller sådant förslag gjorts ifrån statens underhandlares sida, men, säger han, är det så, att man ifrån statens sida vill upptaga underhandlingar angående överlåtande till Stockholms stad av Långholmen, är han såsom Stockholms stads underhandlare för sin del redo att upptaga sådana förhandlingar. Till detta uttalande av borgarrådet vill jag lägga, att även jag såsom medlem av fastighetsnämnden, som har stadens uppdrag att föra underhandlingar med statens underhandlare, är intresserad av att sådana förhandlingar bleve upptagna, och jag vill uttrycka såsom ett personligt önskemål, att sådana förhandlingar måtte komma till stånd och jag vill hoppas att de skulle kunna leda till en för såväl staten som staden lämplig och tillfredsställande överenskommelse.

Med hänsyn sålunda till vad jag här anfört vill jag för min del, herr talman, hemställa om bifall till den av herr Ström väckta motionen.

Herr Petron: Herr Ström började sitt anförande med att framhålla olägenheterna av det nuvarande fångvårdsväsendet, i det hänseendet, att det finnes en mängd smärre fängelser och små häkten landet runt. Jag kan ge honom rätt i att detta är en olägenhet, och därför går reformerandet också i den riktningen, att man efter hand drar in en del av de mindre häktena. Kanske herr Ström sett i pressen, att nyligen en sådan indragning ägt rum och att sådana också skett tidigare, och den utredning, som nu igångsatts, skall ju om jag icke är oriktigt underrättad, också gå i centraliserande riktning. Men vad det här gäller, är ett yrkande på att vårt största centralfängelse skall läggas ned, det fängelse, i vilket de bästa möjligheter för sysselsättning i olika yrken kan beredas fångarna.

Det talades här om att fångarna framför allt borde ha jordbruksarbete. Jag vill därtill säga, att en stor del av fångarna just komma från storstäderna, och ofta äro yrkesarbetare, och jag kan försäkra den siste ärade talaren, att de trivas mycket bättre med att arbeta i sitt yrke än i jordbruk. Därtill kommer även en annan sak, nämligen att endast en mindre del av detta klientel — det gäller ju fångar som äro dömda till längre tids straffarbete — är av den art, att man med hänsyn till personalens säkerhet kan låta dem komma under mera fria förhållanden. Alla, som kunna gallras ut, skickas emellertid

till jordbruksfångelser. Vi ha ett sådant i Mariestad och så ha vi fångvårds-kolonien i Singeshult, så att nog ser man till att de, som kunna handhavas under friare förhållanden, också komma i åtnjutande därav.

Det är klart, att jag icke gjort mig till talesman för att centralfängelset å Långholmen nödvändigt skall ligga kvar där i eviga tider. Jag har bara velat bestrida, att läget är så olämpligt, att det här behöver göras ett uttalande av riksdagen om att fängelset av den anledningen hux flux måste flyttas. Om det är så, att Stockholms stad och staten kunna komma överens om rimliga villkor, är det icke något hinder att framdeles kunna besluta om uppförandet av ett nytt fängelse å annan plats i stället för det nu ifrågavarande.

Jag vill emellertid säga, att vi behöva alltid ett fängelse i närheten av Stockholm, dels därför att det, såsom fångvårdsstyrelsen framhållit, är en fördel med nära kontakt mellan fångvårdsstyrelsen och det stora centralfängelsets ledning, och dels därför att det i Stockholm behövs en undervisningsanstalt, där befattningshavare kunna utbildas och undervisas. Vidare är det så, att undervisningen för läkare i rättspsykiatri är förlagd till sinnessjukavdelningen vid centralfängelset å Långholmen. Det är nödvändigt med denna undervisning i rättspsykiatri, ty enligt den nya kungörelsen är det skärpta behörighetsvillkor för den, som skall bli fängelseläkare. Det fordras efter denna kungörelse av den, som skall bli läkare även vid det minsta kronohäkte eller stadshäkte, att han skall ha genomgått kursen i rättspsykiatri. Det är nämligen av vikt, att han är väl förtrogen med de psykiska abnormiteter, som ibland förekomma hos fångar, så att han märker dem och anmäler, om det är fråga om en häktad med tvivelaktig sinnesbeskaffenhet, på det att icke sjuka och psykiskt defekta människor bli dömda, vilket alltför ofta händer. Därför måste man ha rättspsykiatrisk undervisning för medicinare förlagd till sinnessjukavdelningen vid vårt största centralfängelse, och därför bör detta ligga i Stockholms närhet.

Men, som sagt, ett bifall till utskottets hemställan behöver icke betyda, att centralfängelset skall ligga på Långholmen i evig tid. Det är en summa av 380.000 kronor, som nu absolut behövs, därför att denna sinnessjukvårdsfråga måste lösas, men beviljandet av detta belopp behöver icke hindra, att man om det blir förhandlingar mellan Stockholms stad och staten, kan uppföra ett nytt fängelse i närheten av Stockholm om en tio års tid. Men nu är den av Kungl. Maj:t begärda byggnaden behöflig, och därför ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson, Martin: Jag skall icke upptaga tiden länge. Jag vill endast meddela, att statsutskottets tredje avdelning varit därute på Långholmen för att se på förhållandena. Såvitt jag kunde uppfatta, voro samtliga ledamöter, som voro därute, övertygade om att fängelset där var i gott skick och väl underhållet och att det fanns fullgiltiga skäl att göra den utvidgning, för vilken medel här begärts av Kungl. Maj:t.

När det här i dag har talats om, att förhandlingar skulle inledas mellan staten och Stockholms stad, får jag säga, att jag icke vet, vad staten kan ha för intresse att under nuvarande förhållanden taga initiativet till dessa förhandlingars upptagande. Jag har här i min hand en utredning, av vilken framgår, att man åtminstone approximativt beräknat vad det skulle kosta staten att uppföra en fångvårdsanstalt av samma omfattning som den nuvarande ute på Långholmen, och dessa kostnadsberäkningar tyda på att uppförandet av ett sådant fängelse skulle kosta 10 miljoner kronor och att kostnaden för uppförande av personalbostäder skulle bli 2½ miljoner kronor. Det tillkommer därjämte en del kostnader för vägar, hägnader, ledningar och dessutom för

Om nedläggande av centralfängelset å Långholmen.

(Forts.)

Om nedläggande av centralfängelset på Långholmen.

(Forts.)

tomtvärdet. Om man räknar på det tomtvärde, som kan vinnas därute på Långholmen, kan detta tomtvärde, efter dessa beräkningar, icke överstiga 6 miljoner kronor. Under sådana förhållanden är det ju icke så synnerligen stora utsikter, att Stockholms stad, när dess skickliga finansledning förhandlar med staten, skall kunna vara villig att lämna staten ett sådant erbjudande, att det skulle vara för staten av finansiell fördel eller av andra skäl lockande för staten att nu gå in på att förflytta fängelset från Långholmen till annan plats. Jag ber därför att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

I avseende å punkten 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att utskottets hemställan skulle avslås.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen i nu ifrågakvarande delar; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för upphuggning av cellfönster vid centralfängelset på Långholmen;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestri-
dande av arvoden och ersättningar åt befattningshavare vid vattendomstolarna m. m.;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av förefintlig behållning å anslag till undervattensbåtmateriel;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av staten åliggande kommunala och andra utskylder för vissa försvarsväsendets fastigheter;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre löjtnanten i Norrbottens regementes reserv O. G. W. Lindh från viss ersättningskyldighet;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kaptenen O. P. B. Dahlström och fanjunkaren K. R. Juhlin från viss ersättningskyldighet; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre volontären A. E. Nordin från viss betalningskyldighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckt motion om avskaffande av de personliga sjukvårds- och folkskoleavgifterna, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckt motion om avskaffande av mantalspenningarna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxeförordning och tulltaxa.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 149, hade herr *Weibull* hemställt, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i gällande tulltaxa, att vid tulltaxenummer 546 och 547, snören och andra snörmakararbeten, hänvisningen till tulltaxenummer 1042 utginge,

att anm. 2 vid rubrik 657, arbeten av sten, andra arbeten, ävenledes utginge samt

att tulltaxenummer 1042 erhöles följande lydelse: »på annat sätt isolerad 100 kr. Tull för 100 kg. kronor 10:—».

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 149 av herr *Weibull*, besluta,

a) att tulltaxan, i vad avsåge numren 546 och 547, skulle hava följande ändrade lydelse:

*Ang. tullen å
vissa snör-
makarbeten.*

Tull
för 100 kg
kronor

Snören och andra snörmakararbeten, ej hänförliga till annat nummer:

	innehållande silke:		
546 a	för ampelskålar och dylika belysningsartiklar avsedda upphängningsanordningar, även försedda med ledningstråd	E	900:—
546 b	andra	E	3 000:—
547	andra slag	E	300:—

Anm. 1. Till nr 546 a och 547 hänföras även vid ampelskålar och dylika belysningsartiklar fastsittande upphängningsanordningar av snörmakararbete.

Anm. 2. Till nr 546 b och 547 hänföras besättnings- och garneringsartiklar, ej särskilt nämnda, medelst sömnad, klistring eller på liknande sätt tillverkade av band eller av snören eller av band jämte snören, även i förening med andra ämnen.

b) att, beträffande nummer 657 i tulltaxan, den med 2 betecknade anmärkningen skulle utgå och ur den med 1 betecknade anmärkningen numret skulle uteslutas;

Ang. tullen å
vissa snör-
makararbeten.
(Forts.)

- c) att nummer 1042 i tulltaxan skulle hava följande ändrade lydelse:
Tråd, isolerad, av oädel metall; ävensom elektriska ledningskablar,
linor och snören:

1042 —————
på annat sätt isolerad 100 kr. 10:—

Reservation hade avgivits av herrar *Bärg, Bergman, Kristensson, Johansson* i Arkösund, *Hamrin, Lövgren* i Nyborg, *Björklund, Wahlmark, Åström* och *Werner*, vilka ansett, att någon ändring i fråga om tullbeskattningen av de i motionen II: 149 åsyftade artiklarna icke borde ske, innan utredning verkställdes av 1928 års tullkommitté, samt att utskottet förty bort hemställa, att motionen II: 149 av herr Weibull icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Kristensson**: Herr talman! Som denna kammare säkerligen mycket väl erinrar sig, beslöt riksdagen i fjol på hemställan av Kungl. Maj:t att vidtaga en teknisk tulltaxerevision, vilken omfattade cirka 1,200 nummer i gällande tulltaxa. Nu har i år, tio dagar efter det att detta beslut trätt i verkställighet, vissa motionärer här i riksdagen yrkat upphävande på flera punkter — fyra äro medtagna i detta betänkande — av föregående riksdags beslut. I det här föreliggande betänkandet har man en provkarta på hur invecklade dessa förhållanden verkligen äro.

Om herrarna se på hur utskottet ställt sig till de motioner, som gälla ändringar i tulltaxan — jag bortser nämligen från den i första punkten behandlade, av denna kammare nu tillstyrkta motionen om ändring i tulltaxeförordningen, en rent praktisk åtgärd vid tullhandläggningen som icke innebär någon ändring i tulltaxan och icke har någon ekonomisk innebörd — finna herrarna, att bevillningsutskottet i två av dessa punkter gått på rent avslag och hänvisat till den nu sittande 1928 års tullkommitté, vilken ju har i uppdrag att revidera tulltaxan och inkomma med förslag till sådana ändringar, som kunna finnas nödiga och behöfliga. I två andra punkter åter har bevillningsutskottet gått helt eller delvis på bifall till vad motionärerna åsyftat.

Beträffande den artikel, varom det är fråga i punkten 2), gäller för närvarande en tull av 70 öre per kilogram, och motionären har önskat, att den skulle höjas med något mer än fyradubbla värdet till 3 kronor per kilogram. Där har utskottet yrkat avslag och hänskjutit frågan till 1928 års tullkommitté. I punkt 3) åter, vilken gäller en artikel, på vilken vi för närvarande ha en tull av en krona per kilogram och varpå vi förut haft en finanstull av 30 kronor per kilogram, återgår utskottet icke till vad som gällde förra året, utan går tillbaka till vad som gällde, om jag icke missminner mig, någon gång före år 1921 och föreslår en tull på 9 kronor per kilogram. Var och en, som läser igenom den väckta motionen, skall finna, att motionären själv medger, att fabriksvärdet växlar från 12 till 18 kronor per kilogram. Jag kan för min del icke finna det vara riktigt, att i ett fall, då varan kostar 12 kronor per kilogram, bevillningsutskottet på rak arm åsätter en tull på ända till 9 kronor per kilogram, d. v. s. en tull, som uppgår till tre fjärdedelar av varans värde.

I nästa punkt, som också gäller upphängningsanordningar — skillnaden är den, att i den punkten hänger man upp ett par byxor, under det att man i den förra hänger upp en ampel eller en lampa — och där man nu har en tull på 4 kronor och förut hade den fyrdubbla eller 15 kronor, där går utskottet på avslag, och där säger utskottet, att saken bör utredas av 1928 års tullkommitté.

I den sista punkten, herr talman, av denna översikt ha vi nu en tull av 6 öre per kilogram. Där har utskottet hemställt om en tull av 50 öre eller 1 krona

20 öre per kilogram, d. v. s. i ena fallet en fördubbling åtta gånger och i andra fallet en fördubbling tjugu gånger av den tull förra årets riksdag beslutade.

Inom utskottet har det, som kammaren kan utläsa, berott på lotten, huruvida i tredje punkten utskottet skulle tillstyrka en tull på 9 kronor eller gå på avslag för ögonblicket och hänvisa motionärerna och vederbörande till 1928 års tullkommitté. Rent principiellt kan jag för min del icke finna annat än att det bör vara mera lämpligt, då vi ha en tullkommitté, som nu sitter och behandlar dessa saker, att sådana frågor, som kunna påkalla ändringar måhända i något snabbare tempo än vad kommittén kan komma fram till med *hela* sitt betänkande, i varje fall hänskjutas dit. I denna kommittés instruktion står det, att om det är några tullfrågor, som äro särskilt brådskande, är det kommitténs skyldighet och rättighet att ingå till Kungl. Maj:t med förslag i ämnet. I dessa frågor, som röra ekonomiska värden och i en situation som den nu föreliggande, då det gäller så invecklade saker som frågan om huruvida silke ingår till någon liten del i en viss vara eller icke, och dylika rena petitessaker, synes det mig i alla fall, att en utredningskommitté bör få lov att ordentligt och sakkunnigt granska frågorna först och att sedan de ansvariga myndigheterna, generaltullstyrelsen och kommerskollegium, böra få yttra sig. I båda de punkter, där utskottet nu gått in för ändring av gällande tulltaxa, har varken generaltullstyrelsen eller kommerskollegium fått yttra sig, och än mindre ha dessa tulländringar utställts till beaktande av de fabrikanter, som saken gäller. Det synes mig emellertid vara behöfligt, att sådant tillfälle bör givas dem, som kunna vara berörda av en ändring av gällande tulltaxa. Berörda av en sådan ändring äro icke blott fabrikanterna av den ifrågavarande varan utan även åtskilliga andra, som bedriva fabrikation på gränsområden. Jag är alldeles övertygad om, herr talman, att om riksdagen i år följer bevillningsutskottet i punkterna 3) och 5) av detta utlåtande, komma vi nästa år att få en hel rad av motioner i riksdagen, i vilka man begär, att man likaledes skall, utan att avvakta 1928 års tullkommittés utredning, vidtaga ändringar i tulltaxan. Jag kan inte finna, att det blir möjligt för bevillningsutskottet att kunna intränga så noggrant i dessa saker under en kort riksdagssejour, som vore nödvändigt för undvikande av misstag, och jag anser, att det i varje fall överensstämmer med den praxis, som i allmänhet tillämpas i riksdagens utskott, att man avvaktar, vad vederbörande utredningskommitté har att säga i frågorna och vad vederbörande myndigheter kunna ha att anföra, innan riksdagen går in för ändringar.

Nu har det visserligen här påståtts, att i detta fall ett misstag i följd be- gicks av vederbörande utredningsmän. Härvidlag har utskottet egentligen inte haft något annat att stödja sig på än just samma utredningsmäns uttalande. Jag är emellertid så skeptisk, att jag säger, att om de ha begått ett misstag i följd, har man ingen som helst garanti för att de inte kunna begå ett misstag även i år. I varje fall har utskottet icke riktigt följt de intentioner, som stuckits i händerna på motionären, då utskottet icke föreslagit en ändring i full överensstämmelse med dennes förslag utan självt mer eller mindre godtyckligt har gripit till vissa tullbelopp.

Samtliga här föreliggande frågor äro under alla förhållanden av den beskaffenhet, att man nära nog kan singla slant om vilka som böra bifallas och vilka som böra avslås. Enligt mitt förmenande äro skälen ungefär lika starka för bifall till alla förslagen som för avslag å allesammans. Men rent principiellt sett förefaller det, som om man kunde ha rätt att fordra, att förslagen översåges litet grundligare, i all synnerhet som utskottet självt delar denna uppfattning. Ty utskottet säger här ifrån att 1928 års tulltaxekommitté bör slutgiltigt pröva frågan. Då det icke har visats, att någon nämnvärd olä-

*Ang. tullen å
vissa snör-
makararbeten.*

(Forts.)

Ang. tullen å
vissa snör-
makararbeten.
(Forts.)

genhet uppstår genom det uppskov, som blir följden, om riksdagen skulle bifalla reservationen, kan jag, herr talman, inte annat än yrka bifall till densamma. Jag vill meddela kammaren, att andra kammaren med stor majoritet har tagit reservationen i tredje punkten och i fråga om femte punkten till och med har bifallit reservationen utan votering. En så sakkunnig ledamot som den nuvarande generaltulldirektören ställde sig i medkammaren på reservanternas sida.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Boman**: Herr talman, mina herrar! Det må vara rätt, som den förre talaren anförde, att det är egendomligt, att man redan nu skall vidtaga ändring i tullsats, som bestämdes av den senaste riksdagen och som trädde i tillämpning först den 1 januari innevarande år, men jag tror inte, att han har rätt, då han säger, att ett bifall till utskottets föreliggande framställning skulle komma att leda till att vi skulle få en hel rad av motsvarande ärenden till en kommande riksdag.

De delegerade, som hade att utföra den tekniska tulltaxerevision, vilken antogs vid förra årets riksdag, hade till uppdrag att söka i tekniskt avseende förbättra uppställningen av tulltaxan och minska det ofantligt stora antalet rubriker i den gällande tulltaxan. De försökte då sammanföra positioner av snarlik innebörd och lyckades på så sätt pressa ned antalet rubriker högst betydligt. De ändringar, som vidtogos, grundade sig på uppgifter, infordrade från intresserade inom de branscher, som berördes av de olika tullsatserna. Men förhållandet var, att man icke överallt iakttog, vad innebörden skulle bli av de föreslagna ändringarna, trots att tillfälle var berett att inkomma med yttrande. Det har inom bevillningsutskottet av den på området sakkunnige föredraganden, vilken var en av medlemmarna i tulltaxerevisionen, meddelats, att det förslag, som låg till grund för det förra året fattade riksdagsbeslutet, byggde på ofullständiga och delvis felaktiga upplysningar, som hade lämnats revisionen, och den andre ledamoten av revisionen har under hand både till mig och flera andra lämnat samma upplysning. Enligt vederbörandes eget uttalande beror det således på förbiseende eller bristfälliga upplysningar, att dessa rubriker i tulltaxan fingo den avfattning, som de i föl erhöles. Då nu motionären påvisat, att en fortsatt tillämpning av de förra året bestämda tullsatserna skulle på ett sätt, som ingalunda var avsett, komma att inverka på en industri, som förut fanns i landet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Bärge m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristensson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Bärge m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Ang. tullen å
vissa snör-
makararbeten.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 147 av herr *Nylander*, besluta, att nummer 1010 i tulltaxan skulle hava följande ändrade lydelse:

Ang. tullen å
vissa ackumu-
latorselement.

Tull
för 100 kg
kronor

Akkumulatörer:

1010 omonterade element samt delar därtill, ej hänförliga till nr 1009 och bestående av annat ämne än kautschuk; ävensom träställningar, gångbanor, isolationsmateriel och dylika tillbehör N 6:—

Anm. Den till Avd. XVI A fogade allmänna anmärkningen skall gälla även med avseende å omonterade element, hänförliga till detta nummer.

Reservation hade anförts av herrar *Bergman*, *Kristensson*, *Johansson* i Arkösund, *Hamrin*, *Björklund*, *Wahlmark*, *Aström*, *Ericson* i Boxholm och *Werner*, vilka ansett, att någon ändring i fråga om tullbeskattningen av de i motionen II: 147 åsyftade artiklarna icke borde ske, innan utredning verkställdes av 1928 års tullkommitté, samt att utskottet förty bort hemställa, att motionen II: 147 av herr *Nylander* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Kristensson**: Herr talman! Jag skall även i denna punkt be att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen. Med anledning av det i motionen gjorda påståendet, att det skulle högst avsevärt försvåra den inhemska produktionen och skapa en betydande arbetslöshet, därest riksdagen icke ginge med på det här framställda förslaget, vill jag lämna det meddelandet, att det i detta fall gäller en högt tullskyddad industri, gummiindustrien, att det gäller en viss fabrik inom densamma och att det gäller en mycket liten gren av tillverkningen vid denna fabrik — kanske 5 procent av den totala fabrikationen. Det spelar alltså för gummiindustrien ingen roll ur ekonomisk synpunkt, om riksdagen skulle följa den enligt mitt förmenande principiellt riktigaste linjen, nämligen att först låta vederbörande myndigheter komma med ett väl avvägt förslag, innan riksdagen fattar beslut, så att riksdagen inte bestämmer mer eller mindre godtyckligt fixerade tullsatser.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. tullen å
vissa ackumu-
latorslement.
(Forts.)

Herr Bårg: Herr talman! Som kammaren finner, har jag i detta ärende hamnat på utskottsmajoritetens sida och tillstyrkt motionen. Det kan måhända förefalla litet underligt, när jag i det nästföregående ärendet stod bland reservanterna.

Jag ber nu kammarens ledamöter fästa uppmärksamheten vid att herr Kristensson ju här uttalade sig så, att man tydligt förstod, att han erkände, att ett uppenbart fel här är begånget, men det gäller, menade han, en industri, för vilken detta inte spelar någon roll, och frågan är i och för sig obetydlig. Det är alldeles riktigt. Men när jag har fått klart för mig, att det beslut, som fattades i fjol, icke alls avsåg att åstadkomma en sådan ordning, som följde därmed, och jag har blivit tvungen att taga ståndpunkt till frågan, kan jag inte hjälpa, att jag måste säga mig, att rättvisan kräver, att man återgår till den ordning, som rådde, innan fjolårets beslut fattades. Den tullsänkning, som i fjol vidtogs, avsåg ju helt andra artiklar än de i motionen berörda, men vilka till följd av formuleringen kommo att inbegripas inom denna rubrik utan att detta avsågs. Visserligen kan man, om man vill hålla fast vid den av herr Kristensson deklarerade principen, säga, att om vi ha gjort en aldrig så uppenbar dårskap, skola vi inte vidtaga någon rättelse, bara därför att denna dårskap en gång är gjord. Jag kan inte så envist hålla fast vid en princip; jag tror inte, att vi i längden orka med det. När jag har fått klart för mig, att det föreligger sådana omständigheter, som det här gör, vill jag vara med om att rätta det begångna misstaget. Om utskottet i fjol hade haft kännedom om det verkliga förhållandet, skulle riksdagen inte ha fattat det beslut, som i fjol fattades, och om de sakkunniga hade haft inblick i vad deras förslag innebar, skulle de icke ha framlagt det och Kungl. Maj:t skulle ej heller hava föreslagit riksdagen att fatta ett dylikt beslut. Det är alldeles tydligt.

Genom den formulering bestämmelserna i fjol erhöles har man bland grövre artiklar, som avse stationära ackumulatorer, inrangerat jämväl reservdelar till icke stationära ackumulatorer — en massa småsaker, som icke alls äro jämförliga med de artiklar, beträffande vilka man då avsåg att få en tullsänkning. Jag är alldeles övertygad om att Trälleborgs gummifabrik kommer att bestå, även om denna ändring icke göres. Men när det är så påtagligt, att ett fel har begåtts — det har påpekats av de experter, som utskottet i år anlitat, och av de experter, som i fjol framlade förslaget, att man av förbiseende begått detta misstag och man har vädjat till utskottet att skapa rättvisa, även om det gäller en liten detalj — har jag ansett tillräckliga skäl icke föreligga att gå emot denna motion.

Detta är den förklaring jag vill ge till att jag denna gång befinner mig bland majoriteten, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergman: Det har här gjorts gällande, att man borde återgå till de förutvarande bestämmelserna, därför att det i fjol skulle ha begåtts ett misstag som följde av de tekniska förändringar, vilka då ägde rum med avseende å tulltaxan. Jag ber då att få erinra om att representanterna för det parti, jag har äran tillhöra, i fjol motsatte sig, att man överhuvud taget skulle vidtaga någon förändring, förrän den nu sittande tullkommittén hade hunnit behandla saken. Vi ansågo, att det ej var någon så överhängande nödvändighet att vidtaga denna rent tekniska förändring, då man ändå snart nog skulle pröva saken i ett större sammanhang. Och vi erinrade just därom, att sådana komplikationer som den nu överklagade kunde bli en följd av ett beslut i enlighet med den då föreliggande propositionen om teknisk revision av tulltaxan. Här visar det sig nu redan, hur rätt vi hade i detta avseende. Här anser man ju på denna punkt, att det begicks ett misstag, och man önskar en återgång till det gamla. Denna olägenhet hade kunnat undvikas, om man i enlighet med det

yrkande, som vi framställde i fjol, då hade låtit anstå med den tekniska revisionen av tulltaxan till dess tullkommittén fått behandla den i sitt hela sammanhang. Det är onekligen i många frågor som det förhåller sig så, att det rent tulltekniskt formella också mer eller mindre måste inverka på den reella sidan av saken.

Emellertid kan jag inte finna, att det föreligger någon väsentlig skillnad mellan den nu föreliggande frågan och den som vi nyss behandlade. Principiellt åtminstone äro de alldeles likartade. När därtill kommer vad herr Kristensson redan framhållit, att den ifrågavarande industrien säkerligen icke står inför någon katastrof genom ett dröjsmål till dess 1928 års tullkommitté hunnit pröva saken, synes det mig så mycket obestriddigare, att reservanterna haft rätt i sin fordran, att man skulle behandla punkten 5) på samma sätt som punkten 3). Jag ber alltså att få instämma i det yrkande om bifall till reservationen, som redan framställts av herr Kristensson.

Herr Leander: Herr talman! I likhet med herr Bergman tillhörde jag i fjol dem, som ansågo, att man kunde vänta med den tekniska revisionen av tulltaxan, till dess 1928 års tulltaxekommitté vore färdig med sitt arbete, så att frågan skulle kunna lösas i ett sammanhang, d. v. s. både den sakliga och den tekniska revisionen äga rum på en gång. Men detta kan dock inte hindra mig att nu vara med om att rätta till påtagliga misstag och oegentligheter. Jag förstår inte, hur de, som i fjol ivrade för att få en ny tulltaxa, nu i år kunna motsätta sig att man ändrar sådant, som påtagligen var ett missgrepp. De småartiklar, som det här gäller, drogo förut en tull på 50 öre upp till 1 krona 20 öre per kilogram, och tullen är nu nedsatt till 6 öre per kilogram. Man förstår ju, att detta ändock är ett väldigt språng. Den fabrik, det är fråga om — låt vara, att det är en mäktig fabrik — skall ändock behandlas hederligt och rättvist. Den har skaffat sig en del maskiner för att förfärdiga dessa småartiklar, och om nu reservanterna skulle få sin vilja igenom och motionen i enlighet därmed avslås, kan fabriken kanske inte fortsätta med tillverkningen, utan maskinerna få stå där oanvända. Detta tilltalar icke ett ärligt sinne, och därför har jag nu inte kunnat vara med om att avslå motionen.

Herr Bårg har redan upplyst om att de sakkunniga själva erkänna, att de här gjorde sig skyldiga till en fullständig blunder. Det är ju inte så gott för någon att ha reda på alla små detaljer, även om han är väl inne i tullförhållandena. En av de sakkunniga har säkerligen talat med flera av herrarna, föreställer jag mig, och han har rent av med tårar i ögonen bett, att vi skola ändra detta. Han anses ändå vara den mest fanatiska frihandlare, som finnes i detta land, och var känd för detta, så länge han tillhörde riksdagen. När en sådan person inte är rädd för att gå med på den motion, som här har blivit väckt, utan i stället ivrigt förordar den, tror jag inte, att vi behöva befara, att här föreligger något protektionistiskt försåt, utan att även frihandlare kunna vara med om vad utskottet här har föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Herr talman! Vi kunna ju reducera denna fråga till måttliga proportioner. Det blir inte alls fråga om vare sig någon större arbetslöshet eller någon större fabrikation eller någon ekonomisk misär för den fabrik, det här gäller. Den har haft ett så orimligt högt tullsdydd i många år. Vi känna alla till att tullsatserna på gummiindustriens område varit allt annat än väl avvägda. Nu föreslår utskottet vissa tullsatser här, om vilka utskottet inte självt med säkerhet vet, att de äro väl avvägda. Utskottet nödgas nämligen förklara, att utskottet förutsätter, att 1928 års tullkommitté kommer att ägna uppmärksamhet åt frågan om den slutliga avvägningen av tullsatserna för

*Ang. tullen å
vissa ackumu-
latorselement.
(Forts.)*

Ang. tullen å
vissa ackumu-
latorselement.

(Forts.)

ifrågavarande artiklar. Vid sådant förhållande har det syntts oss reservanter rimligt, att man inte gör någon ändring i det beslut, som har varit i kraft bara ett par månader ännu, innan 1928 års tullkommitté har yttrat sig.

Jag vill därefter verkligen säga, att jag tycker inte riktigt om denna agitation under hand, som har bedrivits här i riksdagen, ty det står i tullkommitténs instruktioner, att om det gäller en tullfråga av brådskande art, är det kommitténs skyldighet att ingå till Kungl. Maj:t med förslag om ändring. Då bör man gå den vägen, så att generaltullstyrelsen och kommerskollegium samt handelskamrarna och de näringsidkare, som äro berörda av tulländringarna, få tillfälle att yttra sig. Om det skall bli kutym, att vi bifalla än den ena, än den andra motionen om ändringar i tullsatserna, komma vi, utan att vi veta om det, in på tredje mans rätt alldeles som det visat sig, att även de mest sakkunniga kunna göra det. I varje fall böra åtminstone de, som äro berörda av tulländringarna, ha rätt att yttra sig om de förslag, som här läggas fram. Det är därför, herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Bergman m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Bergman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om skogsaccis; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av två telefonkablar.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

a) från och med den 1 juli 1930 å jordbruksdepartementets ordinarie avlöningsstat uppföra en byråchef för lagärenden med arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen;

b) godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 3 januari 1930 förordade förslaget till avlöningsstater för jordbruksdepartementet, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931;

c) vid bifall härtill höja ordinarie förslagsanslaget till jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, nu 188,700 kronor, med 12,800 kronor till 201,500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört, att utskottet icke ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, i den del det avsåge inrättande av en lagbyråchefsbefattning i jordbruksdepartementet, men att Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke givit utskottet anledning till erinran. I enlighet härmed hade utskottet hemställt, att riksdagen ville i så måtto bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att riksdagen

a) godkände under punkten intaget förslag till avlöningsstater för jordbruksdepartementet, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931;

b) vid bifall härtill höjde ordinarie förslagsanslaget till jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, nu 188,700 kronor, med 800 kronor till 189,500 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Sederholm, Elof B. Andersson, von Stockenström, friherre Lagerfelt, Pettersson* i Bjälbo och *Johansson* i Väby, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet **Johansson**: Herr talman! Jordbruksutskottet har med stor välvilja behandlat nionde huvudtiteln, för vilket jag är mycket tacksam, men jag beklagar, att den förstärkning av arbetskrafterna i jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, som begärts i statsverkspropositionen, inte har av utskottet tillstyrkts. Jag ber att med några få ord få framhålla det utomordentliga behov, som föreligger, av att få arbetskrafter till förfogande för det omfattande författningsarbete, som pågår inom jordbruksdepartementet. Jag ber att få för de kammarens ledamöter, som inte ha hunnit läsa statsverkspropositionen, återgiva några uppgifter ur den redogörelse för detta arbete, som jag där har lämnat.

Utom de lagstiftningsärenden, som angå skogar och skogsvård, naturminnesmärken och nationalparker, märkas åtskilliga lagar av ekonomisk natur. Det är en mängd författningar och författningsföreskrifter, bland vilka märkas sådana, som röra nötkreatursaveln o. dyl., föreskrifter avseende smittsamma husdjursjukdomar, köttbesiktning och slakthus, kontrollföreskrifter beträffande smör, ost, margarin och ägg, föreskrifter angående bekämpande av växtsjukdomar, bestämmelser avseende främjande av egnahems- och kolonisationsverksamheten, grundförbättringar, nyodling och betesförbättring, grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner, bestämmelser avseende skogsvård (bland annat lappmarkslagen), jaktstadga och fiskeristadga — för att nu inte nämna

Ang. inrättande av en lagbyråchefsbefattning i jordbruksdepartementet.

Ang. inrättande av en lagbyråchefsbefattning i jordbruksdepartementet.

(Forts.)

åtskilligt annat. Det är således inte bara ett mycket omfattande lagskrivnings- och författningsarbete, som pågår inom departementet, utan detta arbete omspannar också från varanrra vitt skilda områden av olika slag och natur.

Under en tid av icke mindre än sju år ha vi nu haft en revisionssekreterare, som biträtt med detta arbete. Hans avlöning har utgått från anslaget till extra utgifter. Jag har inte kunnat finna, att en sådan anordning är lämplig utan att det är riktigare att det, såsom förhållandet är i vissa andra departement — finansdepartementet och socialdepartementet — där man har sådana skiftande frågor, som kräva mycket författnings- och lagskrivningsarbete, anställas en lagbyråchef, som svarar för detta arbete. Utskottet har också i sitt utlåtande vitsordat, att ett behov »uppenbarligen föreligger», såsom utskottet säger, och utskottet yttrar också, att »vissa skäl tala emot ett bibehållande på längre sikt av den nuvarande anordningen». Emellertid synes utskottet, att döma av utlåtandet, av principiella skäl och på grund av farhågor för konvekvenserna, icke vilja gå in för ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Medan jag är inne på frågan om behovet, vill jag ytterligare understryka, att det är synnerligen viktigt, att vi i detta mycket tunga departement få en man, som inom departementet har den samlade överblicken över och ledningen av det författningsarbete, som där pågår, en man som är föredragande i dessa frågor och närmast under statssekreteraren och expeditionschefen ansvarig för de författningar, som därifrån utfärdas.

Ur principiell synpunkt säger man nu visserligen, att lagbyråchefen i de andra departementen tillkommit med hänsyn till civilagstiftningen. Jag har emellertid gjort mig underrättad om att lagbyråchefen till exempel i socialdepartementet handlägger författningar av många olika slag och även sådana författningar, som icke äro beroende av riksdagens medverkan, samt att det endast är mindre författningsfrågor, som inte gå till lagbyråchefen. Så är det ju också meningen, att det skall bli här.

Det kan, som jag sade, inte vara tillfredsställande att fortfarande ha det på det sätt, som vi nu ha det ordnat, utan det är nödvändigt, att man får en tjänsteman, på vilken man har rätt att ställa det kravet, att han vederbörligen och i första hand bär ansvaret för departementets författningsarbete, och vilken innehar de därför erforderliga kvalifikationerna.

Jag vill också tillägga, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag innebär en besparing i jämförelse med nuvarande förhållanden. Enligt det avlöningssystem, som tillämpas, när det gäller dylika tillfälliga arbetskrafter — här kan man ju egentligen inte tala om en tillfällig arbetskraft, då han varit anställd i sju år — utgår ersättningen med 13,380 kronor, under det att lagbyråchefen skulle ha en avlöning av 12,000 kronor. Detta innebär således en besparing på 1,380 kronor för statsverket, samtidigt som det för departementet vore av utomordentligt värde att få en sådan ordning, som Kungl. Maj:t har föreslagit, så att man vunne den förstärkning och den stadga i hela arbetet, som därmed avses. Jag tillåter mig därför vördsamt hemställa, att första kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag och giva departementet denna behövlige förstärkning.

Herr Sederholm: Efter det utredande anförande, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nyss hållit, har jag ju icke många skäl att tillägga utöver dem, som i reservationen finnas anförda, för ett bifall till denna. Jag vill emellertid säga, att det verkligen syntes oss reservanter inom jordbruksdepartementet föreligga ett bestående behov av en person med de kvalifikationer, som en lagbyråchef bör och måste besitta. Detta vitsordas ju icke minst av det förhållandet, att en sådan arbetskraft nu har varit behövlig i sju år och har varit fullt sysselsatt med sådant arbete. Under sådana förhållanden är

det väl också rimligt, att man går in för ett mera permanent ordnande av denna sak.

Det har anförts, att om man går in för den föreslagna ordningen inom jordbruksdepartementet, då är fältet uppgivet. Då måste man göra detsamma i kommunikationsdepartementet och flera andra departement. Jag kan icke dra en sådan slutsats. Vi ha ju nu lagbyråchefer i ett par departement, medan sådana icke finnas i de andra. Vad är det, som har föranlett, att sådana anställts i vissa departement? Jo, det är, att arbetsuppgifter, för vilka det kräves sådana kvalifikationer, som en lagbyråchef bör besitta, förekomma i tillräcklig omfattning för att motivera inrättandet av en dylik tjänst. Om det, såsom enligt min uppfattning här har skett, påvisas, att samma behov och samma förutsättningar föreligga inom jordbruksdepartementet, synes det mig vara naturligt och riktigt, att man tager detta steg med avseende på nämnda departement. Därigenom föregripes ju icke på något sätt en motsvarande rent saklig prövning från fall till fall av behovet inom vart och ett av de övriga departementen. Så har det skett förut. De lagbyråchefer, som finnas, ha ju icke kommit på en gång, utan de ha kommit efter hand, där behovet framträtt. Under sådana förhållanden föregriper man enligt min mening ingenting genom att gå in för en sådan anordning, utan man söker endast på ett praktiskt sätt inrätta sig efter de föreliggande behoven inom just detta departement.

Det har vidare sagts, att det ju kan hända, att icke allt arbete, som skulle läggas på den föreslagna lagbyråchefen och som har lagts på den nuvarande innehavaren av motsvarande befattning inom jordbruksdepartementet, kräver den höga juridiska utbildning, som en lagbyråchef bör ha. Det är möjligt, att så kan vara fallet; det vet man icke. Men faktum är i allt fall, att i många sådana frågor just dessa förutsättningar krävas, och därför är det väl lämpligt, för att icke säga angeläget och nödvändigt, att ställa det så, att jordbruksdepartementet får till sitt förfogande en man med den fastare och tryggare ställning, som en lagbyråchef har.

Denna åtgärd medför för övrigt, som herr statsrådet anförde, icke något fördyrande utan ett förbilligande av kostnaderna för ifrågavarande arbetes utförande. Allt detta tillsammans gör, att vi reservanter ha ansett oss böra biträda, vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen: När utskottets just på detta område osakkunniga ledamöter, av vilka jag är en, sutto i plenum och lyssnade på våra sakkunniga utskottskamrater, två förutvarande statsråd och chefer för jordbruksdepartementet och en förutvarande statssekreterare i samma departement, och hörde, huru de två förutvarande jordbruksministrarna livligt tillstyrkte bifall till Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. förordade anställandet av den lagbyråchef, varom vi här tala, medan den förutvarande statssekreteraren lika livligt eller rättare sagt många gånger livligare avstyrkte samme lagbyråchef, kunde vi osakkunniga ledamöter självklart icke undgå att känna oss gripna av ganska stor villrådighet och tveksamhet. När sakkunskapen på en sådan enkel och begränsad punkt söndrar sig och slåss inbördes, vad skall man då begära av oss andra? Men utskottet måste fatta beslut, och här ha vi nu, sedan utskottets första avdelning till en början enhälligt men lamt tillstyrkt bifall, fått ett majoritetsbeslut på avslag mot sex reservanter.

Jag tror inte, att jag tar stort fel, om jag säger, att det för så gott som hela utskottet framgick som ett resultat av debatten, att ett bifall till propositionen på denna punkt, d. v. s. anställandet av en lagbyråchef i jordbruksdepartementet, betydde en principiell oformlighet, ett avsteg från hittills följd grundsats för det departementala arbetets organisation. Lagbyråchefer har man

Ang. inrättande av en lagbyråchefsbefattning i jordbruksdepartementet.

(Forts.)

Ang. inrättande av en lagbyråchefs-befattning i jordbruksdepartementet.

hittills avsett för arbete med lagstiftning av förnämligare art, civillag och dylikt. Sådant lagarbete förekommer även i jordbruksdepartementet. Skogs-lagstiftningen är det mest betydande exemplet härpå, men detta lagstiftnings-arbete, som har tagit en följd av år i anspråk och som föranlett anställandet av en lagexpert såsom särskilt biträde, är nu väsentligen slutfört. Den lagbyrå-chef, som här äskas för jordbruksdepartementet, lär icke få full sysselsätt-ning med uppgifter av denna art, utan det framgår av propositionen, att han i väsentlig mån skulle tagas i anspråk för enklare författningsärenden, sådana som röra Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning, administrativa föreskrifter och dylikt arbete, som ävenledes handlägges av t. ex. kanslisekreterare. Detta är, har man ansett i utskottet, en nyhet, som utskottet icke utan vidare har velat gå med på, och majoriteten har sagt sig, att placerar man en lagbyråchef i jord-bruksdepartementet, kan det vara ungefär lika skäligt att placera en lagbyrå-chef i ecklesiastikdepartementet, kommunikationsdepartementet eller handels-departementet. Detta är det främsta skälet, varför utskottets majoritet har avstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Reservanterna ha, som vi hört, fäst mindre vikt vid den principiella betänk-ligheten. För dem räcker det, att arbetet inte tryter. Och skulle det visa sig, att det uppstår konsekvenser beträffande de övriga departementen i detta hän-seende, är man bland reservanterna beredd att taga konsekvensen. Det får prövas efter hand som sådana frågor dyka upp.

För kuriositetens skull om inte för annat tillåter jag mig anföra, att det inte endast är bland de sakkunniga inom jordbruksutskottet, som meningarna differera på det sätt, som jag nyss har anfört, utan även utanför ut-skottet. Det har roat mig att fråga några andra personer, som i betrodd ställ-ning haft arbete antingen i jordbruksdepartementet eller i andra departement, beträffande deras uppfattning rörande denna sak, och jag har fått de mest stridiga svar. Från den ena sidan har det sagts: »Ja, det förefinnes nog ett sådant behov inom jordbruksdepartementet, Kungl. Maj:ts proposition bör bi-fallas.» Å andra sidan har det föregivna behovet blivit bestritt eller också har det sagts, att om och när ett sådant behov möjligen yppar sig, vore det bättre, att man anlidade en kvalificerad jurist som tillfälligt biträde, än att man an-ställde en ordinarie lagbyråchef.

Med hänsyn till dessa omständigheter, med hänsyn till de principiella be-tänkligheter utskottet hyser och med hänsyn till den tveksamhet, som före-finnes just bland de personer, som haft de allra bästa tillfällena att bilda sig en riktig uppfattning i denna sak, och följande den gamla regeln, att man i tvivelaktiga fall icke bör handla, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på Kungl. Maj:ts framställning om anställande av en lagbyråchef och bifall till utskottets förslag.

Herr von Stockenström: Herr talman! Den föregående ärade talaren fram-höll, att han hade blivit litet förbryllad av att de, som i jordbruksutskottet re-presenterade, vad han kallade sakkunskapen, där hade företrätt så pass olika meningar. Jag vet knappast, om det i detta fall kräves särdeles mycken sak-kunskap. Jag uppfattar det mer som en lämplighetsfråga, vilken väg man skall gå. Det har nu framhållits av departementschefen och även från annat håll, att det i jordbruksdepartementet sedan många år tillbaka har förefun-nits ett faktiskt behov av en tränad jurist för att handlägga vissa speciella lagfrågor, och en sådan har också anlitats för en del författningsarbete. Jag kan betyga, att det redan för ett par år sedan var på tal i departementet, att man borde göra något för att få andra förhållanden till stånd, då man ansåg, att det icke var lyckligt att i längden behålla den provisoriska anordning, som då tillämpades. Dessutom tillkommer ju det skäl, som här framhållits, att ett

ordnande av denna fråga efter mera fasta linjer skulle bliva för statsverket billigare. Efter vad jag har erfarit torde, såvitt man kan överblicka saken, även för framtiden ett behov av speciell juridisk sakkunskap komma att föreligga.

Det synes egentligen vara principiella betänkligheter, som kommit till uttryck bland utskottsmajoriteten och även i den föregående ärade talarens anförande. Den föregående talaren sade, att detta är en principiell oformlighet. Jag lägger för min del tyngdpunkten på behovet. Behövs det en dylik person, som det här är fråga om, böra vi gå in för att ordna saken definitivt, även om lagbyråchefen icke skulle komma att syssla uteslutande med lagstiftningsfrågor utan även med vissa författningsärenden. Det ligger i sakens natur, att de ärenden, som en sådan tjänsteman kan komma att handlägga i jordbruksdepartementet, icke bliva av alldeles samma art som de frågor, vilka gå till motsvarande tjänsteman i t. ex. justitiedepartementet.

Jag kan icke finna, att det är någon principiell oformlighet att gå in för denna anordning, när ett faktiskt behov föreligger. Jag har därför ansett, att även om någon till äventyrs kan ha vissa principiella betänkligheter, böra i detta fall de rena lämplighetssynpunkterna få överväga. Jag har av detta skäl anslutit mig till reservanterna och yrkar bifall till deras hemställan.

Herr Reuterskiöld: Av den förda debatten synes framgå, att vad man egentligen behöver, är en mer eller mindre tränad jurist, men något behov av en fast anställd lagbyråchef, vars anställande ingriper i organisationen, är icke av någon av talarna ådagalagt. Om man lämpligen bör anställa en jurist, kan detta naturligtvis ske på olika sätt, men att man nödvändigtvis skulle behöva ordna detta nu ett tu tre genom inrättandet av en lagbyråchefsbefattning, har jag litet svårt att förstå. För några år sedan — jag vill minnas, att det var under den regering, som den siste ärade talaren tillhörde — förelåg ett förslag om begränsning av personalantalet i departementen. Nu förefaller det, som om denna begränsning av personalen i departementen egentligen skulle gå ut över den lägre personalen, medan man däremot skulle öka antalet huvuden, som stå i spetsen. Jag är icke alldeles säker på att den vägen är så riktig. Vi ha nyss sett ett förslag om att chefen för justitiedepartementets lagavdelning skulle göras till statssekreterare. Det var också av lämplighetssynpunkter. Jag är rädd för att det var mycket personliga synpunkter, som lågo bakom. Och nu skola vi införa en lagbyråchef; jag är icke alls säker på att det icke även här äro personliga synpunkter bakom.

Men om man ser frågan ur andra synpunkter, bör man nu jämföra med de lagbyråchefer, som finnas i finansdepartementet och socialdepartementet, och fråga, om det funnits några särskilda skäl för inrättandet av dessa befattningar eller om skälen därför också äro tillämpliga med hänsyn till andra departement. Vad beträffar finansdepartementet, ha vi där hela vår skattelagstiftning, som visserligen från statsrättslig synpunkt icke alls är någon lagstiftning utan har formen av förordningar, men vars innehåll likväl utgöres av rättsnormer, som skola sättas i ett visst sammanhang och form, varför man i allmän och vidsträckt bemärkelse kan beteckna den som en lagstiftning. Den är alldeles unik för finansdepartementet, och där är det genomgående sådana skatte- och finansiella författningar, som skola utarbetas. Det är ett genomgående, konstant behov av sådana. Hela arbetet där är fast, och jag kan icke se, hur det skulle vara möjligt att få det utfört, utan att man hade en fast anställd kraft därför. Därjämte finnes viss annan lagstiftning, som åligger lagbyråchefen, men den är helt obetydlig i jämförelse med denna egentliga s. k. »skattelagstiftning». Och går jag till socialdepartementet, ha vi där hela den grupp av lagstiftningsärenden, som man kallar kommunallagar och sociallagstiftning. Det

Ang. inrättande av en lagbyråchefsbefattning i jordbruksdepartementet.

(Forts.)

Ang. inrättande av en lagbyråchefs-befattning i jordbruksdepartementet.

(Forts.)

är ett så ingripande moment i det moderna rättslivet, att man knappast kan undgå att även där av hänsyn till det oavbrutna lagstiftningsbehovet införa en fast anställd kraft redan i organisationen.

I intet annat departement föreligger något liknande förhållande som i justitiedepartementet, finansdepartementet och socialdepartementet. Om riksdagen nu skulle gå in för en lagbyråchefs-befattning i jordbruksdepartementet, där inga speciella skäl tala därför och där situationen är fullkomligt likartad med den i alla övriga departement, blir konsekvensen den, som utskottet pekar på, att vi komma att få samma överorganisation också i övriga departement. Jag kan icke finna, att man, samtidigt med att man försöker begränsa utgifterna genom att begränsa personalen, bör, som jag i begynnelsen sade, öka på antalet ledande krafter. Det är ungefär, som när man inom vår arméorganisation beskär truppen men skapar nya generalsplatser. Jag tror icke, att det är den rätta vägen att gå fram, och därför, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: Den siste ärade talaren lämnade här en redogörelse för skälen till att lagbyråchefer förut finnas i tre departement. Det var särskilda skäl för inrättandet av denna befattning i justitiedepartementet, det var skäl av ett helt annat slag för anställandet av en lagbyråchef i finansdepartementet och slutligen av ett i viss mån tredje slag i socialdepartementet. Men gemensamt för alla var, att arbete av ifrågavarande art förekom i sådan omfattning, att det för skötseln av ärendena krävdes, att en sådan person anställdes.

Nu har erfarenheten under sju års tid visat, att det inom jordbruksdepartementet föreligger behov av en sådan kvalificerad jurist för skötseln av vissa ärenden inom detta departement. I likhet med ett par föregående talare menar jag, att man då får pröva detta fall och sedan handla därefter. Jag kan icke i likhet med herr Reuterskiöld finna, att man därigenom på något sätt beskär sin prövningsrätt, om det framdeles kommer förslag om anställande av en lagbyråchef i låt mig säga kommunikationsdepartementet. Man får då pröva, hurvida arbete av denna kvalitet där har den omfattning och betydelse, att man bör gå in för anställandet av en sådan person.

Jag kan icke heller följa herr Reuterskiöld i det resonemanget, att man icke bör anställa en lagbyråchef i jordbruksdepartementet, emedan platsen då skulle besättas med en person med kvalifikationer, som kanske egentligen icke behöves, och att detta skulle innebära en viss överorganisation. Även därvidlag får man se efter, vad erfarenheten givit vid handen. Vad herr statsrådet anför, vitsordar enligt min mening, att här föreligger ett såvitt man kan se permanent behov eller ett behov för en längre tid framåt av en sådan person. Då bör man inrätta sig efter detta permanenta behov och giva platsen en mera varaktig natur.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Reuterskiöld: Jag tillåter mig påpeka, att det föreligger olika grunder i olika departement. Den siste ärade talaren tycktes lägga tonvikten på att det var ett *permanent* behov. Såvitt jag förstår, är detta behovs permanens i jordbruksdepartementet ganska omtvistad. Det är uttryckligen sagt, att vederbörande kanske icke skulle få full sysselsättning med lagstiftningsfrågor utan stundom även skulle få handlägga andra ärenden. Men det är dessutom icke bara kvantiteten det gäller, utan också kvaliteten av det arbete, som förekommer. Och det är icke blott kvantiteten och kvaliteten det gäller utan även *kontinuiteten* i arbetet — att detta är av ett och samma slag. Detta gäller om finanslagstiftningen, det gäller om kommunallagstiftningen och sociallagstift-

ningen, det gäller om den allmänna lagstiftningen i justitiedepartementet, men *det gäller icke om något annat departement.*

Ang. inrättande av en lagbyråchefsbefattning i jordbruksdepartementet.

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25—29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 35—37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38 och 39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 40—42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 52—61.

Lades till handlingarna.

Punkterna 62—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 67 och 68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69 och 70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 71 och 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73 och 74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 75—81.

Lades till handlingarna.

Punkten 82.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 83 och 84.

Lades till handlingarna.

Punkten 85.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkten 87.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 88 och 89.

Lades till handlingarna.

Punkten 90.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 91—96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Punkten 107.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för utlämnande under 1931 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor, därav intill 250,000 kronor finge användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, för sistnämnda ändamål taga i anspråk större belopp av ifrågavarande anslag.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner nämligen

1) nr 40 av herrar *Sandberg* och *Näslund*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att för utlämnande under 1931 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 1,400,000 kronor, därav intill 350,000 kronor finge användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar,

2) nr 354 av herr *Bergström* i Bäckland, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att för utlämnande under 1931 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 1,500,000 kronor, därav intill 400,000 kronor finge användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, för sistnämnda ändamål taga i anspråk större belopp av ifrågavarande anslag.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de i ämnet väckta motionerna II: 40 och 354, för utlämnande under 1931 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 1,100,000 kronor, därav intill 250,000 kronor finge användas till utlämnande av

Anslag till ny- statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest
 Alning m. m. förhållandena skulle därtill giva anledning, för sistnämnda ändamål taga i an-
 å ofullständiga jordbruk. språk större belopp av ifrågasvarande anslag.

(Forts.)

Reservation hade anförts av herrar *Sederholm, Carl E. Eriksson, Kropp, Pettersson* i Bjälbo och *Sköld*, som ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Herr **Sederholm**: I fråga om denna punkt föreligger ingen skillnad i kläm- men för utskottsmajoriteten och reservanterna, av vilka jag utgör en. Skillna- den hänför sig till ett stycke i motiveringen och rör frågan, huruvida riksdagen nu skall anslå medel jämväl för stenröjning. Detta anslag är som bekant avsett dels till understöd av nyodling, dels till betesförbättring, och nu är det även föreslaget, att det skall avse ett understöd till stenröjning. Därom äro alla ense, att det under dessa tider är synnerligen önskvärt, att betesförbättring, som utgör ett förbilligande av produktionen av betesgräs, främjas och stödjes från statens sida. Det blir redan mera tveksamt, huruvida man under dessa för jordbrukets ekonomi så brydsamma tider verkligen skall gå in för nyodling. Nyodling är ju redan nu en i förhållande till jordens ekonomiska avkastningsförmåga mycket oviss och — för att inte säga — i de flesta fall förlustbringande affär, och under sådana förhållanden måste man åtminstone vara ganska tveksam.

Emellertid förhåller det sig ju ofta på det sättet, att man för utvidgning av ett jordbruk gör vissa smärre odlingar och tillodlingar av sådan mark, som är relativt lättodlad, och att man under sådana förhållanden från statens sida också understödjer dessa odlingar. Men vad vi reserverar egentligen vänt oss emot är det understödjande av stembrytning, som här är ifrågasatt. Det utgör kanske det dyrbaraste sättet, som finnes för att odla jord, och man misstar sig nog inte alltför mycket, när man säger, att själva odlingskostnaden per ytenhet av sådan jord, som odlas på detta sätt, blir många gånger högre, än att detta arbete skall kunna förränta sig. Samma är förhållandet med den röjning av redan befintliga åkrar, som nu ifrågasättes. Även denna ställer sig i förhållande till den däremot svarande nyttan mycket dyrbar och föga räntabel eller också absolut oräntabel. Vi hava därför ansett, att det anslag, som här ställes till Kungl. Maj:ts förfogande, skulle koncentreras på betesförbättring och sådan nyodling, som kan anses vara någorlunda räntabel, medan däremot, särskilt under dessa tider, stembrytningen inte bör uppmuntras.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av- givna reservationen.

Herr **Gustafsson, Per**: Herr talman! Jag kan inte dela den uppfattning, för vilken landshövding Sederholm nyss gjorde sig till tolk, nämligen att det inte skulle vara lönande eller lämpligt för staten att understödja brytning av sten på redan odlad jord. För dem, som bo i sådana trakter, i vilka steniga åkrar finnas, är det en mycket liten tröst att veta, att det på andra ställen kan gå betydligt lättare och billigare att odla jord. För alla dem, som alltfört måste hava sin inkomst av denna åkerjord, måste det därför vara av ett ofantligt stort intresse, om de kunde få just denna jord förbättrad och om de skulle kunna få understöd från staten till det stora arbete, som nu pågår i vissa bygder. Det kan icke vara annat än av den största betydelse. Jag vågar säga, att ganska få av de anslag, som riksdagen beviljar, komma till större och mera verklig nytta, än om det kommer till hjälp för brytande av sten på åkrar, från vilka en del av Sveriges jordbrukare alltjämt måste hava sin utkomst.

När nu utskottet också beaktat denna sak, skall jag endast be att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Johansson**: Jag skall be att få komplettera de av herr Se-derholm lämnade uppgifterna om detta statsanslags användning med det tillägget, att bidrag för stenröjning av odlad jord enligt förslaget visserligen skulle utgå från detta anslag, men att jag i propositionen begränsat den del, från vilken detta bidrag skulle utgå, till 50,000 kronor — således ett relativt obetydligt belopp i förhållande till det stora anslaget, som är 1,100,000 kronor. Jag har föreslagit, att högst 50,000 kronor skulle få användas för detta ändamål, och jag har förutsatt och även sagt ifrån i propositionen, att man vid prövning av inkomna ansökningar bör tillse, att dessa bidrag särskilt böra koncentreras till sådana trakter av landet, där det verkligen visar sig vara ett behov. Och det *har* verkligen visat sig vara ett behov. I propositionen omtalas en framställning från Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vilken framställning har varit på remiss hos samtliga landets hushållningssällskap. De inkomna yttrandena äro redovisade i propositionen. Jönköpings läns hushållningssällskap säger t. ex. i sitt utlåtande, vari mycket kraftigt understrukits behovet av detta anslag, att det är på mindre hemman många gånger så, att det inte finns tillräckligt med god mark för nyodling, men väl hava de mycket steniga åkrar redan under kultur och skötsel, och dessa åkrar kräva ett oerhört arbete. Det är mycket svårt — som var och en vet, som är jordbrukare — att förhindra ogräsets spridning i stenbunden åker, samtidigt som jordfasta stenar i vissa fall omöjliggöra och i andra fall oerhört försvåra användningen av jordbruksmaskiner för jordens bearbetande och skötsel. Liknande synpunkter hava framförts från de andra förvaltningsutskotten. I Östergötlands län har hushållningssällskapets förvaltningsutskott — jag nämner särskilt detta, då jag sett, att herr Pettersson i Bjälbo också står bland reservanterna — i ett mycket starkt hållet yttrande livligt tillstyrkt en omläggning av grunderna; och jag har, såsom jag nyss nämnde, på ett sådant försiktigt sätt begränsat anslaget till 50,000 kronor. Utöver de starka skäl, som tala för anslaget, har Östergötlands läns hushållningssällskap framhållit, att kostnaden för stenröjning för sådana jordbruk, som hava mycket sten på sina åkrar, är väl värd att understödjas, då det kräves ett relativt större bidrag av dem själva än vid nyodling av stenbunden mark.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk.
(Forts.)

Sedan vill jag säga, att det ju egentligen icke är någonting nytt. Redan nu utgår ju anslag till stenröjning, fastän på ännu icke odlad mark. När det gäller nyodling, få dessa kostnader inräknas i den kostnad, som belöper på brytning av befintlig sten i jorden. Detta är således ingen nyhet, utan här vill man hjälpa till med stenröjning på redan under kultur varande jord, och det synes mig, som om det står i överensstämmelse med hela detta anslag och den princip, på vilket detta anslag vilar, nämligen upphjälpande eller förbättrande av ofullständiga jordbruk.

Jag ber sålunda att med dessa upplysningar få förorda, att kammaren ville biträda Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag.

Herr **Bengtsson**: Herr talman, mina herrar! Då ifrågavarande förslag utgått från det hushållningssällskap, som jag här i någon mån företräder, skall jag be att få göra några erinringar i ärendet.

Här är det ju endast fråga om, att det beviljade anslaget till nyodling och betesförbättring jämväl skulle få användas till hjälp vid stenröjning av redan odlad jord. I det läge, vari det svenska jordbruket för tillfället befinner sig, och med de stora överskott av livsmedel, som för närvarande finnas inne, torde man rent av böra vara något betänksam mot nyodlingars forcerande. Där- emot borde stenröjning av åkerjord vara en synnerligen viktig fråga. Här talas i dessa dagar så mycket om jordbrukets rationalisering; ifrågavarande

Anslag till ny-
odling m. m.
å ofullstän-
diga jordbruk.
(Forts.)

åtgärder torde kunna utgöra det första enkla budet för att lättare och billigare kunna bruka och skörda nuvarande odlade åkerjord.

Av samtliga våra hushållningssällskaps förvaltningsutskott hava omkring två tredjedelar anslutit sig till förslaget. De övriga hava haft mer eller mindre starka erinringar att göra, beroende mestadels därpå, att vissa län i stort sett hava förmånen att sakna stenig åkerjord, såsom t. ex. Södermanlands län och Norrbottens län. Förvaltningsutskotten i dessa län anföra, att frågan i de flesta fall icke vore av någon betydelse. Det är ju ganska lyckligt för sådana hushållningssällskap att kunna yttra sig på det sättet. Jag skulle med glädje hava varit med, om samma förhållande förefunnits beträffande mitt eget län. Härav framgår ju tydligt, att de steniga åkrarna inte äro kända för lantmän i bygder med mera slättlandsjord.

Vad beträffar den första delen av reservationen skulle svårighet uppstå vid upprättandet av kostnadsförslag. Med den kännedom, jag har om våra i stort sett duktiga jordbrukskonsulenter, kan jag inte finna annat än att de med lätthet skulle lösa denna uppgift. Jag kan inte förstå, att det skall vara värre att bedöma stenbrytningen i redan befintliga åkrar än i oodlad mark, som ofta är dold under moras och buskar och dylikt. Jag kan sålunda inte finna, att det skulle vara värre att bedöma detta, då det gäller den odlade marken.

I den andra delen av reservationen framhålles svårigheten av att kontrollera arbetet. Detta är ägnat att i viss mån väcka förvåning. Med den erfarenhet, jag har såsom sextonårig medlem i vårt läns premieringsnämnd, är jag säker på att de jordbrukare, som få dessa anslag, på ett utomordentligt sätt utföra de dem ålagda arbetena. Man skulle kunna tänka sig, förmodar jag, att dessa jordstenar skulle bortskjutas endast till den del de ligga över marken, och att resten skulle finnas kvar i jorden. Men detta skulle bli alltför dyra experiment för jordbruksredskapens konto. Det skulle vara otänkbart. Jag kan inte på något sätt förstå, att kontrollen skulle vara så svår utan tvärtom mycket lätt.

Då dessutom dessa anslag utgå med ett maximibelopp av 250 kronor per hektar och endast hälften av arbetskostnaden får utbetalas i statsbidrag, torde mycket liten fara finnas för något slöseri med pengar. Förresten är det anslag, som skulle gå till dessa stenröjningar på åkrarna, endast 5 procent av hela anslaget. Genom detta förslag vinnes lika mycket mark som genom nyodling. Dessutom torde ingen, som deltar i behandlingen av riksdagens olika anslag, kunna finna annat, än att det här är fråga om ett synnerligen blygsamt anslag. Jag försäkrar, herr talman, att få anslag äro så berättigade som de, vilka utgå till den stembundna markens odlare, ty även han, om än i små mått, bidrager till att vidga Sveriges land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Henriksson**: Även om jag är av den uppfattningen, att det svåraste i hela frågan blir att fördela detta jämförelsevis lilla belopp, kan jag inte annat än anse, att ett sådant försök bör göras. Ehuru en småbrukare själv kan utträtta arbetet, förstår jag så väl, att det kommer att taga hans tid under en ganska stor del av året. Han får därför inte råd att verkställa detta arbete, om han inte får något bidrag till sin hjälp.

Det har av motståndarna till detta förslag sagts, att man skall hellre ge sig på nyodlingar. Jag är av en rakt motsatt åsikt. I dessa tider är det nämligen det riktigaste att försöka ordna det, som redan är påbörjat, i sådana fall då man har kostat på ganska stora summor på ett område, utan att det har fått den ans och blivit iordningställt så, som man skulle önska.

Jag vill därför på det livligaste tillstyrka utskottets förslag och ber att få till alla delar instämma i vad herr Gustafsson i Benestad anförde.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att framställas särskilt beträffande utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan och särskilt beträffande motiveringen.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Sedermåra gjordes enligt de yrkanden, som förekommit i avseende å motiveringen, propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande samt vidare på godkännande av den motivering, som förordats i herr Sederholms m. fl. vid punkten avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 108 och 109.

Lades till handlingarna.

Punkterna 110—113.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 114—116.

Lades till handlingarna.

Punkterna 117—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 122 och 123.

Lades till handlingarna.

Punkterna 124—126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 127—131.

Lades till handlingarna.

Punkterna 132 och 133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 134 och 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—145.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 146—148.

Lades till handlingarna.

Punkterna 149 och 150.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 151—156.

Lades till handlingarna.

Punkterna 157—160.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 161—165.

Lades till handlingarna.

Punkten 166.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tullverkets andel av en till Råå fiskeläges skifteslag hörande samfällighet;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhöriga 3/32 mantal Långforssel nr 1 i Överkalix socken samt efterskänkande i samband med försäljningen av visst räntekrav;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa eftergifter för S. E. Carlströmer i fråga om betalning av köpeskilling för en inköpt kronoegendom;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljningspriset för en fastighet inom Malmköpings köping;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av visst område av kronoparken Idre i Kopparbergs län m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för B. Larsson med flera från vissa dem enligt kontrakt åliggande förpliktelser;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av en kronans fordran mot landskamreraren C. F. Johanson;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående från visst ersättningskrav mot jägmästaren i Halmstads revir C. E. L. von Sydow; samt

nr 28, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelse angående prissättningen å tjärved inom Västerbottens och Norrbottens läns kronoparker.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. av väg-
stämman ut-
sedda lekmäns
deltagande i
vägstakning.*

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motion angående av vägstämman utsedda lekmäns deltagande i vägstakning.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 132, av herr *Olofsson* i Digernäs, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om av vägstämman utsedda lekmäns deltagande i vägstakning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 132 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Motionären har på grund av de erfarenheter, som han har från sin hemort, fått den uppfattningen, att en eller två lek-män, som skulle utses av vägstämman, borde deltaga i planerandet och utstakandet av vägar, då nyanläggningar eller ombyggnader av sådana skulle göras. Han har därför önskat, att en utredning och förslag i nämnda syfte komme till stånd. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som yttrat sig i saken, har emellertid ansett, att framställningen icke är av behovet påkallad, enär vägstämman redan nu äger möjlighet att vid dylika förrättningar bliva representerad. Med hänsyn härtill avstyrker jordbruksutskottet bifall till motionen.

Ang. av vägstämman utsedda lek-mäns deltagande i vägstakning.

(Forts.)

Jag kan för min del icke biträda denna utskottets uppfattning. Om jag icke varit borta från riksdagen vid utskottsbehandlingen av denna motion, hade jag åtminstone gjort vad jag kunnat för att förmå utskottet att intaga en annan ståndpunkt. Jag har sålunda från min hemort ett ganska färskt exempel på att den förbättring, som kommer att vinnas genom uträtning av en väg, icke ens tillnärmelsevis står i rimligt förhållande till de kostnader och den jordförstörelse, som vägrätningen medför. Den väg och det jordområde, på vilket jag här syftar, äro belägna strax intill Lomma kyrka. Detta jordstykke har långa tider varit påtänkt för en blivande utvidgning av begravningsplatsen eller kyrkogården. Då nu detta jordstykke skulle behöva tagas i anspråk för sagda ändamål, inträffade emellertid, att hela denna tanke omöjliggjordes, därigenom att vägen skar snett igenom sagda jordbit. Kyrkogårdsfrågans lösning på det för församlingen lämpligaste och bästa sättet har därigenom omöjliggjorts och måste nu lösas på ett under alla omständigheter mindre tillfredsställande sätt. Denna enligt min mening mycket olyckliga följd av sagda vägrätning hade, det vill jag tro, aldrig inträffat, om ett par praktiskt förfarna ledamöter fått biträda vid uppgörandet av förslaget om vägens uträtning. Här föreligger alltså ett typiskt fall, då möjligheten att utse ett ombud icke är det samma som tillfredsställande av behovet. Jag sökte för egen del få den olyckliga vägrätningen förhindrad genom hänvändelse till vederbörande statsråd, men varken denna hänvändelse eller styrelsens för Alnarps lantbruksinstitut enhälliga avstyrkande av vägförslaget hjälpte.

Det må vara riktigt, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påpekar, att det redan nu icke finns hinder för en vägstämman att utse ett par sådana ombud, som motionären talar om, men ett ombud, som blivit utsett enligt riksdagens bestämmelser, kommer att känna sitt ansvar på helt annat sätt. Han har då icke blott skyldighet att tillvarataga lantbrukets intresse, utan i lika hög grad att se efter, att inte statens pengar kastas bort i onödan. Hade sådana bestämmelser funnits, som det här antydda, är jag förvissad om att sådana förstörelser avstyrt, som de, vilka inträffat i min hemort.

På grund av jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Sederholm**: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talarens anförande avsåg ett fall, som enligt min mening ligger alldeles vid sidan av vad motionen avser. Motionen avser, att det skall beredas rätt för vägstämman att utse ledamöter, som skola vara närvarande vid utstakningen. I de allra flesta fall, d. v. s. när det är fråga om bidrag av automobilskattemedel, är det vägstämman eller vägstyrelsen, som ombestyr stakning och uppgörande av förslaget på det sätt som den finner lämpligt. De böra ju anlita en sakkunnig man, och de ha tillfälle att välja så många de vilja, som skola följa med honom och göra sin mening gällande vid utredningen. Först sedan utredningen är fullbordad, göres ansökan till Kungl. Maj:t om bidrag av statsmedel, och då prövas naturligtvis även från statens sida, huruvida det föreliggande förslaget är lämpligt. En sådan prövningsrätt och möjlighet till ett sådant infly-

Ang. av väg-
stämman ut-
sedda lekmäns
deltagande i
vägstäkning.
(Forts.)

tande på utredningen, som den siste ärade talaren här åsyftade, finns alltså redan, men om de väghållningsskyldige vid utredningen inte begagna sig av den möjligheten och det kanske på den grund blir ett förslag, som inte är lämpligt, är ju detta inte lagstiftningens eller myndigheternas fel, utan det är en försummelse av de väghållningsskyldiga att se upp och vara vaksamma på att förslaget blir klokt och riktigt.

Då motionen enligt min mening går alldeles vid sidan av det syfte, som den siste ärade talaren här anfört, och för övrigt ingenting blivit framfört, som visar behovet av en ändring i motionens syfte, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motion angående fullständigt frigivande av sälfångst med sax, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående brandskyddsanordningar i operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrings- och reparationsarbeten i universitetshuset i Lund;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Östersunds stad av den Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätten till högre allmänna läroverkets i Östersund byggnader;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa kassor vid de högre läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för lektorn C. G. Bondeson till viss tjänstårsberäkning;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till uppförande av två arbetsstugor inom Nedertorneå och Gällivare församlingar; samt

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av lappskolbordet i Gällivare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till
svenska eld-
begängelse-
föreningen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av väckta motioner om anslag till svenska eldbegängelseföreningen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr K. Schlyter m. fl. (I: 77) och den andra inom andra kammaren av herr H. Schött m. fl. (II: 220), vilka motioner hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om ett anslag å 25,000 kronor till svenska eldbegängelseföreningen i och för det svenska krematorieväsendets befrämjande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att herrar Schlyters m. fl. och Schötts m. fl. berörda motioner (I: 77 och II: 220) icke måtte vinna riksdagens bifall.

Anslag till svenska eldbegängelseföreningen.
(Forts.)

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Olof Olsson, Nilsson i Malmö, Rosén, Rydén, Bergström, Thelin, Anderson* i Råstock och *Norsell*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av herrar Schlyters m. fl. och Schötts m. fl. motioner, I: 77 och II: 220, till svenska eldbegängelseföreningen på extra stat för budgetåret 1930/1931 bevilja ett anslag å 5,000 kronor;

2) av herr *Holmgren*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Om denna motion skulle man kunna säga detsamma som förr sades om politiken, nämligen att dess tyngdpunkt ligger i andra kammaren. I den andra kammaren har motionen väckts av en ledamot, som är praktiskt verksam i eldbegängelserörelsen, och motionen har där fullständigt tryckts med sina bilagor. Det är mig emellertid ett nöje att försvara motionens syfte även i denna kammare, trots den omilda behandling den fått i statsutskottet.

Utskottet har avstyrkt motionen på två skäl. Först och främst säger utskottet, att varken i de väckta motionerna eller i de återopade bilagorna uppgifter föreligga, som göra det möjligt att bedöma, om och i vad mån svenska eldbegängelseföreningen kan vara i behov av ekonomiskt stöd. Jag har nu inte, herr talman, utgått ifrån att vid en motion skulle behöva fogas all tänkbar utredning för att befordras till trycket på statens bekostnad, då en stor del utredning ju brukar förebringas i utskotten med anledning av väckta motioner. Jag tycker nog också, att det hade varit kamratligt av den avdelning i utskottet, som fick detta ärende till behandling, om den velat påpeka för någon av alla de många motionärerna, att här kunde vara anledning att ifrån eldbegängelseföreningen införskaffa ytterligare material till belysande av yrkandena i motionen. Jag har nu anskaffat detta och har här i min hand dels ett sammandrag av svenska eldbegängelseföreningens räkenskaper för 1929, dels ett av föreningens styrelse uppgjort förslag till budget för 1930 under förutsättning av det begärda anslaget beviljande. Av räkenskaperna för 1929 finner man, att föreningens verksamhet under det året huvudsakligen möjliggjorts genom en donation på 10,000 kronor. Härutöver hava medlemsavgifter influtit till något över 7,000 kronor, och budgeten slutar på ett belopp av 18.162 kronor 46 öre. Utgifterna ha varit avlöningar, något över 4,000 kronor, publikationer och tryck m. m. 7,337 kronor och propaganda 5,298 kronor. Till belysande av kostnaderna för publikationer och tryck har jag här anskaffat en del av trycksakerna. Den digraste och dyrbaraste utgöres av anvisningar för uppgörande av förslag till krematorieanläggningar. De ledamöter av kammaren, som äro intresserade av att taga del av dessa saker, kunna ju göra det här vid min bank.

Den viktigaste utgiftsposten för föreningen har emellertid avsett propaganda och upplysningsverksamhet, och när jag skrev under denna motion, utgick jag ifrån att anslaget just skulle gå till denna upplysningsverksamhet, som är alldeles nödvändig för befrämjande av krematorierörelsens utbredande, var emot styrelsens senkomna budgetförslag varit mig främmande. Då det nu ju inte kan vara fråga om att yrka bifall till motionen med det anslagsbelopp, som där begäres och vilket uppenbarligen var tilltaget med prutmån, utan jag naturligtvis kommer att inskränka mig till att yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, i vilken det begäres ett anslag på allenast 5,000 kronor, kan jag, herr talman, fatta mig betydligt kortare och

Anslag till svenska eldbegängelseföreningen.
(Forts.)

behöver inte styrka behovet av mer än dessa 5,000 kronor. Då förefaller det mig, som om man endast behövde äga kännedom om arten av föreningens verksamhet för att inse, att denna förening omöjligt kan bygga sin tillvaro och sin verksamhet allenast på medlemsavgifter, utan är i hög grad hänvisad till att begära understöd i form av donationer av enskilda eller i form av statsanslag, liksom ett så otaligt antal andra jämförliga intressen äro hänvisade till att göra och också med framgång göra. Uti räkenskaperna för 1929 upptogs, som jag nämnde, propagandaverksamhet till över 5,000 kronor, och publikationerna, som äro ett led i samma propagandaverksamhet, till över 7,000 kronor. Det förefaller mig alltså, att behov av ett anslag från allmänna medel av 5,000 kronor är fulltygat, och det är alldeles tydligt, att skall föreningen kunna upprätthålla sin verksamhet på sätt som den gjort under de sista åren, tarvas härutöver ytterligare understöd från mecenater.

Jag skall inte taga upp kammarens tid med att utförligt redogöra för vad föreningen åstadkommit under den allra sista tiden. Jag skall endast i allra största korthet nämna, att tack vare föreningens propagandaverksamhet har initiativ till nya krematorier tagits i ett stort antal orter. Sålunda ha nya krematorier utöver de fyra förut befintliga beslutats i Vänersborg och Luleå. Karlstad, Sundsvall, Nyköping och Malmö ha anslagit medel för uppförande av krematorier eller för utredning i frågan. I Eskilstuna, Uppsala, Kalmar och Kiruna har beslut om utredning av krematoriefrågan på platsen fattats, och i Göteborg pågår utredning om nytt tidsenligt krematorium. I följande städer är frågan aktuell genom initiativ av eldbegängelseföreningens avdelning på platsen, nämligen Norrköping, Linköping, Motala, Ystad, Halmstad, Trollhättan och Lidköping. I åtskilliga andra städer och samhällen har beslutats anlägga urnlund eller kolumbarium, nämligen i Skara, Strängnäs, Torshälla, Lidingö, Åmål, Eslöv, Flen, Tranås, Vallentuna landskommun etc. Allt detta har åstadkommit genom föreningens upplysnings- och propagandaverksamhet och sedan i sin ordning genom initiativ av lokalavdelningen på platsen. Verksamheten bedrivs så, att föreningen först söker få till stånd en lokalavdelning och sedan genom denna få fram frågan om krematorium. Målet är att få till stånd krematorier över allt i landet på så många platser, som anses behöfligt. Till dessa krematorier bör så transport per likbil kunna ordnas, så att även landsbygden kan komma i åtnjutande av eldbegängelsens fördelar.

Utskottets andra skäl till avstyrkande utgör det, att utskottet ej kan finna annat än att det ändamål, varför anslag här äskats, icke egentligen är ett statsintresse utan närmast här beskaffenhet att böra, om så provas behöfligt, från kommunalt håll understödjas. Naturligtvis måste man medge, att städerna ha ett större intresse än landsbygden av krematoriernas inrättande, men det faller dock inom vår erfarenhet, att även rena landsbygdsintressen inte sällan äro föremål för statens understöd. Och att det i detta fall är fråga om ett statsintresse bestyrkes inte minst av att staten under de senaste årtiondena upprepade gånger tillhandahållit medel till krematorieväsendets främjande, även om frågan inte utställts riksdagens prövning. Hygieniskt, sanitärt, estetiskt och ekonomiskt ha landet och dess invånare nytta av krematorieväsendets främjande. Eldbegängelseföreningens mål är, som jag nämnde, inrättandet av krematorier landet runt till erforderligt antal och att om möjligt göra slut på de sammanlagt miljonslukande kyrkogårdsutvidgningarna. Det är omöjligt att förneka, att staten har intresse av att främja en sådan rörelse, låt vara att sedan respektive kommuner ha den lokala nyttan av jordens sparande för produktiva ändamål. Föreningen går också in för ett förbilligande av begravningskostnaderna i allmänhet. I och för sig bli kostnaderna vid eldbegängelse mindre än vid jordbegravning, och föreningen avser att i gör-

ligaste mån åstadkomma så låga kostnader som möjligt. Även för den avlidnes efterlevande, ofta änkor och barn i behövande ställning, kommer eldbegängelseystemet, när det allmänt genomföres, att innebära besparing av utgifter i jämförelse med äldre gravskick.

För att nu om möjligt undanröja de betänkligheter, som utskottet uttalat emot ett understöd av motionen, skall jag, när jag yrkar bifall till reservationen, be att få specificera den användning, som de begärda medlen skulle komma att få, på det sättet att jag föreslår, att de skola användas för upplysningsverksamhet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna reservationen på det sätt, att jag hemställer, att riksdagen i anledning av motionerna måtte till svenska eldbegängelseföreningen för *upplysningsverksamhet* på extra stat för budgetåret 1930/1931 bevilja ett anslag av 5,000 kronor.

Anslag till svenska eldbegängelseföreningen.

(Forts.)

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag har begärt ordet omedelbart efter motionären herr Schlyter av den anledningen, att jag visserligen själv instämt i motionen, men endast gjort det i dess syfte. Anledningen till denna skiljaktighet ifrån min sida var den, att jag inte kunde gilla, att i motiveringen till motionen tyngdpunkten lagts på den ekonomiska sidan, på de ekonomiska fördelar, som ett allmännare användande av eldbegängelse skulle medföra för kommunerna. Det framhölls särskilt, att begravningsplatserna skulle bli billigare och omkostnaderna för begravingar likaså. Vad som för mig var avgörande, när jag undertecknade motionen, voro de etiska och hygieniska fördelar, som eldbegängelsen medför, även om givetvis den ekonomiska sidan har sin stora betydelse.

För ett par år sedan beslöt riksdagen efter livliga debatter i bägge kamrarna att bifalla ett föreliggande förslag angående utvidgade möjligheter för användandet av eldbegängelse. Jag anser, att riksdagen i och med detta har intagit sin principiella ställning till frågan om eldbegängelsen. Vid detta förhållande kan jag inte finna annat än att ett bifall till motionen är en konsekvens av detta riksdagens för ett par år sedan intagna ställningstagande.

Nu har utskottet helt naturligt, när det inte ville tillstyrka motionen, gått på att i motionen de ekonomiska fördelarna så starkt understrukits. Med den synpunkt, jag har, bortfaller detta motiv från utskottets sida. Beträffande slutligen den av utskottet här framhållna anledningen till avslag på motionen, att det icke visats, att eldbegängelseföreningen skulle vara i behov av ekonomiskt stöd, har detta skäl tillräckligt bemötts av den föregående talaren, och det har också i väsentlig mån förminskats i betydelse, genom att reservanternas nedsatt anspråken på statshjälp från 25,000 till 5,000 kronor.

Jag föreställer mig att kammaren inte skall neka att bevilja detta ganska anspråkslösa belopp, och får då, herr talman, sluta med att yrka bifall till den avgivna reservationen med den ändring, som föreslagits av herr Schlyter.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det lät nästan farligt, när herr Schlyter började sitt anförande. Han uttalade för det första, att utskottet behandlat motionen mycket omilt, och för det andra förebrädde han den avdelning i utskottet, som först behandlat ärendet, för bristande kamratlighet. Man skulle nämligen från avdelningen ha bort tillsäga motionärerna att de skulle vara goda att komma in med det ytterligare material, som behövdes för bedömande av frågan. Jag undrar emellertid om det ändå inte är att begära väl mycket av ett utskott, att det skall tillhandagå motionärer med råd och dåd för att de skola få de bästa förutsättningarna att få sina motioner bifallna.

Emellertid försvann i fortsättningen den känsla av bävan, som eventuellt inställde sig från början. Jag vill nu säga, att det inom utskottet icke på nå-

Anslag till
svenska eld-
begängelse-
föreningen.
(Forts.)

got sätt kommit till synes någon fördom emot det begravningssätt, som här är i fråga. Det har erkänts från alla, att eldbegängelsen i många avseenden t. o. m. kan vara att föredra framför det hittills brukade begravningssättet. Men vad som gjort, att utskottet icke kunnat tillstyrka motionen eller reservationen, det är de skäl, som anförs i utskottets utlåtande. Det har icke förelegat någon som helst tablå över eldbegängelseföreningens ekonomiska ställning, ej heller någon plan över huru de begärda medlen skola komma att användas. Först i allra sista stund, när frågan behandlades i statsutskottets plenum, företeddes ett förslag till budget för svenska eldbegängelseföreningen för 1930. Därav fick man se, hur föreningens ekonomi ställer sig. Bland utgifterna lägger man först och främst märke till 6,000 kronor såsom arvode till en sekreterare. Detta belopp föreföll onekligen utskottet ganska högt — det är ju inte allmänt, att sekreterare i dylika föreningar få uppbära så stora arvoden. Vidare upptagas till föredrag och propaganda 8,000 kronor. Det var detta som herr Schlyter uppgav vara den väsentligaste utgiften, och det kan man ju möjligen förstå. Det är dock ett högt belopp, 8,000 kronor, allra helst därtill komma vissa resekostnader. Så är det trycksaker 4,000 kronor, utgifter för Stockholmsutställningen 4,000 kronor, styrelsesammanträden 1,500 kronor, diverse utgifter 2,700 kronor och slutligen en del andra smärre utgifter. Utom det att denna tablå kommit in i sista stund, har den icke heller med hänsyn till sitt innehåll kunnat läggas till grund för ett tillstyrkande av bifall till motionen.

Även om man inom utskottet tämligen undantagslöst ställt sig förstående till eldbegängelsen, finns det dock stora lager av vårt folk, som icke kunnat frigöra sig från den fördom, som från fordom har gjort sig gällande mot denna begravningsform. Jag har själv haft brev från landsbygden med begäran att jag skulle försöka motarbeta den rörelse, som går ut på att införa eldbegängelse. När man sålunda vet, att en stor del av befolkningen och särskilt allmogen på landet ställer sig mycket oförstående gent emot detta begravningssätt, så kan man sätta in fråga, huruvida det är rätt att lägga skatter på denna del av befolkningen för att utöva en *propaganda* för saken. Denna synpunkt har gjort ett visst intryck åtminstone på mig. Jag anser icke, att tiden ännu är mogen för staten att engagera sig för en dylik propaganda. Och gäller det själva anläggandet och inrättandet av krematorier, är detta, såsom utskottet sagt, framför allt en kommunal angelägenhet. Det visar sig även att städerna mer och mer börja övergå till eldbegängelseformen, och då detta säkerligen kommer att ha med sig stora fördelar i ekonomiskt avseende och dessutom, som greve Lagerbjelke framhöll, även från etiska och sanitära synpunkter har sina företrädarna, kommer denna sak att tala för sig själv. Jag tror knappast att det kommer att behövas så mycket propaganda för att främja den.

Nu tycker jag nog icke heller, att motionärerna riktigt väl behandlat sin motion, det måste jag tillstå. Utom det att ett och annat har måst komma till i sista stund inom utskottet, så kommer till och med nu, när vi skola slutbehandla ärendet i kammaren, motionären med en förändring i reservanternas kläm. Vill man ha fram en sak, får man ändå försöka bereda den litet i förväg, så att man icke behöver komma med några improviserade utredningar och ändringar i sina förslag. Jag kan, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Thelin**: Herr talman! Enligt min mening tala många och starka hygieniska, ekonomiska och estetiska skäl för den nya begravningsform, som eldbegängelseföreningen vill främja. Det är alldeles uppenbart, att denna för-
ening är i behov av understöd, det är bevisat av herr Schlyter i det anförande han nyss hade. Det är visserligen sant att det kan bjuda emot att beskatta den delen av svenska folket, som ogillar denna rörelse, för att göra propaganda

för den, såsom herr Bergqvist här påpekat. Men om man alltid skall vara så samvetsöm mot svenska folket, blir det nog många gånger, som man får ställa sig tveksam till än det ena och än det andra förslaget.

Då jag för min del har tecknat mitt namn under reservationen, har det skett med en viss tvekan. Jag anser nämligen att den upplysningsverksamhet, som skall sättas i gång — och kanske kraftigare än hittills — bör gå mycket försiktigt och mycket hänsynsfullt fram. Det har den gjort hitintills, och jag vill uttala förhoppningen, att detta måtte ske även framgent, så att just den stora massan av den svenska allmogen inom alla politiska läger icke stötes alltför starkt för huvudet när det gäller denna sak. Det är alldeles särskilt de religiöst ömtåliga, som jag anser att man bör vara synnerligen skonsam emot, när det gäller denna nya form för begravning. Man skall vara försiktig, och jag vill uttala den förhoppningen, att eldbegängelseföreningen i sin upplysningsverksamhet tar största möjliga hänsyn till de betänkligheter, som svenska allmogen i allmänhet hyser mot denna form. Under uttalande av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen med den ändring, som här föreslagits av herr Schlyter.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag tror nog, att man inte kan fästa stor vikt vid den hygieniska synpunkten, när man tager ståndpunkt till denna sak. Man kan inte säga, att det brukliga begravningssättet ur hygieniska synpunkter är otillfredsställande eller medför några olägenheter — åtminstone äro de obetydliga.

De synpunkter, som man har att anlägga, äro nog de andra: de estetiska och de praktiskt ekonomiska. Den upplysningsverksamhet, som skulle finansieras med det här bidraget, skulle väl då vara en upplysningsverksamhet om de praktiskt ekonomiska fördelarna för samhället och individerna av likbränningen. Jag tycker nu inte, att så stora summor kunna vara lämpliga att av statsmedel utgå för ett sådant ändamål, men då det här inte är fråga om en större summa än 5,000 kronor, kommer jag för min del att rösta för reservationen med det tillägg, som herr Schlyter har föreslagit.

Greve Lagerbjelke: Endast ett par ord till replik mot herr Bergqvist.

Den första och väsentligaste delen av herr Bergqvists anförande innehöll uttalanden gentemot det i *motionen* begärda beloppet av 25,000 kronor, och jag vill gärna erkänna, att hans uttalanden därvidlag hade betydelse. Hans uttalanden ha dock ingen inverkan, såvitt jag förstår, på det belopp, som nu begäres i *reservationen*.

Vidare vill jag anmärka på att herr Bergqvist framhöll, att eldbegängelsen inte gillas av hela det svenska folket. Det är vissa grupper, särskilt bland allmogen, som inte gilla den. Men då vill jag säga herr Bergqvist: är det så, att anslag av skattemedel endast skola beviljas för ändamål, som gillas och godkännas av hela det svenska folket, tror jag inte, att många anslag skulle beviljas av svenska riksdagen.

Slutligen förklarade herr Bergqvist, att han inte kunde gilla stora delar av motiveringen till *motionen*. Ja, jag får säga, att jag har själv här förut uttalat, att även jag gör detta och på den grunden endast instämt i dess syfte. Jag har dock, det oaktat, kommit till det slutet, att jag yrkat bifall till reservationen, vilket jag fortfarande gör.

Herr Widell: Herr talman! Jag skall inte gå in på frågan om eldbegängelsens eventuella fördelar. Jag tror, att de fördelarna ha i det väsentligaste reducerats genom herr Holmgrens anförande. Efter det anförandet kunna inte annat än rent ekonomiska fördelar återstå. De hygieniska existera inte.

Anslag till svenska eldbegängelseföreningen.
(Forts.)

Anslag till
svenska eld-
begängelse-
föreningen.
(Forts.)

Däremot måste jag i likhet med herr Bergqvist konstatera, att på många håll i landet råder rätt stor motvilja mot detta begravningsätt. Jag skall emellertid inte gå in på den saken vidare, utan inskränka mig till den nu föreliggande frågan, huruvida föreningen skall ha ett statsanslag eller inte. Greve Lagerbjelke ansåg, att, då riksdagen har gått med på lagstiftningsåtgärder, som avse att underlätta användandet av eldbegängelse, hade riksdagen härmed i verkligheten bundit sig för ett ekonomiskt stöd för denna begravningsform. Jag får säga, att det är ett våldsamt språng i tankegången, som här föreligger. Därför att man går med på att undanröja det hinder, som lagstiftningen tidigare lagt i vägen för en viss anordning, har man väl därmed icke givit på hand, att man skall ekonomiskt understödja den. Anordnandet av begravningsplatser och allt vad därtill hör har av ålder varit en rent kommunal angelägenhet, och staten icke tagit någon befattning med. Det har varit kommunernas sak, och jag tror, att det även för framtiden bör förbli så.

Eldbegängelsen kan aldrig någonsin, såvitt jag förstår, få någon betydelse för den stora mängden av Sveriges folk. För hela landsbygden och alla små samhällen spelar eldbegängelsen ingen roll, utan det är i de stora städerna den har någon betydelse. Men att för de stora städernas skull ge understöd åt en särskild propagandaförening måste jag för min del finna fullkomligt obehörligt. De städerna inse nog själva, om det är fördelaktigt för dem eller inte att bygga krematorier och främja eldbegängelsen. Att staten skulle understödja en sådan propaganda anser jag obehörligt och olämpligt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågakvarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Schlyter*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Olof Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med den ändring, att näst efter orden »svenska eldbegängelseföreningen» tillades orden »för upplysningsverksamhet».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schlyter* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Schlyters* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 37.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 251, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 264, angående åtgärder för upphjälpande av sötvattensfisket m. m.;

nr 265, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

nr 269, angående försäljning av visst område av kronoegendomen 1 mantal Spenshult nr 1 i Hallands län m. m.; samt

nr 271, rörande nytt avtal mellan Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr tal-
mannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle
uppskjutas till ett annat sammanträde.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner
hänvisades dessa, nr 222, 255, 260 och 261 till statsutskottet, nr 240 och 241
till behandling av lagutskott, nr 251, 264, 269 och 271 till jordbruksutskottet
samt nr 265 till bankoutskottet.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 77, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverks-
propositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet
väckta motioner.

Herr *Gustafsson, Per*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion,
nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om för-
bud mot plockning av lingen före viss dag.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Löfgren* för tiden från och
med den 26 innevarande månad till den 10 nästkommande april för resa till
England i offentligt uppdrag.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat
läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av bifogade läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla
om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 23 mars—9 april.

Stockholm den 22 mars 1930.

C. E. Svensson.

Att överdirektör *C. E. Svensson* till följd av diffus bronchitis är under 14
dagars tid förhindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, intygas

Stockholm den 20 mars 1930.

Gunnar Didrikson,

Leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr **Ström, Fredrik**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Med anledning av ärendets synnerliga omfattning och vikt får jag hemställa om utsträckt motionstid till tjugonde dagen efter avlämnandet av propositionen nr 232 angående uppförande av ett nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av till statens järnvägars torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse hörande mark m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de ett dotterbolag till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för industrilånefonden;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Jönköpings stad om byte av viss mark i nämnda stad;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande personalorganisationen för statens vattenfallsverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande till viss personal vid statens fiskerihamnbyggnader utbetalta dyrtidstillägg m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kronans andel i vissa kostnader för reglering av sjön Balungen; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven;

bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer; samt jordbruksutskottets memorial:

nr 31, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till försöksgård å myrjord i Jämtlands län; och

nr 32, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1929 försålda tomter.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 22 mars e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 9 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 216, med förslag till lag om beräkning av lagstadgad tid;
nr 217, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 15 § strafflagen;
nr 218, med förslag till lag om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet;
nr 266, angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande;
nr 267, angående inrättande av en kommunskogslånefond;
nr 268, angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse;
nr 270, angående anslag till fraktlindring å jordförbättringsmedel; samt
nr 272, angående befrielse för Anna Jonsson från erläggande av viss ar-rendeavgäld.

De kungl. propositionerna föredrogos var för sig och blevo därvid på begä-ran bordlagda.

Herr *Asplund* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! På grund av den synnerligen invecklade frågan om sågverksdriften på Seskarö, som är förbunden med Kungl. Maj:ts proposition nr 255, angående anslag till bekäm-pande av arbetslösheten, anhåller jag, att tiden för avgivande av motioner med anledning av denna proposition måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar efter propositionens avlämnande.

Denna anhållan bifölls.

Herr *Reuterskiöld* väckte nedannämnda motioner:
nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol; och
nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förord-ning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker, m. m.

Motionerna hänvisades till bevillningsutskottet.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 69, i anledning av kam-rarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1930/1931 åttonde huvudtitel.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kamma-rens sammanträde avslutades kl. 9.05 e. m.

In fidem
Lode Wistrand.

Måndagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Om förkortning av propositionstiden.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 216, med förslag till lag om beräkning av lagstadgad tid.

Herr Schlyter: Herr talman! Varken inom eller utom riksdagen lär någon bestrida önskvärdheten av, att icke blott riksdagstiden förkortas utan även arbetet inom riksdagen så tidigt som möjligt kommer i full gång, så att icke viktiga ärenden alltför mycket må hopas under de sista riksdagsveckorna. Till de medel, som hittills anlitats i syfte att främja dessa önskemål, hör först och främst den grundlagsstadgade begränsningen av motions- och propositionstiden. Ehuru propositionstiden så sent som 1918 bestämdes till 70 dagar från riksdagens öppnande, sedan den kommitté, som haft frågan under utredning, föreslagit 60 dagar, torde den uppfattning vara allmän inom riksdagen, att propositionstiden utan olägenhet borde kunna ytterligare förkortas. Den Sändlerska regeringen, som delade denna uppfattning, underkastade sig frivilligt en begränsning av propositionstiden till 50 dagar i stället för 70. Resultatet av dessa regeringens strävanden framgår därav, att medan den Tryggerska regeringen till 1924 års riksdag framlade 53 propositioner under januari och februari månader och 162 propositioner under mars månad före den legala propositionstidens utgång och den socialdemokratiska regeringen till 1925 års riksdag framlade 64 propositioner under januari och februari och 157 propositioner under mars månad före den legala propositionstidens utgång, så framlade den Sändlerska regeringen till 1926 års riksdag under januari och februari 206 propositioner och 14 propositioner under mars månad före den legala propositionstidens utgång. Efter denna gynnsamma erfarenhet av en frivilligt åtagen begränsning av propositionstiden framlade herr Nothin och jag vid 1927 års riksdag en motion, däri vi hemställde om grundlagsfästade av denna regel, så att kungl. propositioner skulle avlämnas inom 50 dagar från riksdagens öppnande och senare ej skulle få avlätas, utom för det fall, »att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men».

I konstitutionsutskottets utlåtande över denna motion yttrade utskottet, att »den praxis i fråga om utarbetande och avlämnande av propositioner, som sålunda påbörjats, är enligt utskottets mening av stort värde. — — — Någon anledning att nu genom grundlagsändring fastslå en kortare propositionstid än den gällande synes emellertid icke föreligga. Det torde kunna förväntas», säger utskottet, »att den praxis, som sålunda inlett, kommer att tillämpas även i framtiden, oberoende av uttryckligt grundlagsstadgande.» Utskottet hade liksom motionärerna en grundad anledning för denna förväntan i uttalanden, som gjorts av dåvarande regeringschefen. Trots de föresatser, som den då sittande regeringen sålunda hade att följa den föregående regeringens exempel, gick det emellertid inte bättre, än att år 1927 under januari och februari månader avlämnades 163 propositioner, men under mars månad före den legala propositionstidens utgång 81 propositioner emot de 14, som hade avlämnats föregående år. Nästa år, 1928, blev det ändå värre, fastän regeringen då ju hade

haft längre tid att förbereda riksdagsarbetet. Då avlämnades endast 136 propositioner under januari och februari månader och under mars månad ända till 109.

Om förkortning av propositionstiden.

Härefter kom den Lindmanska regeringen, som vid sin första riksdag, till vilken den ju icke hade haft längre tid att förbereda arbetet än från valen på hösten, avlämnade 147 propositioner under januari och februari månader och alldeles samma antal propositioner som företrädaren under dennes första riksdag, d. v. s. 81, under mars månad före den legala propositionstidens utgång. Men även den nu sittande regeringen har fått en försämrad statistik under sitt andra år. I år har nämligen under januari och februari månader avlämnats 172 propositioner och hittills under mars månad 100 propositioner.

(Forts.)

Jag kan, herr talman, icke framställa någon på gjorda undersökningar grundad vederhäftig kritik av att riksdagen så sent fått mottaga ett så stort antal propositioner, och det är inte heller min mening att mot regeringen framställa någon anmärkning i det avseendet; allra minst är det min mening att rikta någon anmärkning emot den förevarande propositionen med förslag till lag om beräkning av lagstadgad tid. Den lagstadgade tid, som jag förordar, har för övrigt ingenting att göra med denna proposition, och justitiedepartementet har i god tid försett lagutskotten med alldeles tillräckligt arbetsmaterial för deras behov. Vad som har kommit till under innevarande månad är icke mer, än att åtminstone första lagutskottet i mycket god tid bör hinna bli färdigt med sina utlåtanden till riksdagen.

Det är alltså ingen anmärkning vare sig mot justitiedepartementet eller mot regeringen i allmänhet, som jag här framställer, men jag har begärt ordet, herr talman, för att fästa uppmärksamheten på att det tydligen icke går att genom goda föresatser utan yttre tvång begränsa propositionstiden på ett sådant sätt, att riksdagen inom rimlig tid kan bli färdig med sitt arbete. Mitt anförande nu riktar sig alltså mindre till regeringen än till konstitutionsutskottet, till vars övervägande jag skulle vilja hemställa, om utskottet inte ville begagna sin grundlagsenliga rättighet att inkomma till riksdagen med förslag till grundlagsbestämmelser, som för framtiden kunde undanröja de olägenheter, under vilka vi nu lida. Utskottet bör ju med lätthet kunna konstatera, hur dess avslagsmotiv i utlåtandet nr 13 vid 1927 års riksdag ha visat sig vara oriktiga.

En särskild anledning att göra denna hemställan till utskottet kan ju ligga däri, att för den händelse det, såsom det har varit tal om, skulle bli riksdagsupplösning i år, vi redan nästa år skulle kunna få grundlagsändringen genomförd, ifall den blir antagen som vilande detta år.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Den siste ärade talaren förklarade, att det icke var hans mening att göra någon anmärkning direkt emot den nuvarande regeringen på dess sätt att framlägga propositioner, och jag tror, att det var mycket klokt av honom, att han icke gjorde en sådan anmärkning. Ty den statistik, som jag använde gårdagen till att utarbета, visar oförtydligt, att ett sådant påstående skulle ha varit oriktigt. Herr Schlyter har här anfört siffror för antalet propositioner. Jag har också siffrorna för antalet propositioner, men jag har även begagnat tillfället under gårdagen att utarbета siffror i procent av det antal propositioner, som äro avlämnade till den dagen, då propositionstiden utgår. Och då vill jag säga, att denna regerings avlämnande av propositioner både i föl och i år enligt den kurva, som här uppgjorts, visar en mycket jämn tillströmning av propositioner till riksdagen.

Efter min uppfattning, herr talman, ligger icke saken precis på det plan, som herr Schlyter talar om. Det är icke det allra viktigaste att göra så, som den socialdemokratiska regeringen, nämligen att, efter det att den under sitt

Om förkortning av propositionstiden.
(Forts.)

första år, år 1925, blivit den obetingat sämsta i min kurva, bli den bästa, om man jämför de sex närmast föregående åren, under sitt andra år. Att man t. ex. den 1 mars eller de två sista dagarna i februari kommer och lägger på kamrarnas bord en väldig trave med propositioner, är ju egentligen icke av så stor betydelse för riksdagens arbete. Huvudsaken är ju, att man får en jämnt flytande ström av propositioner, så att utskotten ha arbete.

Nu vet jag icke precis, hur mycket jag skall upptaga kammarens tid med detta ärende, men jag är förberedd på att kunna ge en fullständigt utformad statistik över, hur propositionsavlämnandet har skett. Om jag t. ex. tager en sådan dag som den 20 februari och ser efter, hur mycket som avlämnats under de sista sex åren till denna datum, så får jag siffrorna 54, 111, 97, 72, 98 — i fjol — och 101 i år. I procent betyda siffrorna: 23, 50, 39, 29, 41 och 37 procent. Tager jag den första mars — rekordåret, då den stora socialdemokratiska reformen genomfördes, framlades för kamrarna väldiga buntar just till den 1 mars — så får man procentalen för antalet propositioner avlämnade före denna dag under de ifrågavarande sex åren till respektive 27.5 och 94 — det var den siffran, som herr Schlyter berömde den andra socialdemokratiska regeringen för — 76, 55, 62.5 och 63 procent.

Under de båda år, som denna regering har suttit, kan den ingalunda klandras med rättvisa för det sätt, på vilket propositionerna blivit avlämnade. Statistiken kommer naturligtvis att visa, att den socialdemokratiska regeringen under sitt andra år var en överdängare genom att framlägga alla dessa propositioner den 1 mars, men de visa också, att den var mycket svag beträffande avlämnandet av propositioner under sitt första år, under det att denna regering har en mycket jämnt förlöpande kurva för båda åren, och däri ligger, menar jag, den allra största betydelsen i detta hänseende.

Nu skall jag naturligtvis, herr talman, icke här taga någon befattning med vad herr Schlyter uppmanade konstitutionsutskottet att göra. Jag vill blott säga, att om man vill binda propositionsavlämnandet starkare och ändra tiden ifrån 70 dagar till 60 dagar, så kan man göra det, och ingen förnekar önskvärdheten av att få in propositionerna så tidigt som möjligt. Jag vill emellertid påpeka, hur förhållandet varit med två stora propositioner innevarande år. Vi ha detta stora komplex, som vi kalla jordbrukspropositionen och som avser åtgärder till vete- och rågmärknadens stödande. Jordbruksutredningens betänkande erhöi regeringen den 22 januari, och detta skulle sedan remitteras ut för yttranden. Den sista remissen inkom den 5 februari. Propositionen avlämnades den 25 februari. Ser jag på den proposition, som avlämnades i lördags om vissa åtgärder för mejerihanteringen etc., så kom jordbruksutredningens betänkande härom in till regeringen den 11 februari, och lantbruksstyrelsen kom med sitt 100 maskinskrivna sidor starka utlåtande den 8 mars. Och en regering behöver väl också någon tid för att skriva proposition om en sådan sak.

Skulle man nu haft en absolut bindande bestämmelse av den art, herr Schlyter förordar, så skulle detta absolut ha förhindrat framlämnandet av en sådan proposition som den om mejerihanteringen — det hade resultatet blivit. Denna regerings bemödanden, liksom jag förmodar också de föregående regeringarnas, ha gått ut på att söka hålla utskotten med fullt och jämnt arbete. Efter min mening, jag upprepar det, är det mycket viktigare, att propositionerna flyta in i en jämnt löpande ström, än att man braverar, såsom man gjorde 1926, med att på en viss dag kasta in till kamrarna en stor mängd propositioner.

Herr Schlyter: Herr talman! Då jag inte hade för avsikt att framställa någon anmärkning mot den nu sittande regeringen, har jag inte gjort så grund-

liga statistiska undersökningar, som annars kanske kunde ha ifrågakommit. När hans excellens statsministern gjorde erinringar mot mina siffror, så trodde jag, att han skulle komma in på en annan synpunkt, nämligen den, att man skall inte allenast räkna propositionerna, utan man skall även väga dem. Och då tror jag, att ifall vi gävo oss till att väga de propositioner, som avlämnats under innevarande mars månad, vilket lämpligen kan ske genom att man räknar sidantalet, skulle statistiken bli i icke oväsentlig mån förändrad till nackdel för det nu innevarande året.

Men, som sagt, herr talman, jag åberopar inte heller det som något skäl till en anmärkning. Jag vidhåller endast vad som låg till grund för motionen vid 1927 års riksdag, nämligen att en regering kan, om den är tvungen till det genom ett grundlagsstadgande, som utsätter en viss slutpunkt för propositionernas avlämnande, i god tid förbereda ärendena, så att det blir möjligt att avlämna dem tidigare till riksdagen. Om hela utredningsapparaten sättes i gång tidigare, kunna också de slutliga yttrandena inkomma till regeringen på ett tidigare stadium. Men framför allt veta alla inom Kungl. Maj:ts kansli, att det finns en slutdag, då arbetet skall vara färdigt, och kunskapen om tillvaron av en sådan slutdag verkar månader, ja, år i förväg för att sätta arbetet i gång.

Jag tror alltså, herr talman, fortfarande, att det finns goda skäl för ganska stränga bestämmelser i grundlagarna i det här hänseendet.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag har ju inte uttryckligen sagt, att herr Schlyter framställt någon anmärkning mot den nuvarande regeringen. Det gjorde ju inte herr Schlyter. Vad jag emellertid reagerade litet emot, var det lilla braverande med vad den socialdemokratiska regeringen medhann år 1926. I det avseendet fick jag lov att taga bort en liten fjäder ur hatten på den regeringen, vilket jag också tror, att man kan våga göra. Jag påvisade därvid, att man framlade ett stort antal propositioner till den 1 mars.

Nu har jag, herr talman, inte haft tid att också väga propositionerna. Jag var sysselsatt med dessa beräkningar i går, och jag hade då inte tid att väga dem, det vill säga räkna sidorna. Jag vet emellertid, att en talare 1928 — jag tror det var ordföranden i det frisinna partiet, herr Ekman — i ett föredrag talade om antalet propositioner. Jag vet också, att propositioner äro vitt artskilda, och då tror jag, att det mycket väl kan hända, att om herr Schlyter nu sätter sig och räknar sidorna, herr Schlyter kan komma till ett annat resultat än det, som jag kommit till vid mina beräkningar. Men även denna metod att räkna sidorna tror jag inte i och för sig är tillfredsställande. Jag tror inte, att man kommer så långt med den, ty en stor, tjock proposition kan innehålla mycket av redogörelser och reciter och sådant, att det förrycker beräkningen. Men vad jag vill säga, herr talman, är, att oaktat jag ingalunda ogillar de synpunkter, herr Schlyter framfört, nämligen att det är önskvärt, att man får fram propositionerna så fort som möjligt, så bör man bemärka, att om den bestämmelsen skulle ha tillämpats i år, att de hade måst vara avgivna exempelvis 10, 15 eller 20 dagar tidigare, så hade riksdagen varken fått jordbrukspropositionen eller propositionen om åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande. Dessa hade under nämnda förutsättning uteblivit, och detta hade inte berott på bristande forcering av arbetet inom Kungl. Maj:ts kansli. Nej, det hade berott på den föregående utredningen, låt mig säga därpå, att den kommitté, som varit sysselsatt med utredningsarbetet, inte hunnit tidigare avlämna propositionsmaterialet till oss, oaktat vi naturligtvis gjort allt vad vi kunnat för att för kommittén framhålla nödvändigheten av att just av denna anledning få fram utredningen så snart som möjligt. Men det gäller ju mycket omfattande frågor, och jag klandrar inte kommittén, ty den har varit fullt sys-

Om förkortning av propositionstiden.

(Forts.)

Om förkortning av propositionstiden.

(Forts.)

selsatt. Jag vill också säga herr Schlyter, att under de hittills gångna månaderna av detta år har det varit ett fullständigt slavarbete för regeringen för att få fram de propositioner, som den ville ha framlagda, och jag tror även, att det varit ett särdeles strängt arbete för jordbruksutredningen.

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Då herr Schlyter inte egentligen framställde någon anmärkning mot regeringen utan blott och bart framkom med dessa allmänna principuttalanden, skulle jag inte heller ha någon direkt anledning att i försvarande syfte söka nämna något om ett par propositioner, som jag själv framlagt. Men då från vissa håll inom pressen gjorts anmärkning särskilt mot att ecklesiastikministern inte framlagt propositionerna angående etnografiska museet och angående karolinska sjukhuset förrän alldeles vid slutet av propositionstiden, så skall jag be att till de exempel, som hans excellens statsministern framdrog, få lägga dessa två exempel för att visa, med vilka svårigheter man kan laborera och hur omöjligt det ibland är att lägga fram propositioner tidigare än vad fallet blir.

Vad då beträffar propositionen om etnografiska museet, om vars framläggande man gjort anmärkning, vill jag nämna, att riksmarskalksämbetet inkom med sitt slutliga yttrande i detta ärende den 6 mars i år. Ärendet föredrogs i konselj den 14 mars och propositionen framlades den 21 mars. Man kan inte säga, att ärendet onödigtvis fördröjts inom ecklesiastikdepartementet. Klart är, att skilda omständigheter bidragit till att riksmarskalksämbetet här kommit att dröja, men vi ha inom ecklesiastikdepartementet försökt att på allt sätt påskynda ärendet. I någon mån beror dröjsmålet på excellensen Printzskölds frånfälle.

Angående propositionen om karolinska sjukhuset vill jag säga, att överståthållarämbetet inkom med sitt utlåtande, vari då också ingick yttrande från Stockholms stads stadsfullmäktige, så sent som den 13 mars och dagen därpå, den 14 mars föredrog jag ärendet i konselj. Den 21 mars framlades proposition för riksdagen. Man måste väl säga, att det inte är rimligt att i dessa fall lägga någon skuld på ecklesiastikministern eller ecklesiastikdepartementet, därför att man trots alla försök att påskynda ärendena hos vederbörande myndigheter inte lyckats få fram dem tidigare. Man får ju också tänka på, att det varit mycket stora och vidlyftiga ärenden, som krävt mycket stora förberedelser och mycket grundliga utredningar.

Jag vill också tillägga, att om man skulle till statsutskottets andra avdelning rikta en förfrågan härom, skulle man säkerligen få veta, att denna avdelning verkligen haft så mycket arbetsmateriel sig förelagt, att någon risk rakt inte förelegat för att där skulle uppstå någon paus i arbetet. Jag tror också, att man med fullt fog kan säga, att därest arbetet på andra punkter nu skulle vara slutfört, kunna inte dessa två propositioner föranleda någon risk för riksdagsarbetets försenande.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Då hans excellens yttrade något om, att man inte kunde ha begärt mera arbete ifrån Kungl. Maj:ts kansli, om man inte ville att de skulle arbeta ihjäl sig, skall jag här gärna upprepa, vad jag i den delen yttrade den 23 mars 1927. Jag framhöll då bland annat följande: »Var och en, som har den allra minsta erfarenhet av arbetstakten på södra sidan av strömfåran och på denna sida om samma fåra, måste med beundran konstatera den utomordentliga arbetsflit, som visas av tjänstemännen i Kungl. Maj:ts kansli. Man vet inte, om man skall mest uppskatta den fysiska och psykiska uthålligheten hos dem, som syssla med propositionsarbetet, eller deras lojalitet och plikttrohet.» Den uppfattningen vidhåller jag fortfarande.

Jag begärde egentligen ordet med anledning av ett mycket intressant uttalande från statsministern. Hans excellens yttrade, att ifall vi hade haft den legala propositionstiden begränsad till den 1 mars i stället för som nu till den 22 mars, skulle vi i år inte ha fått de stora jordbrukspropositionerna. Nu gäller ju som undantag från den legala propositionstiden, att regeringen har rätt att framlägga vissa propositioner senare. Det heter nämligen: »och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen — — — — — prövar uppskov med framställningen lända riket till men». Om vi i händelse av en förkortad legal propositionstid inte skulle ha fått jordbrukspropositionerna, måste det alltså betyda, att ett uppskov med dem inte skulle ha länt riket till men, och den saken är av stort intresse att konstatera. Men i så fall tycker jag, att de gärna kunnat få vara till nästa år.

Om förkortning av propositionstiden.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 217, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 15 § strafflagen; samt

nr 218, med förslag till lag om begränsning av rätten att avverka skog å intecknad fastighet.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 266, angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 267, angående inrättande av en kommunskogslånefond.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 268, angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse; samt

nr 270, angående anslag till fraktlindring å jordförbättringsmedel.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 272, angående befrielse för Anna Jonsson från erläggande av viss arrendavgäld.

Vid punktvis skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 69, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1930/1931 åttonde huvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 70—77 samt bankoutskottets utlåtande nr 27.

Föredrogos jordbruksutskottets memorial:

nr 31, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till försöksgård å myrjord i Jämtlands län.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

nr 32, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1929 försålda tomter.

Lades till handlingarna.

Herr **Möller** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte medgiva, att motionstiden för propositionen nr 240 rörande förslag till vanartslag och propositionen nr 266 om vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter sjuttonde dagen från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
